

L. P. PRIGG
INVENTOR
MIZ MARI
PSKOBTH KEMPER.
HALÉON.

BREST
MOLLEREZ PARIS DRASTELL.
1910

J.-L. PRIGENT

Kure e Briec

198

MIZ MARI ESKOBTI KEMPER HA LEON

BREST

4 — MOULEREZ RU AR C'HASTELL — 4

—
1909

J. Wheret
vic...

NIHIL OBSTAT :

J. UGUEN, *Censor.*

ALI

*El leor-man e z euz aliez hano deuz burzudou
pe miraklou. Hogen an Iliz hag hi hebken e
deuz karg da lavaret peur e z euz c'hoarvezet eur
burzud. Setu perak, evit senti ouz an Tad
Santel ar Pab, Urban 8, e tisklerian n'am
meuz komzet nemed evel ma ra an dud ha
n'am meuz ket bet an distera sonj da zougen
eur zetanz e hano an Iliz.*

IMPRIMATUR :

Corisopiti, Die 30 Novembris 1909,

A. COGNEAU,
Vic. gén.

Eur ger araok

Var douarou eskopti Kemper ha Leon, e kaver ouspen daou c'chant chapel savet en henor da vam Doue. Peb hini anezo e deuz he istor ; peb hini anezo a zo, koulz lavaret, eun testeni beo deuz madelez ar Verc'hez e kenver ar Vretouned.

Bet e zeuz eun neubeud bloavesiou, eur beleg iaouank (1) a zonjaz e vije Mari muoc'h karet c'hoaz en hor bro, ma vije muoc'h anavezet. Pennaoui a reaz ar pez a glevaz pe a lennaz er skridou koz divar benn chapelliou ar Verc'hez en hon eskobti. Siouaz ! e kreiz e vrud e voue skoet gant ar maro, heb beza gellet kas e labour da benn.

Gant kalz re all, em meuz kavet e zonj ken kaer, m'am meuz kredet peurdoulla an ero en doa digoret. Setu perag e kinnigan hirio d'am c'henvroiz leor « *Miz Mari eskopti Kemper ha Leon.* » Fisianz am meuz e vezd digemeret

(1) An Ao. Manac'h, neuze kure Introun Varia Garmez, e Brest, bet goudeze kelennner er c'hoerdi braz ha marvet persoun Sant-Nenven.

mad : re zigollet e vezin ma ra da unan benag
karet muoc'h « *Patrounez Breiz-Izel.* »

Karet am mijе ober istor oll japelliou Mari :
hor bro a zo ker pinvidik ma ve bet red neuze
ober eul leor dek gueach brasoc'h eged heman.

Ne c'hellan ket kloza ar pennad-skrid-man,
heb trugarekaat am oll veleien o deuz roet an
dourn d'in. Ra blijo gant Mari o dioual epad o
buez ha, da bred o maro, digeri d'ezo doriou
ar baradoz.

« O mam vad, skuillit ho pennoz var an hini
en deuz skrivet al leor-ma dre garantez hag
anaoudegez-vad.

» Bezit bepred eur vam vad e kenver ar
Vretouned ha grit ma vezint oll euruz eun
devez er baradoz. »

J.-L. PRIGENT,
Briez, an 8 a viz guengolo 1909,
da genver gouel Maria Vengolo.

Introun Varia Rumengol

KENTA DEVEZ

Introun Varia Rumengol⁽¹⁾

Abaoue pell braz, ar Verc'hez e deuz eur chapel e Rumengol. Ar skridou koz n'int ket deuet beteg ennomp : diez eo eta gouzout ar mare m'eo bet savet evel ar pez a reaz he zavel. Klevet o peuz marteze kounta istor Gralon ha kear Iz : den na c'hoar beteg pegeit eo guir : displexomp anezi evelato.

Bet e zeuz 1,400 vloaz benag, el leac'h m'ema brema bae Douarnenez e velet kear Iz ; eur voger ledan hag huel, gant sklujou houarn, he difenne ouz ar mor. Tud ar gear en em roe d'ar brasa dizursiou. Gralon en em dennaz eno, goude l'beza roet ar palez en doa e Kemper d'e vignoun, sant Korantin. En e iaouankiz, oa bet eur brezeller dispar, mez rust ha kriz

(1) Pour la vérité historique de la submersion d'Is, voir La Villemarqué, *Barzaz Breiz*, 7e édition, p. 44.

e kenver e zujidi ; eur veach gounezet d'ar feiz kristen, e teuaz da veza habask evel eun oan.

Aliez e vije klevet oc'h hirvoudi abalamour d'an torfejou euzuz a veze great en e balez : e galoun a ioa dreist oll rannet abalamour d'ar vuez direol a rene e verc'h, Ahez, gant ar iaouankizou divar dro. Var a leverer, Ahez e doa great eur c'hastel : ennan e tremene an darn vuia deuz e amzer evit n'e devije ket da c'houzany rebechou c'houero he zad.

D'ar mare-ze, e zoa e Breiz daou abostol santel, daou vignoun braz da Zoue : sant Korantin ha sant Guenole. Aliez o doa prezeg et kear Iz ha gourdrouzet ar roue Gralon abalamour d'ar pec'hejou a veze great bemdez e palez e verc'h iaouank. Ahez ne rea nemed c'hoarzin ouz o c'hlevet ; ar roue koz, dinerset, n'oa mui goest da ziarben ken braz dizur-siou. Doue a deuaz da skuiza ha lavaret a reaz d'e vignoun, Guenole, edo o vont da gastiza ar gear-ze en eun doare meurbed spountuz.

Eun nosvez, evel m'oa boaz, Ahez a ioa en he falez gant kalz tud iaouank, pa voue klevet unan benag o c'houlen digor. Ahez a lavaraz d'ezan : « Ar guella deuet en ti-man eo an

hini a c'hoar an traou falla. » — « Neuze, emezan, em bezo digemer vad ; rag, var an douar, ne gavoc'h ket eun all par d'in. » Diskouez a reaz heb dale oa guir e gomzou : mont a reaz beteg bresat ar groaz, ar c'halir, ar gommunion en doa great kerc'hat deuz an iliz hag an oll a ranke amzao : « Ahez e deuz kavet ker fall hag hi. » Goudeze e c'houlen-naz diganti : « ha ne c'helpsec'h ket diskouez d'in alc'houesiou sklujou kear Iz ? » — « Vazad, emezi, a zoug anezo endro d'he c'houzok, stag ouz eur jaden aour ; kousket eo, ne c'he-lin ket mont beteg e grambl evit o zenna digantan. » Neuze an den-ze en em daolaz d'an daoulin ec'h arz he zreid : krog en e dourn, e pedaz anezi gant kement a nerz hag a dan ma c'hounezaz anezi. Ahez a redaz da balez he zad : ar roue koz a ioa kousket, heb e zihuna e teuaz a benn da laerez an alc'houesiou, ha mont a reaz raktal d'ho c'hinnig d'he eal fall. Heb koll amzer, hema a ieaz da zigeri ar sklujou : ar mor ne voue ket pell evit golo kear a bez : Ahez gant an dud all a voue beuzet. Doue a gemeraz truez ouz ar roue Gralon : var e urz, sant Guenole a deuaz d'hen dihuna, her pignaz var e varc'h hag a deac'haz gan-tan araog ar mor dirollet.

Pa n'oa mui riskl ebed evitan, Gralon a zistroaz evit sellet ouz al leach'h m'oa bet e gear ker brudet ; e galoun a vennaz ranna. « D'an daoulin, eme Venole. » Stouet beteg an douar, Gralon a lavaraz evel Job guechall : « C'hui eo ar mestr, o va Doue, ra vez great bepred ho polontez. »

Echu e beden gantan, e velaz a bell, o lugerni gant an eol, aoter an doueou faoz, hanvet *ruz-mean-goulou* pe *mean-ruz-ar-goulou*. Eno e veze aliez lakeat tud d'ar maro ; bep miz e veze kinniget d'an doueou faoz eur bugel bihan, c'hoaz o tena. Gralon a lavaraz d'e vignoun : « Var ar mean-ze mē rei sevel eun iliz gaer en enor d'ar Verc'hez hag el leac'h ma zeuz bet skuillet kement a c'hoad evit an doueou kriz, Mam Doue a skuillo he grasou var Breiz-Izel.

Gralon a zalc'haz mad d'e bromesa ; mez pa fellaz d'ezan diskar an aoter, ar baianed gant ho beleien a enebaz outan. Gralon o zreac'haz demdost da Argol.

Goudeze ec'h en em dennaz e Landevennek, er gouent en doa great sevel, neubeud araok, evit e vignoun Guenole. Aliez e zeant o daou da Rumengol evit pedi Introun Varia Remed-Oll. Bet en devoue an eur-vad d'her guelet

brudet e kement korn a ioa e Breiz. Pa varvaz e Landevennek, etre divreac'h sant Guenole, e roaz e ene da Zoue en eur lavaret gant fizianz :

Introun Varia Rumengol,
Mirit ouzin na zin da goll.

SONJOMP

Skrija a reomp c'hoaz o lenn e pe zoare e tenaz Doue da gastiza kear Iz. Ar gear-ze a ioa braz ha pinvidik, rag bet e zoa kear benn rouantelez Breiz-Izel, ken braz ha ken kaer ma lavare ar re goz :

Abaoue m'eo beuzet kear Iz
N'euz ket kavet par da Bariz.

Eno an diaoul a ioa mestr, Doue dilezet, hent an iliz ankounac'heat. Ar pinvidik n'en doa truez ebed ouz an den ezommek, pa deue ar paour da c'houlen an aluzen e veze iset ar chas var e lerc'h. Ar vuez a veze tremenet er festou, en dansou, hag ar falla den a ioa ar guella deuet : ar goasa, hag a galz, oa merc'h ar roue.

Sant Guenole ha sant Korantin a brezegaz meur a veach er gear-ze hag a glaskaz he distrei : kollet o doa o foan hag o amzer : den ne reaz van evit o c'hlevet. Doue a deuaz da skuiza : ar sklujou a zo digoret e kreiz an noz

ha kear lounket en he fez gant ar mor dijadenet.

Gralon a ioa eun den mad : setu perak Doue a gemeraz truez outan. Ar roue a ziskouezaz e feiz hag e anaoudegez-vad en eur ziskar aoter an doueou faoz hag o sevel eun iliz d'ar Verc'hez.

Gant aoun rag barnedigez Doue hag evit lenva d'e bec'hejou, ec'h en em dennaz e kouent Landevennek. Greomp ive pinijen : « Ma na reoc'h pinijen, e vezoc'h daonet oll, » eme an an Aviel.

Devot braz oa d'ar Verc'hez : aliez e teue da Rumengol da bardouni : hen, da genta, a roaz d'ezi an hano kaer e deuz dalc'het abaoue : Introuen Varia Remed-Oll, abalamour n'euz klenved ebed er c'horf pe en ene ha ne c'helpet da barea.

Piou a c'helpet niveri an dud a gav eno bep bloaz iec'hed ar c'horf ha dreist oll peoc'h o c'houstianz ? Abalamour d'ar grasou puill ne baouez Introuen Varia Rumengol da skuill var hor bro hag ive, evit kreski hor c'harantez en he c'henver, Hon Tad Santel ar Pab Pi nao, a roaz kounje, er bloaz 1858, d'an A. Sergent, neuze eskob Kemper ha Leon, da lakaat, en he hano, eur gurunen aour var he fenn.

P E D E N

O Guerc'hez vad Rumengol, patrounez Breiz-Izel,
Pedit evidomp hirio ha pa rankimp mervel ;
Pedit evit Breiz-Izel, evit ar Vretouned,
O deuz ho karet, ho kar hag ho karo bepred.

Introuen Varia Rumengol,
pedit evidomp.

EIL DEVEZ

Introun Varia ar Folgoat

Buez Salaün ar Foll

Pemp kant vloaz a zo, el leac'h m'eman brema bourg ar Folgoat, n'oa nemet eur c'hoat braz, guez dero en dro d'ezan. Petra en deuz nevezet doare ar vro ? Madelez ar Verc'hez e kenver eur paour keaz diot, hanvet Salaün ar Foll.

Ne anavezer ket kalz a dra divar benn Salaün, rag ne reaz ket kalz a drouz epad e vuez. Goude e varo hebken, ar burzud c'hoavezet var e vez a roaz da anaout e zantelez.

Salaün pe Salomon a zo ganet e Kervriant, eur c'hart leo deuz Lesneven. E gerent, paour braz deuz madou an douar, a ioa tud a feiz hag a zounjans Doue. Abred e voue kaset d'ar skol evit deski e gatekiz hag an doare da

ren eur vuez kristen. Siouaz ! e spered a ioa ken poud ma na c'hellaz deski nemed daou c'her : « Ave, Maria, me ho salud, Mari ». Mez o c'haout a rea ken dudiuz ma ne baouez d'o lavaret a greiz kaloun ha gant ar brasa resped.

Goude maro e dad hag e vam, evel ne c'houie micher ebed, Salaün a rankaz mont da glask e voued ; dilezel a reaz ti e gerent ha, var ali Doue e-unan, ec'h en em dennaz er penn pella deuz a barrez Guikelle, en eur c'hoat braz, el leac'h ma veler breman iliz kaer ar Folgoat.

Beva a reaz eno en eur c'his meurbed souezuz. Guisket fall, diarc'hen peurliesa, n'en doa evit guele nemed an douar ien, evit ti nemed eur vezen gleuz, evit boued nemed eun tammig bara roet en aluzen, evit evach nemed dour an eienen a rede ec'h harz e vezen.

Bep mintin e zea da l'esneven evit klevet an oferen. Ato e veze daoulinet dirag an aoter ha ne lavare ken peden nemed : « Ave, Maria, me ho salud, Mari. » Goudeze e tizroe d'e goat, ha pa ne joume mui netra gantan evit terri e naoun, e zea euz an eil ti d'egile da c'houlen an aluzen.

N'oa ket kaseüz. « Ave, Maria, emezan, Salaün a zrepfe bara. » Distro d'e goat, e soube e vara e dour sklear ar feunteun, hag e trebe anezan en eur lavaret bep tam hano sантel Mari. Goudeze, epad an deiz, e kane ar ger dudius-se.

An dud divardro, o velet Salaün o veva ken dishenvel dioc'h ar re all, hen leshanvaz « ar Foll. » Truez o doa ouz ar paour keaz diot; evito, e binijen ken kalet a ioa eun dra diskiant. Pa veze kalet ar skourn, guen an douar gant an erc'h, Salaün a ziskenne er feunteun beteg e ziou skoaz : goudeze e pine var e vezen, e kroge en eur skour hag ec'h en em vranselle en eur gana a bouez penn : « o Maria, o Maria. »

Distag dioc'h ar bed, n'edo e chal nemed gant Doue : paour, bevet divar an aluzen, e rea fae var madou an douar ha dre ma kastize e gorf, e ene, evel skanveat ha tosteat ouz Doue, a huanade muoc'h-mui varzu ar baradoz : klask a rea bepred ar pinijennou kalletta. « Epad ar goan, nag e tlie krena gant ar riou, eme an tad Cyril en deuz skrivet e vuez, en eul lochen ken dister, digor da bep avel, gant truillou hebken d'en em c'holo, heb eun tam tan da domma e izili sklaset. »

Meur a veach, pa c'houlenne an aluzen, e veze digemeret fall ha dre ma zea, ar vugale a rea goap anezan. Salaün ne rea van. « E vizach, eme an tad Cyril, a veze ken laouen pa glaske an aluzen, ma vije lavaret e tizoloe hag e tiskoueze d'an dud glac'haret eur c'horn deuz ar baradoz. »

En amzer-ze, daou zijentil braz, Bleaz ha Montfort, a rea brezel an eil d'egile abalamour ma felle da bep hini anezo beza mestr var hor bro.

Eun devez, soudarded a c'houlenne digantan : « Bleaz pé Montfort. » — « Na Bleaz na Montfort, emezan, me 'zo servicher Mari. Ave Maria. » Ouz e glevet, ar zoudarded a zirollaz da c'hoarzin hag hen lezaz da vont gant e hent.

Goude beza bevet evelse 40 vloaz benag, Salaün a glanvaz vardro ar bloaz 1350. Dre druez outan, an amezeien a ginnigaz hen digemeret en o zi. Bennoz Doue a lavaraz d'ezo ha choum a reaz, pegen klanv benag ma zoa, en e lochen, e kleuz ar vezen : eno e tremenaz ha den n'her guelas o vervel.

« A dra zur, eme adarre an tad Cyril, ar Verc'hez benniget ne zilez morse an neb a laka e fisianz enni hag a zo aketuz d'he fedj,

a deuaz da gennerza an hini en doa lavaret d'ezi ken aliez epad e vuez : « Ave, Maria. » Bet e tle beza en em ziskouezet d'ezan, skeduz evel an eol, eun niver braz a elez endre d'ezi. Ha neuze ar paour keaz Salaün, fae an oll, e zaoulagad o para var rouanez ar baradoz, a ganaz laouen e ziskan muia karet : « o Maria, o Maria. »

Mervel a reaz d'an deiz kenta a viz du, da genver gouel an oll zent. E vizach, liou an douar varnan epad e vuez, distrounket gant an dienez hag ar binjen, a ioa ken fresk ha ken koant hag al lilien ven pe ar gaera rozen. Kavet e voue maro ec'h harz e vezen. An dud a daolaz neubeud a evez ouz bizach skeduz Salaün. Mez an A. Doue a felle d'ezan ober eur burzud braz el leac'h m'en doa e zervicher tremenet eur vuez ker santel. Evit en em zizoaber dioutan kentoc'h, an amezeien a donillaz eno bez ar Foll hag a lakeaz e gorf en douar heb kroaz na beleg (1).

SONJOMP

Salaün ar Foll en doa eur garantez meurbed birvidik evit ar Verc'hez. Hervez tadou santel 'an Iliz, maga er galoun eur guir garantez evit ar Verc'hez a zo ar guella mérk a zilvidigez. « An neb, eme zant Anselm, en deuz eur guir garantez evit ar Verc'hez, ne c'hell ket beza daonet. » Nan, an hini a zo dindan he skoazel ne c'hell ket mont da goll. Mari a vez ato selaouet, ha penaoz ne ve ket ? Mam eo da Zoue hag ive rouanez an nenvou.

Arabad goulskoude en em fazia : ne c'heller ket plijout d'ar vam ma na zenter ket ouz ar mab. Mari, e eured Cana, a ziskouez an doare da c'hounid he c'haloun, pa lavare : « Grit kement a c'hourc'hemenn va mab d'eoc'h. » An hini, hennez hebken avad, an hini a dec'h dioc'h kement a rann kaloun Jezuz, da lavaret eo ar pec'hed, a zo e guirionez guir yugel da Vari hag a blij d'ezi.

Gallouduz braz eo er baradoz ha mad eo kaout enni ar brasa fisianz. An Ave Maria a zo eur beden hag a blij kalz d'ezi, mont a ra atao eün beteg he c'haloun. « Ar baradoz a drid gant levenez, an diaoul a dec'h spountet pa lavaran Ave Maria, eme zant Bernard. »

Lavarit eta aliez ar beden-ze ; skrivit anezi en ho kaloun, ac'hano e savo aliez var ho muzellou. Tadou ha mammou, deskit anezi abred d'ho'pugaligou, tenna 'rei varno bennoz an A. Doué ha madelez e vam galloudaz.

(1) Hervez an Tad Albert Le Grand, korf Salaün a vije bet douaret e guered Guikellé ha man el leac'h m'oar marvet. — Cf. *Vies des Saints de la Bretagne*, annotés par MM. Abgrall, Peyron et Thomas, page 85.

N'ankounac'hai morse hoc'h Angelus. Da
zul evel da c'houel, lavarit ho chapeled ha,
mar gellit, ho rozera. Pa dremenoc'h e kichen
eun iliz pe eur chapel savet en henor d'ar Ver-
c'hez, it ebarz, daoulinuit eur pennadig ha pa
ve evit lavaret nemed eun Ave Maria

Salaün a iea bep mintin d'an oferen. Er
bourkou ha tro var dro, nag a dud n'o deuz
netra da ober hag a c'helche ive mont bemdez
d'an oferen : re lezireg int, o feiz a zo re
laosk !

PEDEN

Introun Varia ar Folgoat,
Hor patrounez ken douz, ker mad,
Er bed-ma roit d'eomp ho pennoz
Hag er bed all ar baradoz.

Introun Varia ar Folgat,
pedit evidomp.
Evelse bezet great.

TREDE DEVEZ

Introun Varia ar Folgoat

(Kendalc'h)

Ar burzud c'hoarvezet var bez Salaün : ar Folgoat e bar he brud

Salaün, fae an oll epad e vuez, a dlie beza
ankounac'heat buhan goude e varo. Doue en
doa eur zonj all : c'hoant en doa e vije
brudet e vam zantel dre e zervicher fidel.

En noz varlerc'h m'oa bet besiet Salaün, e
tiouane var e vez eul lilien gaer meurbed,
guen kan evel an erc'h hag a daole tro var
dro eur c'houez dudiuz. Tra burzuduz ! var
bep fleurén ha var bep dellien oa skrivet
gant lizerennou aour : « O Maria. »

Ar c'helou a reaz founnuz tro Breiz-Izel hag
a bep tu e tirede tud evit guelet al lilien o
lugerni gant he lizerennou aour. Fresk beo e
choumaz epad pell amzer, en despet d'ar goan

ha d'ar ienijen ; goude 6 sizun kebken e teuaz da c'hoenvi. Neuze, var urz ar veleien, dirag an dud chentil hag ofiserien an Duk, e voue touillet endro d'ezi. An oll a jounaz sebezet : dont a rea deuz ginou Salaün hag he grisiou a ioa en e galoun.

Ian Langouesnou, ganet e maner ar Brignon e parrez ar Vourc'h-Ven, ha d'ar mareze manac'h e kouent Landevennek, en deuz skrivet e latin ar pez a ioa c'hoarvezet, evit brasa mëuleudi ar Verc'hez. « Bet oun, emezan, test euz ar burzud : guelet am meuz va-unan al lilien ha kalz re all o deuz her guelet eveldon. » Dizro d'e gouent, e reaz sevel, e kichen Landevennek, eur chapel en henor da vam Doue hag henvel a reaz anezi : Introun Varia ar Folgoat. En e za ema c'hoaz hirio ; dougen a ra atao an hano-ze hag eur pardoun kaer a vez great enni bep bloaz.

Eur zonj a ziouanaz raktal e spered kement hini en doa guelet al lilien : « Red eo sevel aman eun iliz gaer en henor d'ar Verc'hez. » (1)

Great e voue eur gest : ar paour evel ar

(1) Mar deo guir, evel m'hen lavar an tad A. Le Grand, oa bet besiet korf Salaün e guered Guikelle, iliz ar Folgoat a zo bet savet nan var e vez, mez el leach m'en deuz tremenet e vuez.

pinvidik, peb hini hervez he c'haloud a roaz e aluzen. Evit Mari oa, ha d'ar mareze en hor bro, an oll a c'houie digeri e ialc'h pa veze izoum da zevel pe da gempen eur chapel benag. (1)

Hanter kant vloaz a ieaz d'he zevel : n'euz ket a leach da veza souezet pa zonjer ne ehanaz, koulz lavaret, ar vrezel epad an amzer-ze. Kerkent ha m'oue peurc'hreat, Alain de la Rue, eskob Kastel, a deuaz d'he c'honzakri : hanvet e voue « Ar Folgoat », da lavaret eo iliz Foll ar c'hoat.

Al labour a ioa klozet pa deuaz an duk Ian V d'ar Folgoat : an duk-se a voue meurbed madelezuz evit an iliz nevez. Staga a reaz outi kalz leve hag ive 6 chaloni karget da lavaret an oferen da bedi evitan hag evit ar vro (1423).

E skeuden a veler c'hoaz er Folgoat : var e zaoulin ema dirag imach ar Verc'hez, e gurunen var e benn hag e gleze noaz en e zourn.

An duked all var e lerc'h a voue mad ive

(1) Mar deo guir, evel m'hen lavar an tad A. Le Grand, oa bet besiet korf Salaün e guered Guikelle, iliz ar Folgoat a zo bet savet nan var e vez, mez el leach m'en deuz tremenet e vuez.

e kenver Introun Varia ar Folgoat : hini goulskoude n'eo bet kerkoulz hag an dukez Anna, ker brudet guechall e Breiz, abalamour d'he feiz ha d'he madelez.

Goude he dimezi gant Charles VII, roue Frans (1491), an dukez Anna ne c'hellaz ket ankounac'haat Breiz-Izel nag Introun Varia ar Folgoat. Lakaat a reaz he diou vantel eured e tenzor an iliz ha bep bloaz e roe d'ezi e prof kalz arc'hant, kaluriou, dillad oferenna. (1)

Divezatoc'h Anne d'Autriche, rouanez Frans ive, bet pell amzer dizer, evit trugarekaat ar Verc'hez da veza roet d'ezi eur mab, hanvet goudeze Louis XIV, a lakeaz bep bloaz oferennou er Folgoat.

An dud divar dro, paour ha pinvidik, a roe ive dizamant evit kaeraat ti mam Doue, hag heb dale ar Folgoat a voue ar gaera iliz e Breiz : Mikeal an Nobletz e galve *Templ Salomon* ; ken kaer oa. A bep leach'h e teue tud da bardouna, d'ar Folgoat, da gear Mari, hag ar roue, evit m'o divije neubeutoc'h a vizou, a zifennaz lakaat guiriou var an traou a veze guerzet eno.

(1) *Vie des Saints de Bretagne*, par Al. Le Grand, annotés par A. P. T., p. 88.

Pa zirolle eur voalen bounner benag var ar vro, an dud en em erbede gant fisianz ouz Introun Varia ar Folgoat. Er bloavez 1597, vardro 1.300 den deuz Montroulez a varve gant ar vosen hag ar c'hlenved speguz en doa tizet Kastel. An eskob, Rolland de Neuville, a bromettaz mont gant e bobl da bardouna d'ar Folgoat : kerkent ar c'hlenved a dec'haz ha divar neuze den na voue skoet gantan. D'ar 15 a viz eost e teue d'ar Folgoat gant eun niver braz a dud evit trugarekaat mam Doue hag he c'hemeret a reaz evit patrounez eskobti Leon. En deiz-ze, daou imach kaer, e koar guen, furm keariou Kastel ha Montroulez, a voue roet da iliz ar Folgoat : choumet int bet eno a vel d'an oll beteg ma teuaz ar revolucion vraz d'o bruzuna.

Tregont vloaz varlerc'h, Plouiskadiz, skoet ive gant ar vosen, en em voestle da Introun Varia ar Folgoat. Ar c'hlenved a dlie beza didruez : rag evel ma lavar eur verz koz great d'ar mare-ze :

- « E Plouescat, e plas ar marc'had
- » E kavet geot da falch'hat
- » Nemed e roliou ar c'har
- » A gase ar c'horfou d'an douar. »

Introun Varia ar Folgoat a zelaouaz ive o

feden hag a gemeraz truez outo. En eur ger epad 250 vloaz benag, braz ha bihan, paour ha pinvidik a iea di da bardouna gant ar brasa fisians. Iliz all ebed e Breiz-Izel n'oa ken darempredet hag hini ar Folgoat.

SONJOMP

E kreiz ar goan, eul lilien gaer a zavaz var bez Salaün ; Mari a reaz ar burzud-se evit diskouez d'an oll peger santel oa he zervicher.

Al lilien a zo skeuden ar burete. Mari, abalamour m'eo pur, a zo galvet er skritur sakr : « *Al lilien, diouanet etouez ar spern.* »

Al lilien a zo eur fleuren goant meurbed : douget eo var eur gorzennik moan ha bresk : n'en em ziskouez ha ne ro c'houez-vad nemed pa vez savet huel a zioc'h an douar : lavaret e ve e deuz aoun da veza saotret o choum re izel hag o tigeri re abred : ouspen, p'en em zispak, e vez atao troet varzu an nenv : guen eo evel an erc'h, eaz avad da derri : eur fourrad avel a zo avoalc'h evit he lakaat da goueza.

Grisiou al lilien, diouanet var bez Salaün, a ioa en e galoun. Tué iaouank, ar burete a rank ive kaout he grisiou en ho kaloun. Hor Zalver a lavar en Aviel : « Euruz ar re 'zo pur o c'haloun, rag guelet a reint Doue. » Evel al lilien, ar fleuren-ze a zo bresk hag eaz da

derri : fourrad avel ar pec'hed marvel he laka da goll he liou kaer, da voenvi ha da vreina : evit choum beo ha rei c'houez-vad, e tle beza soun ha troet varzu ar baradoz.

Diouallit eta ouz ar sonjou kuzet, ar c'hoantegesiou fall : setu prenved hag a grign en eun taol kount grisioù ar burete er galoun : na rit Morse netra hag a c'helfe noazout d'ezi : hi eo o gra henvel ouz an elez. Mar deo grisienet en ho kaloun, ar c'houez-vad anezi a zavo var ho muzellou. Na zigorit Morse ho kinou da lavaret komzou skaon pe dizoare. Deuz ar frouez ec'h anavezer ar vezen : an den deuz e gomzou. Bet e zeuz teodou hag a vez atao ar bilim hag an ampoezoun o tivera diouto. Heb aoun d'en em fazia e c'heller lavaret eo brein ar galoun : « *ex abundantia cordis os loquitur.* »

Al lilien diouanet var bez Salaün a varvaz 6 sizun goude : ar burete, lilien ho kaloun, a dle choum flam beteg ho maro ha choum a rei mar doc'h devot d'ar Verc'hez.

PEDEN

Introun Varia ar Folgoat,
Ken kaer, ken douz, ker mad,
Roit d'eomp hirio, en han' Doue,
Iec'hed ar c'horf hag an ene :

Mirit hor bugaligou 'zo c'hoaz en o c'havel,
Grit ma choumint bepred templou d'ar Spered-Santel,
Beillit hirio ha bemdez var hor iaouankizou,
'Vit ma vleunio ar burete en o c'halonou.

Introun Varia ar Folgoat,
Pedit evidomp.

PEVARE DEVEZ

Introun Varia ar Folgoat

(*Kendalc'h*)

**Ar Folgoat distereat. — Ar Folgoat
adarre ken kaer, ken brudet ha
biskoaz.**

Louis XIV, roue Frans, eo en deuz da genta diskaret ar Folgoat. Evit kaout beleien da lakaat var e lisri (ato e veze o vrezelli en eun tu benag), e lammaz ar chalonied hag e reaz d'ezuz o zi eur seminer pe eur c'hloerdi ; ne lezaz nemed 4 manac'h evit digemer ar belerined. Siouaz ! iliz ar Folgoat ne vezou mui ken darempredet (1681).

Ouspen er bloavez 1708, an tan goal a grogaz enni hag a zevaz an doen beteg an tour

a zo en he c'hreiz. En eur verz, great d'ar mare-ze, e lennomp an dra-ma :

« Ranna 'ra va c'haloun, o mogerion benniget,
» Pa ho kuelan dizolo, gant an tan rusiet ;
» Devet oc'h oll dorojou, ho kuer a zo strinket,
» Arploum, ar vein, anernach var ho tro'zo poazet. »

Choum a reaz 12 vloaz disto ha dirapar : Breiziz n'o doa mui feiz birvidik o zadou pa lezent keit all ti ho mam heb toen.

Ar revolution vraz a beurrivinaz ar Folgoat. An dud dizoue a zaillaz varnezi evel eur bar avel kriz meurbed : pilet o devije anezi ma na vi e bet breac'h Mari o viret outo.

D'ar 16 a viz du 1790, e sarront an iliz, goude beza laeret an dillac oferenna hag an tenzor a bez. An tenzor-ze a ioa ennan traou hag o doa kalz talvoudegez, an darn vuia roet gant an dukez Anna. An aour hag an arc'hantier a voue kaset da deuzi d'an Naoned. Ar 6 kloc'h a voue diskennet ha kaset da Vrest : unan anezo, ar c'hloc'h braz, a boeze nao mil lur : teuzet e voue : daou gloc'h all a voue great gantan : kloc'h braz Sant-Louis-Brest ha kloc'h ar porz.

Leve an Introun Varia, ti ar chalonied, an iliz soken a voue guerzet, an aoteriou, ar

vein kizellet kaer, bruzunet a daoliou morzol. An dud difeiz-se a ioa kement a gouunnar enno ma teuaz prener an iliz da brometti 300 skoed evit terri ar vein a ioa varno merkou tud chentil ar vro.

Guelet e voue beteg 12 penn sant o ruill er feunteun ha kalz re all a voue bruzunet, taolet kuit pe lakeat en douar. Skrija 'reer o sonjal e ve bet kavet e Breiz tud digaloun avoalc'h evit ober kement a fallagriez : mevellien an diaoul a c'hoar-en em zila e peb leac'h.

Goulskoude ne voue ket gellet bruzuna imach ar Verc'hez. Eur c'hristen kalounek en doa he c'huzet dindan eur bern keuneud ha goude m'oa tremenet ar bar amzer e kasaz anezi da Vikelle.

Neuze Folgoadiz a fermaz an iliz digant e ferc'hen, Auquetil, ha d'an 8 a viz guengolo 1808, gouel meurbed kaer hag a lakeaz an oll galonou da dridal : an Introun Varia a zizroe d'he zi.

Siouaz ! n'oa ket c'hoaz tremenet an oll drubuillou. Auquetil a zonj freuza an iliz ma ne c'hell ket he guerza. Daouzek den mad divar dro en em glev etrezo, he fren 10.000 lur hag e ro d'ar barrez (23 a viz eost 1810).

Bennoz Doue d'ezo ; Mari a dle beza o digollet mad er baradoz. (1)

Er bloavez 1829, Guikelle a baouez da veza parrez hag a leze an henor-ze gant iliz ar Folgoat. Abaoe ti mam Doue a zo eat bepred var gaeraat. Nag a labour, nag a zispign da ober ! Al leur-iliz, ar guer a liou, ar volsiou, peb tra, koulz lavaret, a ioa da gempen. Ar Vretouned n'oa ket mouget o feiz ha kement hini a deue da bardouna a roe laouen e venneg evit sikour dresa iliz an Introun Varia.

Epad ar brezel 1870, nag a vammou o deuz en em erbedet outi hag o deuz gellet, abalamour d'ezo, starda o bugale var boull o c'halloun ! Goude m'oa great ar peoc'h, ar zoudardet gant o c'herent (vardro eun tregont mil benag), a deuaz d'ar Folgoat. Var o daoulin dirag imach ar Verc'hez, o deuz trugarekeat Mari-ha pedet a greiz kaloun evit ar Frans hag o mignouned eat d'anaoun.

Abaoue, epad miz mae, a vagadou e veler an dud o tont d'ar Folgoat hag oc'h ober ar

(1) Setu ama hanoiou an daouzek den-ze : Rerve ar Go ; Anna ar Gall ; Fanch ar Gall ; Fanch Ugnen, skolaer ; Mari Anna Andre ; Laou Loaec ; Ian Arzur ; Ian Coutous ; Ian Gac ; Laou Laot ; Laou Kerbrat ; Biel Ahjean, mear Plouzniel.

pez a hanver ar pemp sul. An devosion-ze a zo koz ha dalc'het a zo bet d'ezo soken epad ar revolution : keit ha m'oue sarret an iliz, an dud a zaouline dirazi hag a boke d'he mogeniou, o c'hortoz ma teufe Mari da zigeri d'ezo.

Introun Varia ar Folgoat a zo ken madelezuz ha biskoaz hag ober a ra burzudou evel en amzer drezenet.

Eun den iaouank a borz Brest a goueze e drouk-sant. An introun Gloria, e vam, o klevet oa bet merc'h eun amezogez d'ezo pareet euz ar c'hlenned-se gant Itroun Varia ar Folgoat, a bromettaz mont di da bardouna ma vije pareet he mab : var an taol, he mab en em gavaz pare. Ar burzud-se, c'hoarvezet er bloaz 1864, a zo bet diskleriet guirion gant nao dest.

Er bloaz 1884, eur vaouez deuz Plouider, ne c'helle mui bale abaoe pel amzer, a zo digaset en eur c'har d'ar Folgoat : pedi a reaz kalounek an Introun Varia ha dizrei a reaz d'ar gear pare ha laouen.

Nag a re all ne anavezomp ket hag a zo bet pareet er Folgoat. Evit kement all a vadoberou an oll a c'hoantea ma vije kurunet an Introun Varia.

SONJOMP

Aliez o peuz klevet gant ho tud koz hanodeuz ar Revolucion vraz. Spountuz oa beva d'ar mare-ze. Eun dournad tud divergount, heb koustianz na kaloun, a ziskaraz ar roue, Louis XVI, hag a gemeraz ar stur etre o-daouarn gant ar zonj, var o meno, da c'houarn guelloc'h ar Frans.

Ne felle d'ezo kaout ken meistr nemeto o-unan : da bep hini liberte da ober ha da gredi ar pez a garfe. Evito, Doue n'en doa mui netra da velet er bed-ma, guir ebed d'ober lezennou d'an den na da ziskouez d'ezan an hent a dle kemeret. Evel Lusifer guechall, e savent o mouez eneb o c'hrouer hag e lavarent : « *Non serviam, ne zentin mui ouzoc'h.* »

Evit kaout muioc'h a fisianz da joum en o c'hargou, e reont dibenna Louis XVI hag e bried, Marie Antoinette. Divar neuze n'o devoue doujanz evit netra. Kounaret oant evel diaoulou ouz kement a zigase sonj d'ezo a Zoue pe euz ar relijon. Ar misiou hag an dei-siou a voue chenchet hano d'ezo : difen da ehana da zul : da genver an devez-ze, ar stal-liou a dlie beza digor dindan boan da gaout amand ; ar c'hroasiou a voue diskaret, an ilizou laeret, devet pe zarret : var dor ar guerejou e velet skrivet gant lizerennou braz ha skeduz : « *Goude ar maro, echu tout.* »

Er c'heariou, ar c'hillotin a voue savet var dachen ar foar hag ar gountel n'en devoue ket

amzer da vergli : a vandennou e veze kaset an dud d'ar maro. Kaer en doa ar pennou kouenza hag ar goad ruill dre ar vro, ar bleizi-ze o doa naoun ha sec'hed da ober goassoc'h. « *Ni, emeo, a rei eur vered deuz ar Frans hen-toc'h eged lezel ar relijon en he za.* »

Setu perak oant kounaret dreist oll ouz ar veleien hag ar venac'h. An archerien a rede bemdez d'o c'hlask ha p'o c'havent e veze gou-lennet diganto nach o feiz pe gouzany ar maro : lod a veze dibennet, lod all kaset d'ar galeou evel an dorsetourien vraz.

E Breiz, koulz hag e peb korn deuz ar Frans, ar veleien a ranke kuzat pe teac'het dre vor, rag diskullet e vezent gant breudeur treitour ha fallakr, a-unan gant an diaoul. Na ped a zo bet pell amzer kuzet en tiez var ar meaz, er sanaillou, er pilkosou dero, e toullou great en douar ! Pa deue an noz e vadenzent ar vugale, e koveseant hag e kelennent an dud vraz ; goudeze e lavarent an oferen ouz sklerijen eur pennad goulou benag, e riskl o buez, hi hag ar gristenien bodet endro d'ezo. Neuze e veze pedet c'houek, an daelou a rede puill ha peb hini en em gave meurbet euruz pa c'helle kom-munia ha klevet an oferen.

Spountuz oa beva epad ar revolution : setu ar pez a zigouezo adarre ma teu ar vro da goll he feiz.

P E D E N

Patrounez douz ar Folgoat,
Hor mam hag hon Introun,
An dour en hon daoulagad,
Ni ho ped a galoun :
Ar Frans 'zo braz he enkrez,
Mont a rei da netra :
Outi sellit a druez :
Truez, o Maria.

Patrounez douz ar Folgoat,
Pedit evidomp.

P E M P E D D E V E Z

Introun Varia ar Folgoat

(*Kendalc'h*)

Introun Varia ar Folgoat kurunet

Abaoue m'oa kurunet Introun Varia Rumenengol, e Kerne, Leonis a c'houlenne ma vije kurunet Introun Varia ar Folgoat.

An A. Lamarche, gonde m'oa great eskob, a ieaz da velet hon Tad Santel ar Pab ha da bedi var besiou an ebrestel sant Per ha sant Paol. Goulen a reaz ma vije kurunet Introun Varia ar Folgoat ; e c'houlen a voue digemeret mad. An A. Lamarche a voue mall gantan digas ar c'helou d'e vugale : deuz Roum e skrivaz d'ezo : « Introun Varia ar Folgoat, emezan, a vezou kurunet da genver ar pardoun braz, d'an 8 a viz guengolo. Breiziz, me a fell d'in e ve kaer ar gouel-ze : evit

Mari eo ! Deoc'h da ziskouez en devez-se ar garantez tener o peuz evit ho man. »

Mouez an Aotrou 'n Eskob a ioa bet selaouet. 600 beleg ha 100.000 den a ioa eno d'an 8 a viz guengolo.

Er bloavez 1888, gouel Maria Vengolo a zigoueze da zadorn ; n'oa c'hoaz nemed ar iaou hag e zoa prez braz var dachen ar Folgoat. Al labour a ie a buhan endro ; n'oa den en despet d'ezan, rag en hor bro ne c'houezer ket damanti pa vez eun tam labour benag da ober évit Doue pe ar Verc'hez.

Er Folgoat e zeuz eun dachen hirr ha ledan ; kalz re striz e tlie beza evit digemer an oll belerined : an daou bark tosta a voue lakeat d'he asten.

E kreiz an dachen e voue savet eur chapel goat evit an oferen-bred, rag an iliz a vije bet ouspen ument gueach re vihan.

Etre ar chapel hag an iliz, hent ar prosessionou etre diou speuren great izel evit ma c'helfe an oll guelet. A bep tu d'an hent-se, beteg dor an iliz, e zeuz lakeat eur maread guerniou stag outo drapoioù alaouret ha skrijet varno pedennou ber da zant Per ha da zant Paol evit an iliz, da zant Louis evit ar Frans, da zantez Anna evit Breiz-Izel, da zant

Korantin ha da zant Paol evit an eskobti ha dreist oll d'an Introun Varia, patrounez douz ar Folgoat.

An iliz e doa guisket he dillad kaera ; an aoteriou a ioa goloet gant aour ha dantelez. E beg an tour, adren d'ar groaz, e velet o nijal, dre ma c'houeze an avel, drapo ar Frans ha drapo hon Tad Santel ar Pab, an eil e kichen egile.

Setu ar Folgoat d'ar iaou da noz.

D'ar guener, kerkent ha saol-eol, e zeuz oferennou ; tri, pevar beleg e kichen peb aoter o c'chedalo zro, hag heb eana tud ouz taol ar gommunion. Var ar blasen, epad ar mintin, muoc'h a brez c'hoaz eged an devez araok. An amzer 'zo digatar : fisionz a zo da gaout eol-tom evit ar gouel braz.

Da unnek heur, al labour 'zo peurc'hreat. Vardro peder heur, oll gleier Folgoat 'zo var vole : unani 'reont o mouez, braz ha bihan, evit saludi an eskipien 'zo o tigouezout.

Neuze e zeer e prosesion d'an iliz evit kana ar *sub tuum* hag ezansi imach an Introun Varia. Eiz beleg he doug var o dioù skoaz beteg kreiz ar blasen vraz. Eno e zeuz savet eur gador-brezeg hag e kichen eun tron huel ; tro ha tro d'ar gador eo skrivet peden Salaun

e lizerennou aour : « Ave Maria, Salaun a zrebse bara. »

Ar Verc'hez a zo lakeat var an tron-ze hag ar veleien a gan teir gueach dirazi : « Introun Varia ar Folgoat, hor patrounez ». Dek mil den a ioa eno var benn o daoulin hag a res-pountaz be veach a bouez penn : « Pedit evi-domp. »

Ar gousperou a voue kanet neuze ha var-lerc'h ar pemp eskob a roaz bennoz hon Tad Santel ar Pab d'ar belerined.

Da 9 heur, oll diez ar bourg 'zo sklerijennet : e peb prenestr, e veler renkennadou goulou var elum. Kastel an dukez Anna, neuze dirapar, kempennet abaoe, 'zo eun dudi e velet. An tour, evel pa ve peb mean eur c'houlaouen, a daol sklerijen a bell hag a ro`da anaout d'ar paresiou tro var dro eo digoret ar gouel braz. O velet ti ar Verc'hez ken kaer ha ker skeduz epad an noz, piou n'en devije ket sonjet eo Mari hor sklerijen e kreiz nos tenval ar vuez-ma ?

Neuze e voue great prosesion ar goulou. Peb hini 'zo gantan e c'houlaouen hag a gan a greiz kaloun : Patrounez douz ar Folgoat, ha kantikou all eun dudi o c'hlevet.

Eno e zoa tud a bep renk hag a bep micher,

an darn vuia deuz Leon goulskoude, evel m'oа deread : evelato en o zouez e zoa ive kalz Kerneviz deuet a bell, deuz Fouesnant, Pont-Nabad, Douarnenez, Briec, etc., etc. ; dishenvel oant guisket, en o c'haloun avad n'oa nemed ar memez karantez evit mam Doue.

Dek heur a zounne pa zistroe ar prosesion ; den n'en em gave skuiz ; ne skuizer ket o kana meuleudi d'ar Verc'hez. Kalz deuz ar belerined ne zonjont ket soken mont da glask eun tam lojeiz : eun niver braz anezo a dre-menaz an noz en iliz, e ti mam Doue.

SONJOMP

Iliz ar Folgoat a ioa da gempen evit ar gouel braz. Kement-se a zigas sonj d'eomp e tleomp poania da lakaat urz vad en hor c'haloun evit deiz braz ar gommunion. Kaloun an den a zo templ beo an Ao. Doue : eno e fell d'ezan choum, eme an Aviel : evit hen digemer mad, e rank beza neat.

Er Folgoat, an aoteriou a ioa guisket kaer : lugerni a reant, goloet oant a steredennou aour. An ene, evit tostaat ouz taol ar gommunion, a rank beza guen evel an erc'h, skeduz gant aour pur karantez Doue.

Er Folgoat, ne velet nemed bokedou roz,
fleur a bep seurt liou hag a daole c'houez-vad.
Evelse hon ene a dle dougen fleur an oll ver-
tusiou, c'houez-vad ar zantelez ganto.

Ma sellit en ho koustianz, e veloc'h marteze
enni kalz pec'hejou braz meurbed. Na did ket,
evit an dra-ze, da fal-galouni na da goll fisianz
evel Judas. Er baradoz e zeuz breman sent hag
araok o maro 'zo deuet a bell braz, deuz bro
ar pec'hed marvel. Dizroit eta mar emaoch'h
pell deuz Doue ha pedit evit ma tizroio ar
bec'herien all.

Kalz pelerined a dremenaz an noz en iliz, e
ti ar Verc'hez. Oll vugale an Ao. Doue, epad o
buez, a dle delc'her tost d'o mam, en em lakaat
dindan he skoazel ha morse ne vezint flemmet
gant aer viber ar pec'hed. E pe leac'h e c'hel-
lomp beza guelloc'h eged e kichen Mari ha
dindan skoazel Mari ? E pe leac'h e c'helfe
beza guelloc'h al labousik bihan, evit en em
zioual ouz ar sparfel, eged kuzet dindan askel
e vam ?

PEDEN

O Mari, d'ar baradoz e fell deomp mont ; sikourit
ac'hanomp eta ; astennit d'eomp ho tourn gallouduz,
diouallit ac'hanomp epad hor buez ha grit ma reimp
eur maro mad.

Introun Varia ar Folgoat,
Pedit evidomp.

C'HOUEC'HVED DEVEZ

Introun Varia ar Folgoat

(Divez)

Introun Varia ar Folgoat kurunet

Setu goulouet an devez braz. D'an taol a
hanter-noz, e visker an oferennou ha dioc'htu
e roer ar gommunion : beteg eiz heur e kaver
tud ouz an daol zantel.

Da nao heur, e zeuz digouezet ouspen 80
prosesion : peb hini a gemer ar plas a ioa
merket d'ezi : ar c'hoasiou hag ar banielou
'zo var diou renk hag ar barisioniz bodet
endro d'ezo, ar chapeled en o dourn.

An urz vad a ren e peb leac'h ha daoust
ma zeo ken niveruz an dud, an oll a c'hell
guelet ha kalz soken a c'hello klevet.

Da c'hortoz an oferen-bred, greomp eur zell
ouz ar prosesionou : eun dudi eo o guelet ;

nag a groasiou a dalvoudegez-vraz ! hini goulskoude ne dosta ouz kroaz aour Pleyber-Krist.

Red eo sellet piz ouz ar banielou evit koum-pren pegement a labour a zo bet ganto. Dreist ar re all, eo red lakaat banielou koz Tréflez, Sant-Néven, Plougerne ha Plouédern : baniel Introun Varia Rumengol a zo goulskoude ar gaera hag e deuz ar muia talvoudegez.

Tostaat a ra mare an oferen-bred. E kichen an iliz, dirag an nor-dal, e zeuz 600 beleg hag oll, koulz lavaret, deuz an eskobti : mont a reer e prosesion d'ar chapel goat : er penn araok, kroaz an aotrou n eskob ha baniel vraz sant Korantin deuz katedral Kemper ; var eur pleonk sez guen, an diou gurunen aour, nevez flam, goloet a berlez ha pevar jaloni ouz o dougen.

Varlerc'h e teu an eskipien : da genta, eskob Laval, an Ao. Bougaud, en deuz skrivet en eul leor kaer buez santez Monika ; en e gi-chen, eskob Séez, an Ao. Trégardo, eur Breizad ; goudeze an Ao. Bécel, eskob Guened, eskob santez Anna ; an Ao. Freppel, eskob Angers ; var e lerc'h an Ao. Laouénan, arc'heskob Pondichéry, patriarch an Indez, eur Breizad e'hoaz, eat da brezeg ar feiz da dud ar zao-eol ;

goudeze an Ao. Lamarche, eskop Kemper ha Leon, ha da ziveza arc'heskob RAOZOUN, ar c'hardinal Place, guisket e ruz, pemp beleg endro d'ezan : dre ma zeont e savont o dourn evit rei o bennoz.

Digouezet e kichen ar chapel goat, e pignont enni daou ha daou : ar veleien a ia varlerc'h : eun daou c'hant benag a zo pignet ; setu ma klever eur strakaden skrijuz. An diri hag ar plench a ioa var an araok 'zo torret, bruzunet. Spount a zavaz neuze, ne badaz ket pell. A drugare Doue, an Introun Varia a ioa eno ; beilla ' rea var he bugale : ne voue den goal-c'hlazet. Mil bennoz d'ar Verc'hez.

Goude an oferen-bred, an Ao. Freppel, eskob Angers, a bignaz er gador. Epad eun heur e komizaz deuz Salaun hag an Introun Varia : eun dudi oa e zelaou. Nag a zaelou a lakeaz da redet en eur gomz deuz galloud ha madelez hor mam benniget !

Varlerc'h ar brezegen, e kaner eur c'hantik : goude ar c'hloubad diveza trouz ebed mui. Ar c'hardinal a bign betek imach an Introun Varia, kemeret a ra ar gurunen vihanna ha lakaat a ra anezi var ben ar mabig Jezuz ; goudeze e laka ar gurunen vrasa var ben mam Doue.

100.000 den a ioa eno var o daoulin, al levez o para var o zal, an daelou o tireded deuz o daoulagad ha var o muzellou pedennou meurbed c'houek d'ar Verc'hez nevez kurunet.

Goude ar gousperou, araok kuitaat ar Folgoat, ar belerined en em zastum endro d'o mam benniget : peb hini en deuz c'hoant da ober d'ezi eur beden ziveza, da bokad d'he zreid gant respect, da lavaret kenavo d'ezi.

Guelet e veze tadou ha mammou o tostat, krog e dourn o bugaligou : goude beza pignet an delesiou, evel o bugaligou n'oant ket c'hoaz huel avoalc'h, e savent anezo var beg o divreac'h evit o diskouez hag o c'hinnig d'ar Verc'hez. Ar gerent kristen-ze a dlie ober neuze ar beden-man : « O Mari, setu hor bugale : d'eoc'h int, beillit bepred varnezo ha varnomp-ni ; grit ma talc'hint stard d'eoc'h ha d'ho mab Jezuz epad o buez. »

Goulskoude an amzer a dremen, an eol a izela ha lod a zo pell deuz ar gear : red eo kimiada. Ar belerined a zistro laouen d'o farrez en eur gana hag en eur lavaret o japeled. Pebez devez ! nan, morse ne vez ankounac'heat en hor bro.

Antronoz e voue adarre eur gouel kaer : vandro dek mil den a zigouezaz ; n'o doa ket

neubeutoc'h a feiz hag a garantez egred ar re a ioa bet enn devez araok : eveldo e voue mall ganto mont da bedi dirag skeuden ar Verc'hez.

Evit kloza ar gouel, e touger an Introun Varia d'an iliz. Pa zeoc'h d'ar Folgoat, e kavoc'h anez a ziou d'an aoter vraz var eun tron skeduz, a vel d'an oll. Eul lamp alaouret, roet gant Hon Tad Santel ar Pab, a vez var elum dirazi noz-deiz. An tan a c'hell mervel avechou ennan ; en hor c'haloun, ô Mari, e vleunio bepred ar garantez tener on deuz oll evidoc'h.

SONJOMP

« Grit, Guerc'hez Santel, eme eur skrivagnier er pemzekved kantved ma talc'ho stard ar Vretouned d'o gisiou koz. »

Lakiit douz en ho spered komzou an Ao. Freppel, eskop Angers, er brezegen a reaz araok ma voue kurunet Introun Varia ar Folgoat : « Bretouned, emezan, miret oc'h bet beteg vrema ; mevellien an diaoul n'o deuz ket gellet sila o falz-kredennou en o touez na disc'hrixienna ar feiz deuz ho kaloun. Mari e deuz diouallet ac'hanoc'h. Taolit evez, digorit ho taoulagad : morse ne zeuz bet ker braz riskl evidoc'h.

» Ar skoliou dizoue a zo skignet e peb leach'h ;

evel goaderez e sunont ar feiz deuz eneou ar vugale.

» An hent houarn a zigas bemdez en ho touez leoriou ha kazetennou brein. Prennit ho tor ouz ar geier, dalc'hit mad d'ar virionez, na verzit ket kurunen ar baradoz evit eur blijadur vezuz : kentoc'h mervel eged nach feiz ho padisiant. »

Kerzit var roudou ho tud koz ; eveldo, pa vezoc'h nec'het, pe varnez koueza dindan sam ar vuez, daoulinit dirag imach ar Vere'hez : kennerzet e vezoc'h ganti.

Karit mont da bardouniou an Introun Varia : evel ho tadou, tremenit an devez pell dioc'h an ebatou : na rit Morse deuz he fardouniou an diaoul.

P E D E N

Guerc'hez sakr, mam garet Breiz-Izel,
Dalc'hit stard ar feiz koz e kreiz ar Vretouned ;
Selaouit deuz an Nenv hor iouaden santel :
Katolik ha Breizad bepred.

Introun Varia ar Folgoat,
pedit evidomp.

Introun Varia ar Porzou

SEIZVED DEVEZ

Introun Varia ar Porzou

(*Kastel-Nevez*)

Vikomted ar Faou o doa guechall eur c'hastel e kichen al leac'h ma veler hirio chapel Introun Varia ar Porzou. Anveout a reant galloud ha madelez mam Doue, gouzout a reant ouspen è z'eo an den meurbed dinerz dreizan e-unan : setu perak o doa karget Mari da zifén o c'hear ; lakeat o doa he skeuden var ar mogeriou. En amzer-ze, ar feiz a ioa krenv hag an dud a ioa o fisianz e Doue hag en e vamm benniget : her guelet a reimpr evit Montroullez : divar an tour bihan pe an *Tourbie*, Mari a zifenne ive Kemper. Divezatoc'h, vikomted ar Faou o deuz savet eur chapel eviti e porz o maner ; abalamour da-ze eo bet hanvet Introun Varia ar Porzou.

Eul lizer skrivet, er bloaz 1440, gant an duk Ian V a ziskouez e veze d'ar mare-ze eur pardoun kaer er Porzou : padout a rea eiz devez. Neuze ar chapel a ioa dirapar ha bihan : an duk a reaz he c'hreski hag he c'hempenn en e vizou e-unan.

Imach Introun Varia ar Porzou a zo deuz ar re gaera, koz eo ive ; rag great eo bet vardo ar pemzekved kantved. Ar Verc'hez a zougen ar mabig Jezuz etre he divreac'h : diskouez a ra d'ezan eul leor digor-braz : ar bugel en deuz doare da lenn hanoiou an dud a c'houlen e vam trugarez evito. Eno, evel e peb leac'h, ne c'hell nac'h netra outi ; rag hervez eur c'hantik, koz meurbed :

« Mari a ra kalz miraklou
» Er chapel, hanvet ar Porzou. »

« Nag a dud a zo euruz er baradoz hag a ve bet en ifern ma na vent ket bet sikouret ganti. » An taolennou, ar branellou, ar bisier stag ouz ar mogeriou a larvar peb hini en e c'hiz he galloud hag he madelez.

An hini en deuz great ar c'hantik a gomz deuz eun niver braz a viraklou, ne c'hell den da nac'h, eme an Ao. Valleau el lizer a skrivaz pa voue kurunet mam Doue. « Eur martolod deuz Benodet, varnez beza beuzet, a zo

saveteat goude beza pedet Introun ar Porzou : eur vaouez seziet he izili a gav ar pare, goude beza promettet mont da bardouna ; Youen Louis al Louédic deuz Edern a deu d'ezan ar gueled ; eur vaouez deuz Karaez gouliet he gar, bugale deuz Gourin a zo pareet. »

Pa gomzer deuz ar Porzou, ne c'heller ket tevel ar pez a reaz eur beleg d'an 29 a viz meurz 1593. D'ar mare-ze, eur vrezel griz a c'hoaske hor bro : ar zoudarded, en em zavet eneb o mistri, a ioa deuet da veza laeroun ; devi a reant an ilizou, ar maneriou ; laza 'reant kement hini a glaske en em zifen. Eun dournad anezo a zigouezaz eun devez er Porzou : an oll a deac'haz en o raok. Ar zoudarded a ia d'ar chapel hag a zigor an tabernakl. Etouez o frizounnerien e zoa eur beleg : gellout a ra kaout e liberte, diframma 'ra ar siboar adre o daouarn ha kommunia 'ra gant an hosti. Penfollet, ar zoudarded a dennaz o c'hlaze hag a zibennaz anezan. Meuleudi d'ar beleg kalounek-se en deuz miret ouz an diaoulouz da beurober eur zakrilach heuzuz.

Breac'h Introun Varia ar Porzou n'eo tam berreat, hag hirio, evel guechall, e kendalc'h da skuill eleiz a c'hrasou var an dud a bed

anezi gant fisianz. Setu perak, d'ar zul diveza a viz eost, devez ar pardoun braz, e veler kement a gristenien er Porzou deuz eskobtiou Sant-Brieg, Guened evel deuz eskobti Kemper.

Ar vugale o deuz o zro d'al lun kenta a viz mae : o zadou hag o mammou a deu d'o c'hinnig d'ar Verc'hez. An oll a c'hoar en deuz Jezuz karet kalz ar vugale ; kristenien ar C'hastel-Nevez n'o deuz ket hen dizonjet.

Er C'hastel-Nevez e z'ez c'hoaz gisiou kaer : neubeud goude e c'hinivelez, ar c'hrouadur a vez kaset d'ar Porzou evit beza goestlet da vam Doue. Devez o eured, ar priejou a zo boazet ive da vont da japel an Introun Varia evit goulen he bennoz. Araok mont da zoudard, an dud iaouank a zired d'ar Porzou evit prometti d'ho mam delc'her mad d'o feiz ha goulen diganti ar c'hraz da zizrei d'ar gear beo ha divac'hagn.

An amzer a zo fall evit an eost, re c'hleb pe re zeac'h, kristenien Laz ha Sant-Goazek a gemer hent ar Porzou : bep veach o feden a vez selaouet.

Kement-se a ziskouez e z'eo Introun Varia ar Porzou rouanez ar c'hern douar-ze. Setu perag, nag e tlie beza braz levenez ar c'ha-

lonou, d'ar 26 a viz eost 1894, pa voue kurunet gant an Ao. Valleau, eskob Kemper, en hano hon Tad Santel ar Pab, Leon 13.

SONJOMP

Vikomted ar Faou a gargaz Mari d'o dioual eneb o enebourien. Ar vam benniget-se, n'ema ket e chal hebken gant buez hor c'horf : fellout a ra d'ezzi beza evit an oll Introun Varia ar Porz, Introun Varia ar Zilvidigez.

Petra eo ar vuez-ma ? Eur veach a dreuz mor ar bed. An den a zo eur beachour ; e vagik a zo dister ; bet e c'hell beza lounket gant an tarsiou ; bet e c'hell beza kaset pell deuz e hent gant an avelach, bet e c'hell beza bruzunet ouz ar c'herrek araok digouezout er porz : beach ar bed-ma d'ar bed all a zo eta riskluz : riskla zo atao hag e peb leac'h, eme zant Paol. E kreiz ar riskl, Mari a zo hon nerz, hor skoazel, hor sklerijen. Abalamour da ze, an iliz a lavar aliez en he fedennou : « *Sub tuum præsidium confugimus....., sed a periculis cunctis libera nos.* » — « Ni en em erbed ouzoc'h, en em laka dindan ho tiouaskel....., mirit ac'hanomp, pellait diouzomp peb drouk. »

Er bloaz 1884, d'ar mare m'edo brezel an Tonkin en he c'hoasa, an amiral Courbet a skrive d'e c'hoar : « N'am meuz douetanz ebed, beteg hen oun bet diouallet gant Mari, am meuz desket karet gaut va mam. »

E leor ar Furnez, ar Spered-Santel a lavar divar benn ar Verc'hez : « An nep he c'har a gav dreizi ar vuez a bado da viken. » Daoust ha n'eo ket aze lavaret freaz e deuz bet digant Doue ar garg d'hor c'has d'ar baradoz ?

Evit tadoù santel konsil Efez, Mari a ioa porz an nenv ha rouanez ar baradoz. Inti eo o deuz great staga ouz ar beden (*Me ho salud, Mari*) ar c'homzou : « Santez Mari, mam da Zoue, pedit evidomp breman hag en heur euz hor maro. » Eiz kant vloaz varlerc'h, sant Bernard a lavare ouz e zaludi evel rouanez an nenv ha porz ar baradoz : « Bugel Mari ne c'hell ket beza kollet. »

En hon amzer, p'en em ziskouezaz e Lourd, e lavaraz da Vernadett : « Me c'hoarant d'eoc'h e vezoc'h euruz da vihana er bed all. » Dre ar c'homzou-ze e tisklerie e vije en he c'henver Introun Varia ar Porz-mad pe ar žilvidigez.

Mari, eme ar jeneral de Sonis, a zo lakeat gant Doue var dreujou ar vuez all evit rei fisianz d'ar re a ia da ober ar veach-ze. Mari a zo porz ar baradoz.

PEDEN

Introun Varia ar Porzou,
Klevit mouez ho pugale :
Hed hor bue, en hor poaniou,
Hon diouallit noz ha de.

Introun Varia ar Porzou,
pedit evidomp.

Introun Varia Kernitroun

EFZ²

EIZVED DEVEZ

Introun Varia Kernitroun

(*Lanmeur*)

Var a greder, menac'h sant Samson eo a zavaz chapel Introun Varia Kernitroun. Ar zant-se a zo ganet e Breiz-Veur vandro ar bloaz 480. Eun devez, aliet gant Done, e lavaraz kenavo d'e vro ha d'e gerent, e treuzaz ar mor evit prezeg an Aviel d'an Arvoriz. En em denna a reaz el leac'h m'ema brema kear Dol, sevel a reaz eno eur gouent ha great e voue arc'heskob.

D'ar mare-ze, Judual, an hini a dlie hervez al lezennou gouarn ar c'horn douar a veze great an Domnone anezan, en doa ranket teac'het da Baris. Conomor, e lez-tad, kentoc'h egred beza eun devez dindan e c'hallond, a felle d'ezan lamet e vuez digantan. Samson a ieaz da Baris ; pell ha pell amzer

e voue red d'ezan gortoz araok kaout Judual digant Childebert. Goulskoude dont a reaz a benn euz e daol ha gant Judual e kemeraz hent Breiz-Izel. Raktal ma voue klevet oa dizro ar roue iaouank, an dud a droaz gantan. Judual a lazaz Conomor el leac'h ma veler brema chapel Introun Varia ar Releck, e parrez Plouneour-Menez. (1)

Dre anaoudegez-vad, Judual a roaz kear Lanmeur da zant Samson. Ar zant a gasaz di eun dournad menac'h evit sevel eur gouent ~~tostik~~ da gear hag, e kichenik ar gouent, eur chapel en henor d'an Introun Varia : ar chapel a voue hanvet Kernitroun. (2)

Vadro an dekved kantved, an Normanded, ar bleizi mor-ze deuet euz tu an hanter-noz, a zaillaz var hor bro. Goude beza laeret ar pez a c'hellent da gas ganto, e lakeant an tan en tiez ha soken en ilizou. Chapel Kernitroun gant ar gouent a voue diskaret ganto.

An dud-se n'o doa ket evit an dra-ze mouget karantez ar bobl evit ar Verc'hez : kendalc'het e voue d'en em erbedi outi. Setu

(1) (Laborderie. — T. I.).

(2) (N'euz ket pell unan benag a skrive oa bet savet Kernitroun gant santez Trifina. — Netra na ziskouez e ve ar virionez gantan.)

perak, pa deuaz ar peoc'h, e kreiz an daouzekved kantved, menac'h sant Jakut ar mor a deuaz da joum da Gernitroun. Sevel a rechont euz o foul mogeriou ar gouent ; ar chapel a voue ive great a nevez ha kalz kaeroc'h soken eged araok. Ober a rechont labour vad, rag padout a ra e'hoaz. Guir eo, daou benn ar chapel a zo bet red o renha, brema 'zo vardro 500 bloaz, mez an divreac'h kroaz a zoug, heb drouk ebed, eur beac'h a nao c'chant vloaz ha dor ar c'hreiz-deiz a zo atao kaer da velet evel an devez ma voue great (1).

Pa zigouezer evit ar veach kenta e Kernitroun, e vezet souezet o velet ar chapel : e kreiz e veler eun tour karre, huel ha ledan evel eun ti : var an tour, eun doen-mean : setu eun tour evel n'omp ket boaz da velet.

Kristenien Treger a gar kalz Introun Varia Kernitroun. E peb mare deuz ar bloaz e vezont guelet o kemeret hent he japel evit he zrugarekaat pe goulen diganti skoazel e kreiz o foaniou. Niveruz e vezont dreist oll da gerver ar pardoun braz a vez great d'ar 15 a viz eost. Gout a reont mad brasa mignoun

(1) *Courrier du Finistère*, 24 juillet 1909. Lizer an an. Duparc, divar benn Kernitroun.

Jezuz a zo ar guella deuet da Vari : setu perak an darn vuia anezo a c'hoalc'h da genta o ene e dour surzuduz ar binijen hag a ra eur gommunion zantel. Nag a blijadur e deuz Mari goudeze o kinnig o fedennou d'he mab Jezuz.

D'ar bevarzek, dioc'h an abardaez, e c'helpet guelet e peb keriaden eun tanted braz. Tregeriz a zigor evelse gouel o mam muia karet.

Epad miz mae, an oll mammou divar dro a ra ar pez a hanver an teir lunvez. Digas a reont ganto o bugaligou evit o c'hinnig d'ar Verc'hez. Miz Mari a vez klozet dre eur gouel meurbed kaer ha, dioc'h an abardaez, kear Lanmeur a vez oll sklerijennet.

D'o zro, ar baotred iaouank, araok mont d'ar zervich, a deu da lavaret kenavo da Introun Varia Kernitroun, da c'houlen diganti dioual anezo a bepdrouk ha da brometti d'ezi delc'her stard da feiz o zadou koz.

En eur ger eta, Introun Varia Kernitroun a zo e guirionez rouanez Treger. Mar deo braz karantez Tregeriz eviti, brasoc'h eo c'hoaz he madelez en o c'henver. Evel e Rummengol, er Folgoat hag er Porzou, ne baouez da skuil eleiz a c'hrasou var ar re a laka o fisionz enni. Setu perak na Tregeriz a zo bet euruz o klevet en doa bet eskob Kemper ha

Leon kounje digant Hon Tad Santel ar Pab Pi X da guruni o mam muia karet.

D'ar 15 a viz eost 1909, gouel kaer e Kernitroun : 8 eskob gant eun tad abad, vandro 300 beleg hag 20.000 kristen a zo en em gavet e Lanmeur : goulaouet eo an deiz ma tle beza kurunet an Introun Varia. Evit an oferen bred, an Ao. Dubourg, arc'heskob Raozoun, a reaz eur brezegen dispar e brezounek. Diskouez a reaz freaz e zeo Mari mam da Jezuz ha mam d'eomp-ni ive. M'o deuz Tregeriz anavezet anezi beteg hen evit o mam, hiviziken e vezo o mam hag o rouanez : dre ar gurunen lakeat var he fenn, o deuz roet d'ezi gwir d'o gouarn hag o deuz en em lakeat dindan he galloud.

Dre c'hinou an arc'heskob, an oll a lavaraz a greiz kaloun : « Guerc'hez benniget, beteg hen e roemp deoc'h hor peden hag hon anaoudegez-vad : izoum hor boa da rei d'eoc'h brasoc'h testeni a garantez : setu perak hirio e teuomp da ginnig d'eoc'h n'e ket hebken eur gurunen aour, mez eur gurunen hag a dalv guelloc'h, eur gurunen great gant kalounou Bretouned. » Neuze an Ao. Duparc, eskob Kemper ha Leon, a gurunaz ar mabig Jezuz da genta hag ar Verc'hez da c'houde.

Breman e z'ez en eskobti peder guerc'héz kurunet : hini ar Folgoat, hini Rumengol, hini ar Porzou hag hini Kernitroun. Mari a zo eta rouanez hor e'hornik douar.

SONJOMP

Na kaer oa Lanmeur en devez m'eo bet kurunet ar Verc'hez ! Peb hini en doa c'hoant da ober eun dra benag evit mam Doue, hag an oll a lakeaz e boan hag e volontez vad evit kaeraat ar gouel. An dud a feiz ne varc'hatont ket pa gavont tro da ober plijadur da Vari ha da ziskouez d'ezi o c'harantez.

Bennoz d'ar re a gempen, epad ar bloaz, an ilizou hag a zalc'h an traou deread e ti an Ao. Doue ; bennoz d'an dud vad a c'hoar golo aoter o mam benniget, dreist oll epad miz mae, a vokedou hag a c'houlou.

Ma voue kaer gouel Lanmeur, piou a lavaro morse pebez laouenedigez a voue er baradoz en devez ma voue kurunet ar Verc'hez !

Mari e deuz he-unan dastumet kalz muoc'h a veritou eged an oll zent. An elez, an arc'helez, ken uhel ha ker pinvidik goulskoude, a zo paour en he c'hichen. « *Tu supergressa es universas. Prov.* »

E Lanmeur, n'e deuz nemed eur skeuden, bihan ha dister : er baradoz ema korf hag ene.

E Lanmeur, e voue kurunet gant eun eskob,

a berz Hon Tad Santel ar Pab : en nenv, tri fersoun an Dreinded a laka var he fenn kaera ha pinvidika kurunen 'zo bet great morse e stal ar baradoz.

Gouel Lanmeur 'zo tremenet buhan : gouel ar baradoz a bado da viken.

Kristenien, na zizonjomp morse evit petra emaomp var an douar. Doue en deuz hor c'houret evit beza euruz eun devez er baradoz. Hor bro n'ema ket ama, eme zant Paol : eun all guelloc'h a glaskomp, ar baradoz. Poaniomp eta bemdez d'he c'hounid. Di e z'eimp, eno e vezimp kurunet evel Mari gant an Ao. Doue, ma vez bet santel hor buez ha m'hon deuz kerzet var roudou ar Verc'hez.

PEDEN

Introun Varia Kernitroun,
... Lakit en oll galouhou
Feiz boo ha karantez ;
Dalehit en tiegesiou
Urz-vad, sentidigez ;
Ha pa vo deuet ar mare
Da vont da gaeroe'h bro,
C'houi hor c'huruno neuze
Er baradoz d'ho tro.

Introun Varia Kernitroun,
pedit evidomp.

NAVED DEVEZ

Introun Varia an Erc'h (Kastel-Fouesnant-Kemper)

E amzer ar pab Liber, da lavaret eo vardo ar bloaz 350, e zoa e Roum eun dijentil braz, hanvet Ian : dimezet oa, abaoue pell amzer, d'eun introun a renk huel eveldan. Done n'en doa ket roet d'ezo a vugale.

An daou bried kristen a c'houie en deuz an den eur c'horf hag eun ene hag e zeuz diou seurt aluzen : unan a zell ouz ar c'horf hag eun all ouz an ene. En em glevet a rechont d'ober diou loden deuz o madou ; eul loden evit ezommou ar c'horf, eul loden all evit ezommou an ene. O daou e karent kalz ar Verc'hez : setu perak ne gafchent netra guelloc'h egred sevel gant an eil loden eur chapel da vam Doue, hag araok o maro, e fellaz d'ezo staga d'al labour.

Hervez ar pez a gounter, Mari en em ziskouezaz dirazo an noz varlerc'h, evit lavaret d'ezo e kave mad ar pez o doa en em glevet da ober. « Va mab, emezi, ha me or beuz c'hoant e savfec'h gant ho tanvez eun iliz var menez Eskillin, el leac'h a vo, varc'hoaz, goloet a erc'h. »

Antronoz, kerkent ha goulou deiz, an daou bried a ieaz da gounta d'ar Pab ar pez o doa guelet ha klevet. Ar Pab a lavaraz d'ezo en doa hureet an dra-ze en noz tremenet, ha, setu perak, e roaz urz d'ar bobl ha d'ar veleien da vont gantan e prosesion var ar menez.

Var ar menez ez oa eur guiskad erc'h euz a hirder ha ledander eun iliz. An oll a jourmaz sebezet hag a drugarekeaz Doue hag ar Verc'hez da veya great eur burzud ker braz : rag kement-ma a c'hoarvezaz d'ar c'houec'h a viz eost, d'ar mare ma vez ar muia groez e Roum.

Raktal e voue boule'h et al labour. Ian hag e bried a baeaz an oll vizou. An iliz nevez-se, ar genta savet e Roum en honor d'ar Verc'hez, a voue hanvet iliz Liber, abalamour d'ar burzud c'hoarvezet epad m'edo Liber Pab ; goudeze e voue galvet iliz Introun Varia ar Chraou, abalamour m'oa bet lakeat enni

kraou ar mabig Jezuz, digaset euz a Vethleem da Roum.

Divezatoc'h, evel m'oa bet savet e kear kalz ilizou all en henor d'ar Verc'hez, hag evel ma zoa ar vrasha hag ar gaera, e voue hanvet iliz-veur pe iliz vraz an Introun Varia, e galleg Sainte Marie-Majeure.

Er bloavez 590, ar vosen a zirollaz var gear Roum. Ar Pab sant Gregor a aliaz ar gristenien d'en em erbedi ouz Introun Varia an Erc'h. Lakaat a reaz dougen dre gear imach ar Verc'hez benniget : var a leverer, dre ma zea, ar c'hlened a dec'he en he raok.

Er bloavez 653, eun den fallakr a deuaz d'an iliz-se gant ar zonj da laza ar Pab sant Martin. Kerkent ha ma krogaz en e gleze, e kollaz ar gueled. Ar Verc'hez ne fellaz ket d'ezi e vije great eun torfed ken heuzuz en iliz santel-ze, savet en he henor.

En devez hirio, an iliz-se a zo c'hoaz ar gaera e Roum, goude hini sant Per ha sant Ian Latran. Varni ema unan euz ar peder zor a vez digoret frank er bloavez ma vez jubile braz e peb bro, evit diskouez d'an dud pegen braz eo madelez an Ao. Doue e kenver ar bec'herien, a c'houlen dizrei outan hag ober dinijen d'o fec'hejou.

Eno ive, euz a zeiz Nedelek beteg ar bloaz nevez, e vez lakeat a vel d'an oll al laouer goat pe ar manjour a voue kavel ar mabig Jezuz e kraouik Bethleem.

Ar Ver'hez e deuz kalz ilizou e Roum ; hini n'eo ker brudet hag Introun Varia an Erc'h, na marteze ken darempredet. Kalz miraklou a c'hoarvez eno. Al leac'h-se a zo bet dibabet gant Mari he-unan, ne baouez da ziskouez he madelez e kenver ar re a deu d'en em erbedi outi gant fisianz.

Introun Varia an Erc'h a zo anavezet en hor bro. Ar brud euz he burzudou a zo bet deuet beteg hon tud koz, hag hon tud koz a reaz sevel teir japel en he henor : unan e kichen Kastel, eun all e kichen Fouesnant, hag an trede e Kemper. Siouaz ! var a leverer, ar chapelliou-ze n'int mui ken darempredet.

SONJOMP

« Euruz ar re baour, eme hor Zalver, rag d'ezo eo rouantelez an nenv. » — « Pegen diez, emezan c'hoaz, e vo d'ar re binvidik gounid ar baradoz. » Mar o peuz bet madou digant an Ao. Doue, na stagit ket ho kaloun outo, taolit evez ne rafec'h implich fall anezo ; diouallit d'o dispign e mesventiou, e fougerez pe e follementiou all evelse.

Poagnit da labourat evit lezel gant ho pugale peadra da veva. Evel an daou bried santel, emaoch' o paouez klevet o histor, bezit mad ouz ar paour hag an iliz. Deoc'h eo, tud pinvidik, delc'her deread hoc'h iliz parrez ha sikour beva ar beorien.

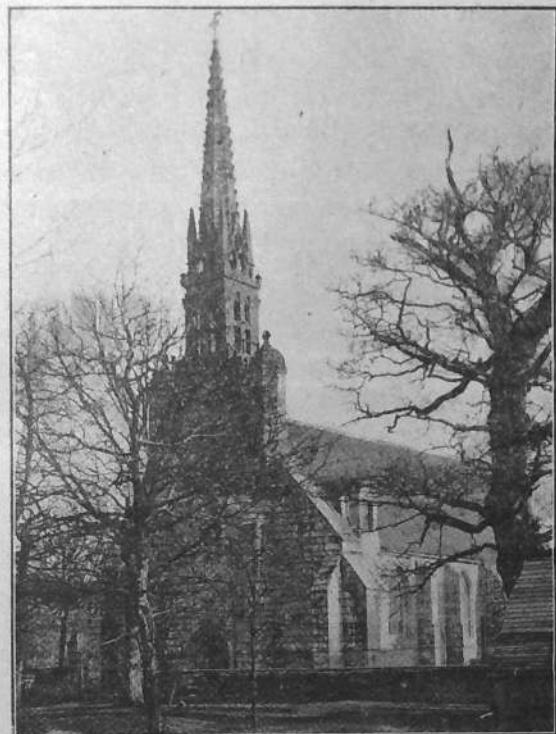
Ma n'o peuz ket a vugale, kemerit skouer varno : roit ho tanvez pe da vihana eul loden evit kempen an ilizou, dresa ar chapelliou, dilezet a c'helpze beza endro d'eoc'h. Ar pez a reoc'h evit Doue hag ar Ver'hez na vo morse kollet ; n'ankounac'hait ket ar skoliou kristen : sikour rei deskadurez vad d'ar vugale a zo eun aluzen meurbed talvouduz : ar skoliou kristen a zalc'h ar feiz en hor bro.

Eun nor a zo var iliz Introun Varia an Erc'h, ha ne vez digoret nemed pa ro Hon Tad Santel ar Pab jubile braz evit ar bed oll. Kaloun Mari a zo bepred digor evit rei digemer d'ar pec'her paour a deu d'en em erbedi outi.

PEDEN

O Guerc'hez Santel, diouallet a bep pec'hed, hoc'h ene a zo choumet bepred guen evel an erc'h : o pet truez ouzomp-ni, on deuz ken aliez saotret sae ven hor badisiant ; sikourit ac'hanomp da c'hoalc'hi hon ene ha da ober pinijen epad hor buez, ha, deiz hor maro, astennit d'eomp ho tourn ha chachit ac'hanomp ganeoc'h d'ar baradoz.

Introun Varia an Erc'h, pedit evidomp.
Evelse bezet great.

Introun Varia Kerdevot

DEKVED DEVEZ

Introun Varia Kerdevot

(Ergé-Vraz)

E parrez an Ergé-Vraz, e kichen Kemper,
e zeuz eur chapel gaer ha brudet braz tro-
var-dro : chapel Introun Varia Kerdevot.

Meur a gant vloaz a zo ar vosen zu a
ziolle var ar c'horn douar-ze : ober a reaz
eun drouk spoutuz : ouspen 7.000 den a
gasaz d'ar vered. « Var leur-gear Elliant, eme
eur verz koz great neubeud goude, ar geot a
ioa hirr avoalc'h da falc'hat. » Ar c'homzou
a deue varlerc'h a ziskouez pegen didruez oa
ar c'hlenved. En eun ti e zoa nao c'hrouadur :
o nao e kouezont klanv hag o nao e varvont.
O c'horfou a voue lakeat er memez kar evit
beza kaset d'ar vered ; ar vam a rankaz mont
el limoun ; an tad gant e zillad pemdez a

deue varlerc'h o kana hag o sutal : ar paour keaz den, kollet en doa e skiant-vad. »

Var a leverer, ar vered ne zaleaz ket da veza re vihan : red e voue benniga parkeier evit gellout besia ar re varo. Eur vered nevez a voue great eur c'hart-leo deuz bourg Elliant, e Gorrekear-Pell. Spountuz oa sellat enni neubeud goude : ar besiou a ioa harp an eil ouz egile hag an douar fresk-beo evel eur park nevez-labouret.

Al leac'h-se a c'halver c'hoaz hirio ar *Jardin Olived* : hano meurbed guirion : rag an dud keiz, pa zigasent di korfou o c'herent pe pa deuent da lavaret eur bedennik var o bez, a dlie beza rannet o c'haloun evel guechall hor Zalver Jezuz epad e basion.

Evit diarbenn eur voalen ker pounner, an dud en em lakeaz da ober pinijen ha d'en em erbedi ouz Jezuz. Siouaz ! ar c'hlenved a ia bepred var voasaat : Jezuz a rea ar skouarn vouzar. Heb falgalouni an dud keisse, evel ne c'hellent ket gounid ar mab, en em droaz gant fisianz ouz ar vam. Mari a zelaouaz peden he bugale : dont a reaz a benn euz ar vosen evel m'oa deuet a benn euz an drouk-spered.

N'euz ket pell c'hoaz etre parrez Erge hag

Elliant, e veze guelet var bord an hent eur mean braz, varnan roudou treid ar Verc'hez hag cul loan gouez o tec'het en he raok : kizellet oa bet, var a leverer, evit digas da zonj d'ez al leac'h m'oa bet diarbennet ar c'hlenved. Neubeud 'zo, evel m'oa izoum da ober eur point e kichen, e voue kredet terri ar mean ha lakaat an tammou da zevel ar voger !

Evit trugarekaat ar Verc'hez, e voue savet eur chapelik en he henor : n'oa na braz na pinvidik, mez pell en deuz padet. Pa gouezaz, tud ar vro en em glevaz, a roaz peb hini e dammig aluzen hag a reaz en iliz gaer a veler eno hirio.

Beteg ar Revolucion-vraz, parrez Elliant a deuaz bep bloaz e proseson da Gerdevot evit trugarekaat ar Verc'hez ha diskouez d'ez he anaoudegez-vad hag he c'harantez.

E Miz genver 1712, unan euz martoloded brudetta hor bro, Duguay-Trouin, a zistroé euz brezel Rio-de-Janeiro. Pa zigouezaz dirag an enezennou, hanvet les Açores, e tirollaz eur bar amzer spountuz hag a badaz euz an 13 d'an 21. Var al listri e zoa martoloded deuz Kerne : pedi a rechont Introun Varia Kerdevot : nag al listri nag an dud n'o devoue

drouk ebed. « D'ar Verc'hez oump dleour euz kement-se, a lavare Duguay-Trouin goudeze. » Setu perak, epad ar c'horeiz 1712, e voue guelet martoloded o tont da Gerdevot evit trugare-kaat ar Verc'hez. Rak eno, evel e kalz leac'hiou all, mam Doue ne baouez da skuill he bennoz var ar re a deu d'en em erbedi outi.

Lod a c'hell c'hoaz kaout sonj deuz ar burzud a c'hoarvezaz e Kerdevot, da genver ar pardoun braz, er bloaz 1846. Eur plac'h iaouank, ganet en Edern, mud abaoe eiz vloaz, a ioa deuet da c'houlen digant an Introun Varia kaout truez outi : he feden a voue selaouet ha dizrei a reaz d'ar gear goude beza kavet ar pare.

Divezatoc'h, epad brezel 1870, d'an 20 a viz guengolo e voue guelet Kemperiz o tont di da bardouna. Hor zoudarded a golle bep taol ouz ar Brusianed ha kalz a goueze maro var dachen an emgan. Ar mammou glac'haret a bede Introun Varia Kerdevot da zigas o bugale d'ar gear, beo ha divac'hagn. Evel ar brezel a iea var voasaat, eiz devez varlerc'h, an tadou koz deuz ar parresiou divar dro, a heuillaz ar merc'hed : vardro 4.000 en em gavaz evit goulen digant ar Verc'hez pellaat

deuz ar vro goalen griz ar brezel ha diouall hor zoudarded ouz ar c'hlenved hag ar maro. Ar peoc'h ne deuaz ket dioc'htu, guir eo. Mez an enebour ne c'hellaz ket dont beteg Breiz-Izel, ha kalz mammou o deuz gellet briata o bugale dizroet beo ha divac'hagn : mam Jezuz a gemeraz truez ouz mammou kristen hor zoudarded.

Eun tammig taolen stag ouz ar voger a lavar ive eo bet hor zoudarded hag hor martoloded diouallet epad brezel an Tonkin gant Introun Varia Kerdevot.

SONJOMP

A zioc'h aoter vraz Kerdevot, e veler eun tam koat kizellet meurbed kaer : varnan eo merket enterramant ar Verc'hez : lod deuz an Ebestel a zoug ar c'horf, ar re all a deu varlerc'h. Juzevien a glask taoler an arched d'an douar hag unan, muoc'h kounaret, a grog ennan evit kas da benn e vennoz diaoulek : kerkent e teu da veza dall, e vreac'h a zistag deuz e gorf hag a joun a zistribil ouz an arched.

Pebez kentel ! Ar Juzevien-ze ne reont stad ebed ouz ar Verc'hez : var an taol, unan anezo a zo skoet gant Doue. Malloz d'ar re ne zoujont ket er Verc'hez.

Mam eo da Zoue : lakeat e deuz er bed Jezuz a zo den ha Doue asamblez. En em gemer ouz Mari a zo en em gemer ouz Doue e-unan. Eur roue a c'hell gortoz araok skei an nep en deuz great goap outan : ne c'hero ket evit kastiza an nep a gredo ober goap ouz e vam.

Mam eo d'eomp-ni ive. Var ar c'halvar, araok mervel, Jezuz a ra eur zell endro d'ezan ; en eun tu e vel e vam, en tu all sant Ian. Lavaret a reaz da Vari, en eur ziskouez d'ezzi sant Ian : « Maouez, setu aze ho mab. » Goudeze e lavaraz da zant Ian, en eur ziskouez d'ezan ar Verc'hez : « Setu aze ho mam. » Hervez oll dadou sanctel an Iliz, sant Ian a zalc'he eno plas an oll gristenien. Koulz ha da zant Ian, Jezuz en deuz eta lavaret d'eomp : « Setu aze ho mam. »

Pa z'eo Mari hor mam, e tleomp he douja, he c'haret, ober stad anezi. Eur bugel ha ne gar ket e vam a zo eur bugel digaloun : eur c'hrouadur hag a ra fae var e vam a dle beza taolet er meaz euz an ti ha prennet an nor outan. Eur c'christen hag a zisprij ar Verc'hez a gavo alc'houezet dor ar baradoz. « Arabad eo kounta var drugarez Doue, ma na zoujer ket e vam. » — « An hini ne ra stad ebed euz ar Verc'hez, eme zant Bernard, a varvo en e bec'hed : an hini a gar anezi a vez salvet. »

Guechall Nestorius a lavaraz : « Ne c'hellan ket kredi na gouzany e ve lavaret e z'eo Mari mam da Zoue. » E deod krignet gant ar prenved a vreinaz en e c'hinou.

Luther, tad ar relijion protestant, a lavare aliez en e brezegennou : « Ne gomxit ket di-razon deuz ar Verc'hez : re a gas am meuz outi. » Marvet eo evel ma varv ar re zaonet. « Ar baradoz a zo kaer, emezan, siouaz ! n'e ket great evidon.

P E D E N

Oh ! Mari, c'houi a zo oll-c'hallouduz : mam oc'h da Jezuz ha mam Jezuz a c'hell ar pez a gar. Pellait diouzomp ar c'hlenvejou hag ar maro subit. Introun Varia Kerdevot, me ' fell d'in ho karet epad va buez evit mervel etre ho tivreac'h.

Introun Varia Kerdevot,
pedit evidomp.

UNNEKVED DEVEZ

Ti mam Doue (Kerfeunteun)

Ti mam Doue a zo tri c'hart leo deuz Kemper. Araok ar revolution edo var douarou eur barrez hanvet Kuzon : abaoe eo bet staget ouz parrez Kerfeunteun.

Den na c'hoar mad ar mare ma zeo bet savet. Douetuz braz goulskoude eo bet great neubeud goude ma voue douget ti ar Verc'hez gant an Elez deuz Nazaret da Loret hag evit delc'her sonj deuz ar burzud-se. Ar pez hen ro da gredi eo an tiik bihan a veler e kichen ar chapel, distag diouti hag a zo bet great eur chapelik anezan.

Ti mam Doue a ioa var douarou Keramaner : ar c'hastel-ze a zo bet pell amzer d'an dud chentil Furic, a zo aliez hano anezo var

gaierou koz iliz katedral Kemper. Oll e klefot gant plijadur ar pez a c'hoarvezaz gant unan anezo, breman e zeuz 700 vloaz benag, abalamour ma z'eaz eneb e c'her. Setu aman ar pez a lennomp e brevier an eskobti evit gouel an tri berad goad, en em gav da verc'her ar puz-lard.

« Ar gouel-man a vez great abalamour d'eur burzud a c'hoarvezaz e iliz katedral Kemper. Eun den' deuz kear, leal ha pinvidik, a dlie mont d'an douar zantel. Araok en em lakaat en hent, e pedaz eur mignoun da zioual e dud hag e roaz d'ezan eur ialc'had mad a arc'hant : ar brasa fisianz en doa ennan : setu perak ne glaskaz test ebed ha ne reaz paper ebed.

« Dizro d'e vro, e zeaz da gaout e vignoun evit goulen e arc'hant. Pegen souezet ne voue ket p'her c'hlevaz o lavaret n'en doa roet netra d'ezan. Glac'haret oll, ar pec'hirin a c'halv al laer dirag ar barner. Siouaz! n'oa test ebed, hag ar varnerien n'oant ket evit ober d'al laer restaol. Ar pec'hirin a c'houlennaz ma vije great d'an den fall-ze sevel e zourn dirag ar grusifi ha toui n'oa bet fiziet netra ennan. An oll a asantaz hag a ieaz d'an iliz katedral. D'ar mare ma save

al laer e zourn, tri berad goad a ziveraz deuz treid hor Zalvez Jezuz... »

Douetuz goude ar burzud-se, touer disleal Keramaner a reaz ober eun dresa d'ar chapel : 300 vloaz benag varlerc'h, e dud a reaz sevel ar chapel gaer a veler eno hirio.

Ne c'heller ket komz deuz ti mam Doue heb lavaret eur ger deuz an tad Maner.

An tad Maner a zo ganet e eskobti Raozoun er bloaz 1606. Peurc'hreat e studi gantan, e vone digaset da skolach Kemper evit kelen ar yugale. « N'em boa sonj ebed, emezan, da rei misionou er vro-ma, dre ne anavezen ket ar brezounek ; kaout a rea d'in beza galvet da brezeg ar feiz er C'hanada. Mez goude beza klevet gant an tad Bernard, a gaviz er skolach, n'o doa ar Vretouned tam relijion ebed mui ha goude beza komzet gant Mikeal an Nobletz, e teuiz da jench sonj.

» Eun devez m'oan eat da bardouna da di mam Doue, e riz ar beden-man : « Introun vad, ma karit va zikour da zeski ar brezounek, her gouezin mad dizale hag e c'hellin gounid kalz eneou d'ho ma'b Jezuz. »

Mam Doue a zelaouaz e beden. Da zul ar Pantekost, e c'houenne digant e zuperior kounje da zeski ar brezounek ; eiz devez var

Ierc'h e c'helle ober katekiz ha, goude 6 sizun, oa goest da bignat er gador heb skriva araok e brezegen. Goulskoude ma zeuz eun dra ziez da zeski eo ar brezounek. Mez petra 'c'helfe enebi ouz galloud mam Doue ?

Setu perak, an tad Maner en devoue, epad e vuez, eur garantez vraz evit ar chapel-ze. E parrez Kuzon e roaz e vision kenta ; goudeze e prezegaz e kement korn a zo e Breiz-Izel. Doue hebken a c'hoar ar vad en deuz great. An Ao. du Louet, eskob Kerne, a c'halve anezan « *eal-mad e eskobti.* »

Epad ar revolusion, ar chapel a voue guerzet gant ar c'houarnamant da Louis Ollivier deuz Kergariou. Tud Kerfeunteun o doa roet peb-hini e dammig aluzen ha karget L. Ollivier d'he frena en o hano hag evit ar barrez. Er bloaz 1807, L. Ollivier, den a c'her, a roe ti mam Doue d'e guir ferc'hen, da lavaret eo da barrez Kerfeunteun. Dioc'htu e voue great eun dresa d'ezi. Mez araok ar verzedigez, imach mam Doue a ioa bet kaset da iliz Kuzon. An dud o doa mall da ger-c'hat ar vam d'ar gear : eur zulvez e voue guelet kalz tud o tiredet deuz an oll barresiou divar dro ha mam Doue a voue digaset d'ar chapel a ioa bet savet eviti.

Abaoue ti mam Doue a zo darempredet muioc'h eged biskoaz hag ar Verc'hez a gendalc'h, evel kent, da zelaou pedennou he bugale.

SONJOMP

Pec'hed eo laerez, pec'hed ive nach' ouz an nesa ar pez a zo d'ezan. « Ar pec'hed-se, eme zant Ogustin, na vo pardounef nemed roet e ve ar pez a zo bet laeret. » — « Roit da bep hini, eme zant Paol, ar pez a zo d'ezan. » Lod a bromet restaol ha ne restaolont morse. Euruz marteze epad o buez divar danvez n'int ket d'ezo, e varvont e stad a bec'hed marvel hag e lezont gant o bugale madou stag outo malloz an Ao. Doue. Red eo restaol, kenta ma c'heller, d'an hini laeret pe, mar deo maro, d'e herioturien.

Lavaret geier a zo ato pec'hed : dougen falz-testeni dirag ar barner a zo ive eur pec'hed braz.

« C'houec'h pec'hed a zo, eme ar Spered-Santel, goasoc'h eged ar re all hag a vez kastizet en eun doare skrijuz : ar falz-testeni a zo unan anezo. » Ma z'it eta dirag ar barner, lavarit ar virionez penn da benn ha netra nemed ar virionez.

Pebez skouer kaer en deuz lezet ganeomp var gement-se an Ao. Riou, persoun Lababan, dibennet e Kemper d'ar 16 a viz meurz 1794.

Taolet oa bet er prizoun abalamour ma tale'hé mad d'e feiz. Hogen, hervez lezen an amzer-ze, n'oa ket a gounje da zibenna eun den hag en doa 60 vloaz. Ar barner a felle d'ezan savetei an aotrou persoun ; setu perak e z'eaz d'e velet. « Lavarit, emezan, o peuz 60 vloaz ha ne vezog great drouk ebed d'eoc'h. »

Dirag al lesvarn e komzaz outan evel-hen : « Choui o peuz ouspen 60 vloaz. » — « Nan, eme an Ao. Riou, n'oun ket c'hoaz 60 vloaz. » — « En em fazia a rit, an ear o peuz da gaout ouspen. » — « Nan, barner ; lavaret am meuz d'eoc'h n'oun ket c'hoaz 60 vloaz. Ma n'am chredit ket, gortozit eun tammig ha me ielo da gerc'hat va oad. Biken ne lavarin eur gaou evit savetei va buez. » Koundaonet e voue da veza dibennet. « Bennoz Doue d'eoc'h, emezan, pell 'zo n'em boa na ti nag oz : fisionz am meuz da veza guelloc'h digemeret er baradoz. »

PEDEN

Guerc'hez dinam, mam da Zoue ha mam d'eompni ive, o pet truez ouzomp ; n'hon dilezit morse, tenerait hor c'haloun, deskit d'eomp pedi hag ober pinijen ; bezit madelezuz en hor c'henver, breman ha da bred hor maro.

Mam Doue,
pedit evidomp.

DAOUZEKVED DEVEZ

Introun Varia ar Veach Vad ;
Introun Varia Beg ar Raz
(Plogoff)

Ar mor a zo rust var aotchou Breiz-Izel. Doue en deuz hadet endro d'ezi kerrek kriz hag huel. E neb leac'h goulskoude, ne zeuz reier ker spountuz da velet eged vardo Eusa ha beg Cap-Sizun ; e neb leac'h, ar mor na lounk kement a listri ; e neb leac'h kenneubeut, soken pa vez sioul an amzer, ne vez kement a drouz gantan. Guelet e vez, heb eana Morse, evel o virvi, o venna, o lammet dreist ar c'herrek, lakeat da gaeat outan. Nag a benseou, nag a gorfou maro ne zislounk ket bep bloaz etre Penmarc'h ha Brest, etre Eusa hag enez Vaz.

Abalamour da ze, var ribl ar mor, dre ma zeer, e veler touriou-tan evit diskouez e hent

d'ar martolod epad an noz : n'en deuz ket c'hoaz kollet ar guel euz unan, ma vel eun all o lugerni dirazan. Mez sklerijen an douar n'e ket avoalc'h ; red eo ive sklerijen an nenv. Mari eo sklerijen ar mor, sklerijen ar martolod. Galloud e deuz da zioual ha da hentcha ar veachourien guelloc'h eged an touriou-tan, n'euz forz pegen huel ha pegen skeduz e c'hel-fent beza.

Hon tud coz her gouie mad ; hag evit diskouez o fisianz, o c'harantez hag o anaoudegez-vad, o deuz savet kalz chapelliou en he henor var ribl ar mor. N'o peuz ket c'hoaz kollet ar guel euz unan, ma velit eun all dirazoc'h : Introun Varia ar Joa e Penmarc'h ; Introun Varia ar Veach Vad, Introun Beg ar Raz e Plogoff ; Introun Varia ar Mor e Treboul ; Introun Varia Porz Salud e Kraon ; Introun Varia Rok Amadour e Kamelet ; Introun Varia Porz Mad e Sant-Mark ; Introun Varia Rekouvranz e Brest ; Introun Varia ar Chraz e Sant Vaze Penn ar Bed ; Introun Varia Vir Zikour e Konk ; Introun Varia an Esperanz e Eusa ; Introun Varia Kerzent e Landunvez ; Introun Varia Kreisker e Kastel ; Introun Varia Callot e Carantec, etc., etc... .

E peb leac'h eta, var an aod, he dorn a zo savet evit rei he bennoz d'ar martolod en em erbed outi ha miret e vagik ouz ar c'herrek hag an tarsiou.

Kerz eta, bagik vihan,
Dindan dorn ar Werc'hez,
Kerz eta, mez kerz buhan,
Heb aoun hag heb enkrez :
Rag hor mam oll-c'halloudek
A ziouallo kalounek
Martolod an Arvor.

Unan euz ar re muia darempredet etouez ar chapelliou hanvet bremaik eo hini Introun Varia ar Veach Vad e parrez Plogoff, dirag enez Sizun ha Beg ar Raz. Brudet eo dreist oll etouez ar vartoloded hag ar besketourien, n'e ket hebken e Plogoff mez ive en oll barresiou tro-var-dro. Bep bloaz, d'an eil zul a viz gouere, e tiredont di niveruz evit en em lakaat dindan he skoazel.

Ar chapel gaer-ze a zo unan deuz merkou madelez mam Doue (stang int en hor 'bro) e kenver ar re a gar anezi, o deuz fisianz en he galloud hag a c'houlen sikour diganti.

Eun dijentil pinvidik, an Ao. de Treanna euz maner Kerazan, e parrez Cleden, a voue, eun derivez, varnez koll e lestr ha beza beuzet.

En em erbedi a reaz ouz ar Verc'hez ha prometti a reaz sevel var e zouarou eur chapel en he henor, ma teufe d'hen tenna adre skilfou ar maro. E beden a voue selaouet : douara a c'hellaz, heb na vije c'hoarvezet drouk ebed gantan. Neubeud goude, evit trugarekaat ar Verc'hez ha seveni e bromesa, e reaz digeri al labour var ar chapel nevez : benniget e voue d'an 13 a viz gouere 1658, ha roet e voue d'ezi eun hano meurbed c'houek da galoun peb martolod : **Introun Varia ar Veach Vad.**

Pec'hed e ve komz d'euz Plogoff heb lavaret eur ger d'euz Introun Varia Beg ar Raz.

Er bloavez 1904, e zoa hanter kant vloaz abaoe m'en doa Pi nao diskleriet e zeo bet ar Verc'hez konsevet heb pec'hed. Ar pab Pi X a c'houenne ma vije great en oll ilizou goueliou kaer d'an 8 a viz kerzu. An Ao. Dubillard, d'ar mare-ze eskob Kemper ha Leon, a zonjaz e vije mad ober eun dra benag a jomfe evel eun testeni beo deuz ar goueliou-ze ha deuz karantez ar Vretouned evit ar Verc'hez. Hogen, eun derivez, eur c'hizeller guisiek, an Ao. Godebsk, a ginnigaz d'ezan eur skeuden gaer hag a dalvoudegez-vraz. Great en doa anezi evit aotchou Breiz hag

evit goulen digant Doue hag ar Verc'hez kaout truez ouz e vab marvet en Tonkin.

An Ao. Dubillard he digemeraz a galoun vad hag a reaz he lakaat var douar Plogoff, dem-dost da Veg ar Raz. Ar skeuden-ze pe kentoc'h an teir skeuden-ze a zo kaer meurbed ha braz-braz ive. Ar Verc'hez e deuz nao zroatad : dougen a ra etre he divreac'h ar mañig Jezuz a ginnig e zaouarn d'eur paour keaz martolod, a zo eat e lestr d'ar strad hag a e'hourin ouz ar mor kounaret ; ar skeuden en dis-kouez o kregi gant e zourn kleiz en eur garrek epad ma sav gant ar brasa fisianz e zourn diou etrezek daouarnigou Jezuz. Ma sonjoc'h en deuz diavez ar skeuden pemzek troatad, e koumprenoc'h dioc'htu e vezoguelet a bell braz gant ar vartoloded hag ar besketourien : pa vezogust ha diez ar mor, e tigaso d'ezo da zonj o deuz eur vam er baradoz, ne c'hortoz nemed ma vezogpedet da rei an dourn d'ezo evit o dioual hag o digas beo ha iac'h d'ar porz.

An Ao. Dubillard a felle d'ezan c'hoaz e vije skeuden Introun Varia Beg ar Raz eun testeni deuz an aluzennou digaset d'ezan euz pevar c'horn ar Frans evit e besketourien, a varve gant an naoun. Ar bloaveziou 1902 hā

1903 a ioa bet meurbed treut evito ha kouezet oant er vrasha dienez. Truez a voue outo ha millierou a voue digaset d'an eskobti evit beza ingalet etrezo. An Ao. Dubillard a reaz moulla var ar skeuden, e lizerennou aour, ar vad great d'an dud keiz-se evit ma choumo ar zonj er vro keit ha ma vo reier en aod.

SONJOMP

Epad an noz, ar martolod a vez bepred var evez : sellet a ra ouz an touriou-tan a lugern hed an aod hag a ziskouez d'ezan e hent. Ni ive, edoug beach ar vuez-ma, bezomp bepred var evez : gourc'hennou Doue ha re an Iliz eo an touriou-tan a sklerijen ac'hantomp hag a ziskouez d'eomp hent ar baradoz.

Nag a dud a vez beuzet bep bloaz var aotchou Breiz-Izel. Pignet oant var o bag, euruz ha laouen : an amzer a ioa marteze doareet mad, ha mont a reant da c'hounid peadra da vaga grek ha bugale. En eun taol, an amzer a zo trenket, an avel c'houezet, ar mor diezet, ha kaer en deuz bet poania, ar paour keaz martolod en deuz guelet e vagig oe'h ober pense hag e-unan e z'eo bet skoet gant eur maro kriz : setu ar c'heleier a laka ken aliez daelou c'houero da redet.

Mar deo spountuz an dra-ze, spountusoc'h eo c'hoaz sonjal en dud en em daol bep bloaz var o fenn e strad punz an ifern. Kalz kérrek a c'helltent da gaout var o hent, barrou amzer kriz a c'helle diroll varnezo, o bagig a c'helle beza taolet ha distaolet, mez m'o devije great ar pez a ioa en o galloud, o devije miret outi da vont d'ar strad. Rag n'e ket Doue a gas an den d'an ifern ; an den eo, anezan e-unan, a benn kaer, a zisken ennan.

Martoloded, pesketourien, bezit devot da Vari ; pedit anezi aliez, it da bardouna d'he japelliou. Gallouduz eo, mad eo ive ; hi a c'hell lakaat ar pesked da zont en ho rouejou ha lakaat da c'houeza an avel benniget o kasos beteg porz ar baradoz.

PEDEN

O Guerc'hez Vari, mam Doue, rouanez ar mor ha patrounez ar vartoloded, deuit ha choumit ganeomp en hor bagig dister. Pa deui an tarsiou kounnaret da glask hon lounka, lavarit, ni ho ped, d'ar mabig Jezuz a zougit etre ho tivreac'h, ober d'an avel tevel ha d'ar mor sioulaat, evit ma c'hellimp, gant hor rouejou leun a besked, digouezout beo ha ialc'h er porz, el leac'h m'ema hor grek hag hor bugale ouz hor gortoz.

Dreist oll, mam vad, diouallit hor c'haloun diouz avel foll an tentasionou : grit ma c'hellimp, sentuz ouz Doue hag e lezen zantel, goude beza tremenet

dreist oll gerrek mor rust ar bed-ma, digouezout e porz euruz ar baradoz.

Introun Varia ar Veach Vad,
Introun Varia Beg ar Raz,
pedit evidomp.
Evelse bezet great.

TRIZEKVED DEVEZ

Introun Varia Garmez

Introun Varia Garmez a zo anavezet hag henoret gant an oll gristenien. Bet e zeo patrounez iliz Pont n'Abad hag iliz Karmez, e Brest. E Guiseny e deuz ive eur chapel gaer a vez oferen enni bep sul nemed d'ar goueliou braz hag eur pardoun kaer d'an trede sul a viz gouere.

Karmel a zo hano eur menez deuz an douar zantel : dek leo eman en tu-ma da Nazaret : huel eo ha ledan. Hervez ar Skritur-Sakr e zoa ar guella hag ar c'haera kordouar deuz ar Jude. Doue, pa blije gantan diskleria ar pez a vije gened ha santelez ar Ver'hez, a lavare : « Mari a vez huel ha kaer evel menez Karmel. » Ar profet Izaïaz, pa glaske rei da entent pegen gallouduz ha peger mad e tlie beza hor Zalver, a lavare e vije henvel ouz menez Karmel.

Var ar menez-se, beleien an doueou faoz a voue treac'het gant ar profet Eli. Akab, d'ar mare-ze gouarner pobl Izrael, a deuaz di gant 850 anezo evit guelet pe e Zoue pe hini Eli a ioa ar guir Doue. An daou rum a ioa en em glevet da ginnig peb hini e zakrifiz hag, hervez ar c'hlaoustre, ar rum a vije devet e zakrifiz gant tan an Nenv a henore ar guir Doue. Diou aoter a voue savet : var unan, beleien an doueou faoz a lakeaz en eur bern kig eun ejen. Mez kaer o doa iouc'hal, kaer o doa gedal ha pedi, o Doue ne rea van ebed.

Goude kreisdeiz, Eli, d'e dro, a ieaz d'an daoulin hag a c'halvaz e Zoue d'e zikour ; kerkent tan an nenv a ziskennaz var e aoter hag a zevaz e zakrifiz. En eur vouez ar bobl a lavaraz : « Doue Eli eo ar guir Doue ; ouz hennez hebken e tleomp senti. »

...Tri bloaz hanter a ioa abaoue n'oa kouezet berad glao ebed. Evit kastiza Akab ha Jezabel, Doue en doa digaset eur zec'hor griz meurbed. An dienez a ioa braz ; an naoun hag ar gernez e peb leac'h. Eun devez, Eli a lavaraz d'ar roue : « Dizale e vez glao ». Goudeze e pignaz var gern ar menez evit pedi : d'unan euz e ziskibien e lavaraz : « Kerz ha sell ouz an oabl e tu ar mor ». An diskib ne

velaz netra : dizrei a reaz beteg sez gueach : d'ar seizved gueach e velaz eur gomoulen, bihanik evel roud eun troad, o sevel dioc'h tu ar mor : kreski a reaz en eun taol kount, neubeud goude e c'holoe an oabl hag eun dourbill a c'hlaor a gouezaz (III — Rois — 18).

An dra-ze a c'hoarvez e vardoù 500 vloaz araok hor Zalvez Jezuz-Krist. Divar neuze, Eli a dremenaz al loden vrasha deuz e amzer var menez Karmel gant Elize, ar c'henta hag ar zantella deuz e ziskibien. Kalz Juzevien a deuaz da c'houlen beva gantañ : Eli a roaz d'ezo eur reolen a vuez : evel ar venac'h en o c'houentchou, e iunent, e reant vijil, e tremenant o amzer o pedi hago veuli an Ao. Doue.

Hervez ar skridou koz ar gouent-se a badaz beteg donedigez hor Zalver. Menac'h a ioa enni c'hoaz d'ar mare-ze : rag sant Yan Vadetour, ar Verc'hez ha Jezuz e-unan a ieaz d'o guelet.

Goude ma pignaz hor Zalver en Nenv, lod euz ar gristenien a roaz o madou d'ar paour hag en em dennaz var ar menez-se : heul a reant ar reolen great gant Eli.

Urz Karmez a zo bet ato brudet evit he c'harantez e kenver ar Verc'hez. Var menez

Karmel eo bet savet ar genta chapel en henor da vam Doue.

Eun amzer a zo bet, an dud pinvidik a zouge hano o c'hastel, o c'hear pe o douarou. Mari a c'hell eta kemeret hano Introun Varia Garmez, keit all a zo e zeo ar Verc'hez hag ar Rouanez el leac'h-se.

Menac'h Introun Varia Garmez o deuz goestlet o buez evit embann ha prezeg he maledez ; setu perak e zint bet galvet gant hon Tad Santel ar Pab : breudeur Introun Varia Garmez hag e zeuz bet roet konje da ober bep bloaz, d'ar 16 a viz gouere, gouel Introun Varia Garmez.

Gouel Introun Varia Garmez a zo ive gouel ar skapular. Goal-gaset er Jude, breudeur Introun Varia Garmez a deuaz en Europ hag a zavaz kalz kouentchou e peb rouantelez. Simon Stock, mestr braz an urz, a bedaz ar Verc'hez da rei d'ezan ha d'e vreudeur eur merk benag deuz e c'harantez. Mari en em ziskouezaz d'ezan, eur skapular en he dourn. « Kement hini, emezi, hen dougo gant respétez, a vo deuet mad d'in, a vo difennet ganen ha sikouret var e dremenvan : me 'viro outan da gouezza en ifern. » Er bloaz 1322 ec'h en em ziskouezaz adarre d'ar pab Ian 22 euz an

hano hag e lavaraz d'ezan. « Me am meuz o lakeat er garg huel-ze : fellout a ra d'in e vec'h mad e kenver urz Karmez, rag en urz-se oun karet a bell'zo. Ar re a zougo ar skapular gant respet beteg o maro ne vezint ket daonet. Ar re o devezo dalc'het d'ezan epad o buez, ma zeont d'ar purkator, m'o delivro d'ar zadorn varlerc'h o maro, gant m'o devezo bevet chast, hervez o stad, lavaret va ofiz pe iunet ha great vijil da verc'her, da vener ha da zadorn epad ar bloaz. (1)

Introun Varia Garmez a zo anavezet pell braz a zo e Brest. Er bloavez 1651, an Ao. de Castelneau, neuze gouarner kear, a c'hoanteaz sevel eur gouent evit breudeur Introun Varia Garmez ha lakaat ar venac'h-se e penn an hospital. Kear Vrest a voue a du gantan ha teir zizun varlerc'h ec'h en em gave menac'h Karmez. Neubeud a neubeud ar gouent a greskaz ; an traou ne zalechont ket da vellaat en hospital : an dud klanv a veze great muoc'h a stad outo ha bevet guelloc'h.

Iliz Introun Varia Garmez a zervichaz da geariz beteg ma voue savet iliz Sant-Louis : rag an iliz parrez, iliz ar seiz sant, a ioa kalz re vihan. Epad ar c'hlenved braz a gasaz d'ar

(1) Bulle sabbatine.

vered an drederen deuz an dud, ar gouent a deuaz da veza eun hospital : ar venac'h a veze nos-deiz vardro ar re glanv.

Mez o iliz a ioa koz ha dare da goueza : sevel a rechont anezi a nevez er bloaz 1718, heb goulen sikour digant den hag hanvet e voue iliz Introun Varia Garmez : eviti oa bet great hag er penn huella, a zioc'h an aoter vraz, e velet he imach ken karet e Brest.

Urz Karmez ne dlie ket beza espernet gant ar revolusion. D'ar 15 a viz gouere 1790 e z'oa 12 manac'h e Brest : o madou a voue laeret hag o-unan taolet er meaz deuz o c'houent. Goudeze ar gouent a deuaz da veza prizoun ar veleien beteg ma voue lakeat soudarded enni hag abaoe e z'eo kazern. Epad ar revolusion, iliz Karmez a zo bet saotret e peb doare : bet eo ti-kear, koc'hi, magajen evit ar brezel ha pa veze glao e veze great an eksersiz enni. Evel m'oa stag ouz ar c'hazern, an ofiserien a glaskaz he derc'hel evit ar zoudarded : kear ne asantaz ket. Hano a ioa d'ar mare-ze da ober eur barrez er c'harter-ze hag iliz Karmez a vije iliz parrez. Brest a ie a buhan, var gresk : en em astenn a reaz e berr amzer : d'ar 4 a viz c'houevrer 1857, an Ao. Sergent, neuze eskob Kemper, gant aotre Napoleon III,

a reaz eur barrez nevez : henvel a reaz anezi
Introun Varia Garmez.

SONJOMP

Karomp Introun Varia Garmez ; dalc'homp mad d'hor skapular. Doue en deuz aliez diskouezet e plij an devosion-ze d'ezan. « E amzer Louis 13, epad eun emgann dirak kear Montpellier, eun ofiser a voue tizet gant eun tenn en e gerc'hen : ar vouled a bladaz var e skapular : n'en devote drouk ebed. »

« Eskob Besançon, en eul lizer a skrivaz d'e boobl er bloavez 1720, a gomz deuz eur skapular taolet e kreiz eun tan-goal : an tan a vougaz raktal. »

An oll a dlevfe eta en em lakaat e breuriez ar skapular : n'euz peden ebed da lavaret, netra da rei : he zougen hebken gant respect. Dever ar gerent eo lakaat o bugale er vreuriez-ze, kerkent ha m'o deuz great o fask kenta.

Ar re a zo er vreuriez o deuz perz e meritou hag oberou menac'h Karmez, e meritou hag oberou kement hini a zo er vreuriez. Induljansou braz a c'hellont da c'hounid aliez hag an oll induljansou-ze a c'hell beza gounezet evit an anaoun.

Ar skapular a renk beza e mezer du pe c'hriz terval : n'e ket red kaout varnan imach ar Verc'hez ; he zougen a ranker var an diou

skoaz, dindan an dillad ma kerer. Ar c'henta a dle beza benniget gant ar beleg : goudeze pa dorr, pa vez kollet netra da ober nemed kemeret eun all hag hen lakaat raktal.

PEDEN

Introun Varia Garmez, p'o peuz bet ar vadelez da staga kement a c'hrasou kaer ouz ar skapular, m'en dougo bemdez epad va buez gant ar brasa respect. Kemerit soursi ac'hanon ; pa deui evidon pred ar maro, deuit d'am difen hag etre ho tivreac'h, mam benniget, va ene a vezou douget d'ar baradoz.

Introun Varia Garmez,
pedit evidomp.

PEVARZEKVED DEVEZ

Introun Varia Relek introun Varia Run

E parrez Guipavaz e zoa guechall diou ja-pel en henor d'ar Verc'hez : Introun Varia Run er bourg hag Introun Varia Relek, lakeat da iliz parrez abaoe m'eo bet distaget ar Relek, deuz Guipavaz.

Relek. — Hervez eur skrid koz (1670), kavet etouez paperiou tud-chentil ar vro, chapel ar Relek a zo bet savet 6 pe 700 vloaz benag a zo gant eun dijentil deuz Lanjulien, e Guipavaz. An dijentil-ze, hanvet Guillaume, a ioa komt a Gerne. Bet oa en douar zantel oc'h ober brezel d'ar Sarrazined : distro d'ar gear e reaz sevel ar chapel var e zouarou etre 1095 hag 1145 : heb mar ebed, e felle d'ezan trugarekaat ar Verc'hez da veza bet mad en e genver.

Chapel Introun Varia Relek, evel m'her gueler hirio a zo bet savet 200 vloaz benag a zo. Pa deuaz ar revolution, ar c'houarnamant he laeraz digant heritourien ar c'homt hag a reaz he guerza. An den a brenaz anezi ne lezaz ober drouk ebed d'ezi : he delc'her a reaz prennet beteg ar peoc'h. Divar neuze e voue adarre lavaret an oferen enni. Divezatoc'h ar fabrik he frenaz evit tud ar c'harterze ; neubeud goude ar Relek a voue distaget dioc'h Guipavaz hag iliz an Introun Varia, lakeat da ober iliz parrez.

Run. — Hervez ar vrûd, chapel genta Introun Varia Run a zo bet savet 1,300 vloaz benag a zo gant sant Tudon. Ar zant-man a ioa tad sant Gouenou ha sant Majan. Deuet oant euz a Vreiz-Veur ; digouezet e Brest, peb hini a ieaz deuz e du evit prezeg an Aviel : sant Tudon a deuaz da Vipavaz. D'ar mare-ze e zoa eno eur feunteun kalz darempredet, lavaret e vije bet e zoa Doue ar vro ha bemdez e veze dizursou braz endro d'ezi. En he c'hichen sant Tudon a zavaz eur chapel : hanvet eo bet abaoe Introun Varia Run, abalamour m'edo var eun dorgen pe eun huelen. Ar chapel a gouezaz vardo ar bloaz 1600 : raktal e voue great an hini a veler c'hoaz hirio.

Peurvuia chapelliou ar Verc'hez a zoug hano al leac'h m'int bet savet. Goulskoude gwechall hini ar Run a c'hell beza bet galvet Introun Varia Zelivranz. Rag eur veach, dreist oll, e tiarbennaz an dour beuz dirollet var ar barrez. Ar chadennou, a zo bet epad pell amzer stag ouz ar mogeriou, a zigase sonj euz an dud keiz kouezet etre daouarn paotred kriz Aljer ha delivret dre c'haloud Introun Varia Run.

Er bloaz 1741, eur c'hlenved speguz a rede dre ar barrez. Meur a di a ioa goulounderet : er bourg hebken oa marvet 322 : an dud a bedaz Introun Varia Run da gaout truez outo : kerkent ar c'hlenved a ehanaz.

Marteze ive oa bet hanvet Introun Varia Zelivranz, abalamour er barrez eman ar c'his da ober eun naved pedennou d'ar Verc'hez, en eur lavaret bemdez ar rozera evit delivranz an dud klanv pa vezont var o zremenvan.

Iiz Introun Varia Run a zo frank ha kempennet kaer. Araok ar revolution, an ofisou a veze great enni bep sul. Paotred ar revolution a reaz e Guipavaz al labour a rechont el leac'h all : pa deuaz ar peoc'h, Introun Varia Run a ioa re zirapar evit ma vije lavaret

an oferen enni : abaoe an ofisou a vez great en iliz parrez.

Beteg ar bloavez 1814 e zoa enni eun daolen vraz ha livet kaer meurbet : diskouez a rea eur roue hag eur rouanez, en o braoa, var o daoulin dirak Introun Varia Run : ar roue a ioa daou zijentil en e gichen hag ar rouanez diou zimezel ouz he heul. Lod a lavar e zoa Louis XII hag an dukez Anna. Marteze ar rouanez vad-se a dremenaz dre eno pa deuaz da velet he bro, neubeud araok he maro ; marteze ive o doa great he ober evit trugarekaat Introun Varia Run. Epad ar revolution an daolen a ioa bet kuzet : goudeze e voue lakeat en he flas. Siouaz ! er bloaz 1814, pa voue kempennet an iliz, an hini a ioa karget deuz al labour, o velet an daolen eun tammik dislivet, a reaz e zaoler er meaz : ne zaleaz ket da veya kaillaret ha roget e mil dam.

Guechall e zoa, e Guipavaz, kalz merc'hed e trede urz sant Frances. Ouspen mac'h heuillent o reolen, e promettent lakaat o foan da zeski o c'hatiegiz d'ar vugale. Breuriez ar rozera a zo savet er barrez abaoe ar bloaz 1644 : an diou vreuriez-se en em vode e chapel Introun Varia Run.

Ar pardoun braz a vez d'ar zul kenta a vae. Ar re goz a c'halve ar pardoun-ze « *pardon an dour beuz* ». Dre heno e felle d'ezo diskouez d'ar Verc'hez n'o doa ket ankounac'heat he madelez en o c'henver.

SONJOMP

Ar merc'hed a ioa guechall e trede urz sant Fransez a rea kalz vad e parrez Guipavaz en eur zeski o c'hategiz d'ar vugale. Hirio, muoc'h eged biskoaz, eo red e teufe an oll verc'hed kristen da gemeret skouer varnezo. Anez ar vugale, dre ma zeo ar skol dizoue ha dibater, ne anavezint Morse tam kategiz ebed hag hor bro ne zaleo ket da goll he feiz.

E Miz even 1908, eun introun iaouank euz a Bariz a ieaz da gaout Pi X hag a c'houennaz digantan petra oa guella tra a c'helle eur vaouez kristen da ober : « ober kategiz, eme ar Pab, hennez eo al labour kenta. »

E Miz guengolo 1908 ive, en eur zigemer eur vanden skolerezed kristen deuz ar Frans, hon Tad Santel ar Pab a lavaraz gant eur vouez glac'h aruz : « nag e kavan stard guelet bugale vihan Frans o c'houlen bara ar virionez heb na ve den d'hen ranna d'ezo. » (1)

Bara ar virionez eo ar c'hategiz. Plijet gant

(1) *Feiz ha Breiz* — nivern genver 1909.

Doue e ve klevet mouez hon Tad Santel hag e ve guelet ar merc'hed vad o teski d'ar vugale ar pez a zo red da c'houzout evit mont d'ar baradoz. Jezuz en deuz lavaret e tigollo an neb en devezo roet eur verennad dour ien d'ar paour en e hano ; petra ne roio ket d'an neb en devezo desket e anaout hag e garet ?

PEDEN

Introun Varia Run, c'houi o peuz, gwechall, torret chadennou ar brizounerien, torrit brema ar chadennou hon dalc'h stag ouz ar pec'hed : c'houi oc'h euz diarbennet an dour-beuz hag ar c'hlenved, dizroit divarnomp ar c'hlenvejou speguz : c'houi a deu da gerc'hat eneou an dud o deuz ho karet epad o buez hag a lavar hoc'h hano var o zremenvan, ni a fell d'eomp ho karet bepred ha pa deui evidomp pred ar maro, o pet ar vadelez da zont d'hor c'herc'hat ha d'hor c'has ganeoc'h d'ar baradoz.

Introun Varia Run,
pedit evidomp.

PEMZEKVED DEVEZ

Introun Varia Vir Zikour (Konk-Leon)

Introun Varia Vir Zikour e deuz kalz chappelliou en eskobti. Hini Konk-Leon a zo, marteze, ar muia darempredet anezo : bihan eo ha paour evel lochennou ar besketourien a veler a bep tu d'ezi.

Ar chapel-ze a zo bet guechall ti an Ao. Mikeal an Nobletz. E kichen, var eun dorgen, e zeuz eur groaz, hanvet hirio c'hoaz kroaz Mikeal an Nobletz.

Mikeal an Nobletz a dremenaz en ti-ze an 12 vloaz diveza deuz e vuez. Karet a rea kalz ar Verc'hez ha bet en doa enni ar brasa fisianz. Eno eo marvet hag eno, araok marvel, dirag ar Zakramant meulet ra vez, en deuz roet da anaout ar zikour en doa bet diganti epad e

vuez. Goude e varo, an ti-ze a voue kempennet : imach ar Verc'hez a ioa ennan : ti Mikeal an Nobletz a deuaz da veza ti mam Doue : galvet e voue chapel Introun Varia Vir Zikour.

N'eo ket bet ankounac'heat abaoe ; kalz tud a deu di evit goulven sikour digant ar Verc'hez ha pedi ar misioner santel : n'euz bet great drouk ebed d'ezi epad ar revolucion ; den na zonjaz he zerra : re zister e voue kavet.

Evit ma teui ar Vretouned da garet muoc'h c'hoaz ar Verc'hez, e kavan mad displega ar pez e deuz greate kenver an Ao. Mikeal an Nobletz

Mikeal an Nobletz a zo ganet e maner Kerrodern, e parrez Plougerne, d'an 29 a viz guengolo 1577.

Iaouankik oa c'hoaz pa ziskouezaz ar pez e tlie beza divezatoc'h. E kichen ar maner, sant Glaoda en doa eur chapel ha red oa tremen dre ribl eul lenn evit mont deuz ar maner beteg enni. Mikeal n'en doa c'hoaz nemed pevar bloaz ha dalc'hmad e vije kavet er chapel, o pedi a greiz kaloun. E vam e doa aoun braz na vije kouezet el lenn. « Mam, emezan, perak o peuz aoun ; mont a ran da di an Ao. Doue, eun introun gaer a deu d'am c'herc'hat ha

d'am digaz d'ar gear ; deski a ra d'in pedi ». Ar vam e doa c'hoant da c'houzout ha guir oa kement-se ; setu perak, eun devez, e lakeaz Mikeal en eur grambr hag e prennaz an or varnan. Pegen souezet ne voue ket, pa velaz ar grambr digor braz ha den enni. Goude beza redet an ti, heb kaout he c'hrouadur, e zeaz d'ar chapel : eno e kavaz anezan, daoulinet dirag imach ar Verc'hez hag o lavaret e japeled. « C'houi aman, emezi ken nec'het ha tra ! Piou en deuz digoret d'eoc'h an nor ? » — « An Introun gaer, eme ar bugelik : lavaret e deuz d'in e ranker pedi start an Ao. Doue. » Ar vam a goumprenaz mad ar gentel ha divar neuze ne glaskaz mui miret ouz he mab mont d'ar chapel.

Kentelliet gant ar Verc'hez, Mikeal, dre ma teue oad d'ezan, a deue da veza furroc'h-furra. An drouk-spered egaret o velet eur bugel ker santel a reaz peb tra evit e lakaat da gouenza er pec'hed. Mikeal a deuaz sonj d'ezan deuz ar pez o doa great ar zent evit rei lam d'an diaoul. « Eur veach, emezan, e tiviskiz va dillad, hag, e noaz, e ziz d'en em ruill etouez an drez hag ar spern. » Eur veach all e c'hourvezaz, e noaz adarre, var an erc'h hag e choumaz evelse epad teir heur amzer.

Digollet mad e voue ; divar neuze sonj fall ebed na ziouanaz en e spered ha beva a reaz evel eun eal var an douar.

D'ar mare-ze n'oa skolach vraz ebed e Breiz-Izel hag an dud iaouank a ranke mont pell deuz o bro evit ober o studi : Mikeal a voue kaset da Vourdel gant e vreudeur ; eno e teskaz c'hoari gantan armou. Eun devez e savazeun tam trouz etreevreur hag eur skolaer all ; Mikeal a dennaz e gleze. Mez an Introun gaer, en doa guelet ken aliez e Kerodern, en em ziskouezaz d'ezan hag a viraz outan laza e nesa. Den nemetan n'en doa guelet an Introun : e-unan en deuz kountet ar burzud d'an tad Maner.

Neubeud goude ec'h en em gave adarre gant skolaerien : klevet a ra eun dra benag o lavaret d'ezan : « Na zez ket larkoc'h : choumaze. » Ker buhan e tennaz e gleze. Guelet a ra neuze dirazan an Introun gaer a lavaraz d'ezan : « Selaou mad ha bez sentuz : red eo d'id bale var roudou va mab Jezuz hag eveldan disprich ar bed ha karet ar baourenteze. »

Mikeal a ieaz d'an daoulin, kemeret a reaz ar Verc'hez evit e vam hag e rouanez ha prometti a reaz brezelekaat beteg e varo dindan banniel Jezuz marvet var ar groaz. Goudeze e

z'ez da bardouna d'eur chapel e doa ar Verc'hez er vro-ze ha, sklerijennet gant Doue, e koumprenaz oa galvet da veza misioner e Breiz.

A veac'h beleget, ec'h en em dennaz e Tremenac'h, e parrez Plougerne ; bloaz e choumaz eno : epad an amzer-ze e reaz tao-lennou e doare ar re a vez diskouezet hirio er misionou. (1)

Goude an eil mision a roaz e Kemper, oa nec'het o klask gouzout da be leac'h mont. Ar Verc'hez a lavaraz d'ezan : « Guelet a rit du-hont beteg tour huel Ploare ; it di da bes-keta eneou da Zoue. » Mikeal ne varc'hataz tam hag epad 25 vloaz e labouraz e Douarnenez ha tro var dro.

An diaoul ne golle ket kenneubeut e amzer ; dougen a reaz tud fall da zispen brud-vad ar misioner kalounek hag eun devez eskob Kemper a roaz urz d'ezan da zistrei d'e vro. Pa bignaz el lestr, tud Douarnenez a lenve evel bugale o vont da goll o zad muia karet (1615 1640).

(1) Arabad kredi gouiskoude e zeo an tao-lennou a veler brema henvel-mil ouz re Dom Mikeal : dre ma zoant re riez da gompreñ, an tad Huby o renkaz en eun doare nevez : tao-lennou an tad Huby eo a vez i-piuket peurless er misionou. — (Skoueriou kristen gant eur misioner breizad, pajen 223.)

Dom Mikeal en doa 63 vloaz pa zistroaz da Gonk : prezeg a reaz epad 12 vloaz e goue-led Leon, bepred goal-gaset gant an teodou fall hag enebourien Doue (1640-1652).

Kouezet klanv, e lavaraz digaz d'ezan e zakramanchou. Pedi a reaz ar beleg da lezel eur pennadig an Ao. Doue var an daol ha dirag e varner e lavaraz : « Doue a c'hour-c'hemen d'in diskleria madelez ar Verc'hez em c'henver. Eun nosvez, epad ma rean va studi, e c'houlenniz digant mam Doue rei nerz d'in da zougen ar groaz e doa digaset d'in. Ar Verc'hez a lavaraz d'in : « bez dinoc'h, va bugel muia karet, morse ne vezi dilezet na ganen-me na gant va mab Jezuz. » Eur veach all, ar Verc'hez en em ziskouezaz dirazon, teir gurunen ganti : « va bugel, emezi, setu teir gurunen am meuz bet evidoc'h digant va mab ; ar genta eo kurunen ar guerc'hded a viroc'h epad o puez ; an eil eo kurunen dok-tored ha mistri ar vuez santel ; gant sikour va mab, c'houi hen desko da galz a dud ; an drede eo kurunen disprich ar bed : grit fae var an drouk-prezegennou : divezatoc'h e vez anavezet ar virionez. »

Mikeal a varvaz d'ar 25 a viz mae ; setu e gomzou diveza : « va rouanez vad a zo deuet

d'am c'hennerzi evel guechall p'edon var ar studi. »

SONJOMP

Mikeal an Nobletz a ioa c'hoaz bihanig pa zeskaz ar Verc'hez d'ezan hent an iliz ; kregi a rea en e zourn evit miret outan da goueza el lenn. Boazit abred ho pugale da bedi ar Verc'hez ha da lavaret he hano santel. M'o peuz fisianz enni, ma karit anezi a greiz kaloun, e roi an dourn d'eoc'h evit ma c'helloch tremen dre hent striz gouc'hemennou Doue heb kouenza e lagenn ar pec'hed marvel.

Pa vezoc'h douget d'ar pec'hed, evel Mikeal, grit sin ar groaz, lavarit eur bedennig, grit eur binijen benag ha galvit raktal ar Verc'hez d'ho sikour.

Mikeal en deuz roet kalz misionou e Breiz. Aliez e lavare : « Grit breman ar pez a garfec'h beza great da bred ho maro : seul neubeutoc'h a vadou o pezo, seul easoc'h e vezd eoc'h o dilezer. Buez an den a zo eun devez labour hag a dremen buhan ; epad an deis-se, sklerijen Doue a bar var an oll dud ; dizale e teui an noz ha ne vezd mui sklerijen nag amzer d'en em zavetei. »

Da gement hini a deuaz d'e velet epad e glenved, e roaz eur gentel vad benag : an oll, avad, a vóue aliet gantan da gaout eur guir garantez evit an nesa : « Bet e z'euz eur merk,

emezan, hag a ziskouezo e zoc'h guir ziskibien mab Doue : karit ar re o deuz kas ouzoc'h, grit vad d'ar re ne glaskont nemed ober drouk d'eoc'h : anez ho vertuz ne zafe ket huelloc'h eged hini ar baianed hag an heretiked : ar re ze peurvuia ne garont nemed an dud a ziskouez d'ezo karantez ha ne zikouront nemed ar re a zo mad en o c'henver. »

Dalc'homp sonj deuz kentelliou kaer an Ao. Mikeal an Nobletz ha deuz ar burzudou e deuz great ar Verc'hez evitan : dizale, marteze, e c'hellimp lavaret : « Sant Mikeal an Nobletz, pedit evidomp. »

PEDEN

O Guerc'hez Vari, leun a druez,
O pezet envor, me ho ped,
Penaoz biskoaz den en e vuez
N'en deuz na guelet na klevet
O pij lezet en abandoun
Nikun a gement a zeuje
D'en em erbedi ouzoc'h a galoun,
Daoust pegen braz pec'her vije.
.....
Oe'h hirvoudi dirazoc'h aman,
Evel eur pec'her braz ma z'oun,
An hardisegez a gemeran
Da c'houlen dreizoc'h ar pardoun ;
Pa zoc'h guir vam va Zalver divin
Na zisprijit ket va c'homzou ;

Mez trugarezuz, klevit ouzin ;
Plijet rei d'in va goulennou (1).

Introun Varia Vir Zikour,
pedit evidomp.

C'HOUZEKVED DEVEZ

Introun Varia an Esperanz

(Eusa)

Mar deo karet an Introun Varia e Cap-Sizun, n'eo ket neubeutce'h e enez Eusa : ar memez mam eo, bepred mad e kenver he bugale : en Eusa e vez roet d'ezi eun hano all, ken kaer hag ar c'henta : Introun Varia an Esperanz.

Setu aman ar pez a c'hoarvezaz en enezenze er bloaz 1841 (1). Eur zulvez deuz miz even, Mark ha Ian Vadezour Pennek hag o mignoun Louis an Noret a zistage eur vag-pesketa evit mont da gerc'hat neisiou-la-

(1) Rouez eo an dud n'o deuz ket klevet histor an tri bugel-ze : skrivet eo bet var meur a leor galleg pe vrezounek : beteg hen, avad, den n'en deus dispegetanezi difazi avoalc'h. Ar pez a vez o lennet aman a zo bet skrivet d'an aotrou n'eskob Graveran gant an Ao. Josef Mari ar Roux, d'ar mare zo persoun Eusa ha marvet persoun Lokournan er bloaz 1863.

(1) (Tennet deuz leor kantikou an eskobti. Pajen 110, 111).

boused, a ioa var eur garrek, lark er mor. Mark en doa 16 vloaz, Ian Vadezour 9 ha Louis an Noret 12.

Dioc'h an abardaez, nag o c'herent a voue nec'het ! Kaer o doa gortoz, ar vugale ne deuent ket d'ar gear : klask a voue d'ezo e peb leac'h, dreist oll en aod ; poan hag amzer gollet. Kerkent ha ma voue guelet e z'oa eur vag re neubeud er porz, an oll a goumprenaz ar pez a dlie beza digouezet : ar baotred a ranke beza eat ganti var ar mor : n'oa nemed re vir. Siouaz evito ! ar vag ne zaleaz ket da veza kaset varzu ar mor braz hag ar pez a zo goasoc'h, pa deuaz an noz, an amzer a drenkaz. Taolet ha distaolet, ar vagik a voue meur a veach karget a zour ha varnez beza bruzunet ouz ar c'herrek.

An tri vugel a zo strafuillet oll, ne gollont ket goulskoude kaloun. Da genta e poantiont da daoler an dour er meaz ha goudeze an daou gosa a stag da rouenvat. N'o deuz ket a nerz avoalc'h evit treac'hi an avel hag ar mare : ar vagig ne ra nemed pellaat deuz an enezen.

Hed an noz ha soken an devez varlerc'h, stad an tri grouadur ne velleaz begad. An daou gosa a zalc'haz da rouenvat keit ha ma

choumaz nerz ganto. An hini iaouanka a voue fisiet eul labour all ennan. « Te, Ian Vadezour, lavar pedennou da vihana. » — Yan a zibunaz kement tam pater a ioa bet desket d'ezan. Eur pennad goude, o velet ne bed mui Ian Vadezour, an daou gosa a ra rebechou d'ezan : « Arabad eana, emezo ; dalc'h ato da bedi. » — « Lavaret am meuz ar pez a c'houzoun, » a respountaz ar bugel. — « Mad ! lavar adarre », eme an daou all. Ian a zentaz ha, m'oar vad, n'e ket e labour a reaz an neubeuta vad d'ezo.

Den, nemed an hini a zo bet eveldo, epad eun nosvez goal-amzer, var eur vagig ken dister, ne c'hellent ket da c'houarn, heb gouzout da be leac'h e z'eant ha bep mare var c'hed da veza beuzet pe da verval gant ar riou hag an naoun, den ne c'houesfe koumpren ar pez o deuz gouzanvet.

An devez a dremenaz ; ar vugale a zo skuizmaro, abaoe 24 heur n'o deuz drebet tam : gourvez a reont er vag ha ne zaleont ket da gousket pe da vihana da voredi.

Vardro goulou-deiz e tihunont : douar a zo dirazo : evel ma velont meur a dour, eo anted n'emaint ket dirag Eusa. Evit doare, dirag Guitalmeze ha Lambaoz e rankent beza ;

rag, neubeud goude, ar vag a ioa dirag Sant-Pabu ; choum a reaz eno e goasked eur garrek beteg ma voue guelet gant martoloded deuz ar c'halter : poent braz oa d'ar vugale geiz beza sikouret, rag bet e z'oant o zri evel semplet.

Evel ma c'hellit kredi, kalz prez a voue lakeat da entent outo ha meur a zen en em glevaz d'o c'haz d'ar gear, el leac'h ma tliet beza ken nec'het divar o fenn.

Evit guir, en Eusa, n'oa hano nemed deuz an tri bugel. Abaoe al lun, an oll a grede stard oant beuzet o zri : rag ar mor a ioa bet ken diez, ar vagig a ioa ken dister hag ar vugale ker iaouank.

Daoust ma na joume mui tam fisianz ebed, e voue gortozet goulskoude al lun da noz araok mont da c'houlen pedennou an iliz. En Eusa e z'ez eur c'his heuillet eno hebken hag hanvet **proella**. Pa glever e z'ez bet kollet unan benag er mor, e reer ar pez a vije bet great dirag ar c'horf maro. Eur groazik koar a vez kaset d'e di, dirazi e vez great an nosvez-veilla ; goudeze e touger anezi d'an iliz ha dirazi e vez great an enterramant.

Pa zeuchot da c'houlen heur an ofis abenn ar meurz vintin, an Ao. Roux, persoun ar

barrez, a lavaraz oa guelloc'h gedal eun devez benag evit beza surroc'h. « Me, emezan, a dle mont d'an douar dimerc'her ; marteze e klevin eur c'helou benag. » — « Evit kelou mad n'o pezo ket », a voue respountet d'ezan. An Ao. Roux a asantaz neuze hag a roaz heur an ofis evit an devez varlerc'h.

D'ar meurz vintin e voue great peb tra hervez giz ar vro : kanet e voue tri zervich ha diou oferen.

Antronoz, an Ao. Persoun a ie a d'an douar braz ha dioc'h an abardaez e tigouez e presbital Porspoder. Kenta den a gav eo tad an Ao. Arzel, persoun ar barrez ha kenta kelou a glev eo e z'oa bet dre eno eur pense bugale. « Daoust ha kavet eo bet o c'horfou, eme dioc'htu an Ao. Persoun. » — « Ia, a respountaz tad an Ao. Arzel, kavet eo bet o c'horfou hag o eneou ive. » — « N'e ket guir, eme an Ao. Persoun. — Penaoz ? Beo int bet kavet ? » — « Ia, ar vugale a zo beo, a drugare Doue ; deac'h int bet kavet e tu Sant-Pabu. »

An Ao. Persoun en doa mall da velet an tri bugel, mez, araok m'en doa gellet tizout Sant-Pabu, e teue kelou d'ezan oar eat d'o c'haz d'ar gear.

Braz oa levez an oll, dreist oll ar gerent, pa zigouezaz an tri grouadur en Eusa : choum a reer sebezet da zellet outo hag an oll a lavare oant bet saveteat dre vurzud. Hag e guirionez, kredi a c'heller oa bet pelleat ar maro diouto dre nerz ar pedennou kalounek o doa great d'an elez mad ha dreist oll d'ar Verc'hez.

Evit diskouez o anaouudegez-vad da Zoue ha d'an Introun Varia, ar gerent a ieaz antronoz d'an oferen gant an tri bugel hag a reaz d'ezo mont da govez (1).

SONJOMP

Introun Varia an Esperanz, hano meurbed kaer roet d'ar Verc'hez. An esperanz, eme Salvian, a zo skor hor buez ; heb esperanz ne rafemp netra. Setu aman ar pez a skrive an Ao. Perrot, persoun Taule, er c'chantik en deuz savet en enor da Introun Varia an Esperanz :

« Heb esperanz, var an douar
N'ez nemed melkoni, glac'har :
An esperanz ma tiskenfe
Eu ifern, ifern mui na ve. »

(1) Bennoz Doue d'an aotrou J. B. en deuz digaset d'in an histor-ze.

Abalamour m'en deuz fisianz da zastum eun eost kaer ha puill, al labourer a gemer kement a dregas gant e barkeier ; dre m'en deuz fisianz da barea pe da gaout e dammig bara, ar c'hlavour a c'hell gouzanv e boaniou, ar paour e zienez. Sellit endro d'eo'ch, kement a veloc'h a lavar esperanz.

Ar vuez-man a dremen buhan, ne ro ket d'eomp ar pez a glaskomp : an eurusded. Jezuz a zo diskennet var an douar : c'hoant en deuz da rei d'eomp ar pez a c'hortozomp, en diskouezet en deuz : gellout a ra hen ober, oll c'halloudek eo : promettet en deuz hen ober ha delc'her a ra mad ato d'e c'her. Ouspen roet en deuz d'eomp e vam evit mam : Mari a gar ac hanomp evel he bugale ha ne c'houlen nemed beza pedet evit rei d'eomp ar zikour or beuz ezoum.

Setu perak, pa vezimp e riskl evit hor c'horf pe hon ene, en em erbedomp raktal ouz' ar Verc'hez. Pa vo hon ene paour evel taolet ha distaolet gant avel fol an tentasionou, galvomp Mari d'hor zikour ; goulenomp diganti dreist oll beza en hor c'hichen da bred hor maro evit ma z'eimp ganti d'ar baradoz.

PEDEN

Me a laka va fizianz
Guerc'hez en ho sikour ;
Akordit d'in asistanz
Eneb hon adversour ;
Pa skoi va heur diveza,
Me bed ho madelez
Da obteni d'in beza
Plaset gant an elez.

Introun Varia an Esperanz,
pedit evidomp.

Introun Varia Trazien

SEITEKVED DEVEZ

Introun Varia Trezien (*Plouarzel*)

Seiz pe eiz kant vloaz a zo, e voue savet e parrez Plouarzel, eul leo benag deuz ar bourg, eur chapel en henor d'ar Verc'hez : hervez lod en unnekved kantved, hervez lod all en trizekved. Ar chapel-ze, goestlet da Introun Varia Vir Zikour, a zo anavezetoc'h dindan an hano « *Introun Varia Trezien.* » Endro d'ezi e z'euz kalz eienennou ; douetuz braz eo bet galvet Trezien, abalamour m'edo e treo an eien : marteze goulskonde eo bet roet an hano-ze d'ezi, abalamour en he c'hichen e z euz tevennou treaz.

Gant piou ha perak eo bet savet ar chapel-ze ? Ar skridou koz a zo bet kollet pe zevet : setu perak ne c'heller goaranti netra.

A.1 taolennou, ar skridou, eme an Ao. de Kerdauet, ar branellou, ar bisier, al listri stag ouz ar mogeriou, a ziskouez eo bet Introun Varia Trezien mad evit he bugale.

Var eun daolen e veler eul lestr e kreiz eur barr-amzer spountuz : goloet eo gant ar mor : en oabl, ar Verc'hez gant ar mabig Jezuz etre he divreac'h ; e traon an daolen e lenner : « 23 a viz kerzu 1789 : Youen Trebaol, kabiten ; an aotrou markiz de l'Aigle deuz Landerne, da Introun Varia Trezien. »

Var eun daolen all, e veler eul lestr oc'h enebi ouz ar mor kounnaret : riskl braz a zo evitau : en oabl ar Verc'hez gant ar mabig Jezuz var he barlen : er c'horn diou, e lenner : « Veu great da Introun Varia Trezien gant Tanguy Le Drasd hag e vartoloded, 29 a viz gouere 1763. »

Er bloaz 1875, ar chapel genta a ioa c'hoaz en he za : fall oa deuet da veza goulskouude. Kristenien Plouarzel ha divar dro a zonjaz n'oa mui deread avoalch'h : setu perak e c'houlennont ma vije pilet ha great eun all kalz kaeroc'h.

D'ar 25 a viz meurz 1876, an Ao. Gall, persoun Lokournan a vennige ar mean kenta ha d'an 10 a viz mae 1877, ar chapel a ioa

peurc'hreat hag an Ao. Nouvel, eskob Kemper ha Leon a deu d'he benniga.

Introun Varia Trezien a zo bet hag a gendalc'h da veza meurbed madelezuz e kenver an dud a bed anezi gant fisianz.

Er bloaz 1868, eme Gristof Quellec, edon o choum e Leur-Vraz, keriaden deuz parrez Konk (Leon). D'an daou a viz c'houevrer, daoust d'ar boan em boa e va divesker abaoe 6 miz, e c'houlenniz mont d'an oferen : beac'h em boue o tizrei d'ar gear. Divar neuze va foan a deuaz da veza krisoc'h-krisa ha dizale ne c'helliz mui ober kammed ebed. Ar medisin a voue galvet hag an Ao. Macé a lavaraz oa red d'in bale. Siouaz ! n'em boa nerzik ebed em divesker. Al louzou ne reant vad ebed d'in ha ne rean nemed fallaat ha semplaat. Epad 18 miz, ne zrebiz nemed tri vi bemdez. Nec'het, va zud a gasaz ac'hanon da Lanniliz. An Ao. Morvan ne c'hellaz miret d'o skandalat abalamour m'o doa kredet, er stad m'edon, va lakaat da ober eur veach ken hirr. Mont a riz teir gueach d'e velet : an dro zi-veza, pa glevaz gant va zud e felle ato d'an Ao. Macé ober d'in bale, e lavaraz : « Kentoc'h e lakeoc'h ar vaz a zo en ho tourn da vale. »

Va c'herent a velaz neuze n'oa nemed

Doue goest d'am farea hag a lakeaz o oll fisianz er Verc'hez. Beteg diou veach, astennet var eur c'holc'hed, rag ato e ranken choum gourvezet, e z'iz da bardouna da Drezien : ar Verc'hez a rea skouarn vouzar. E Miz meurz 1873, e vouen kaset da japel Lokrist evit ober va fask. Goude beza kommuniet, eun dra benag a lavare d'in prometti mont eun drede gueach da Drezien hag e vijen pareet. Tri devez goudeze, e lavariz an dra-ze d'am zud. « Eun dra benag ive, eme va mam, a lavar d'in e vezi pareet ma tistroez da velet Introun Varia Trezien. » D'an 28 a viz mae, edon er chapel benniget. Goude an oseren lavaret dirazon, e pediz va zad d'am c'has beteg ar gloued pe ar balustrou. Choum a c'helliz var va daoulin : ober a riz neuze eur beden galounek d'ar Verc'hez hag en eun taol e santiz ar vuez o redet dre va izili : pare oan. Di-gouezet er gear, va breur bihan, ouz va guelet o vale, ne c'hellaz ket va anaout : n'en doa guelet ac'hanon nemed gourvezet. An devez varlerc'h, va c'hofesour, an Ao. Brignou, a deue beteg va zi : gant an oll e lavaraz e doa great ar Verc'hez eur burzud em c'henver. Divar neuze e kendalc'hiz da vellaat hag e c'helliz, heb en em skuiza, mont d'ar skol da

Gonk, a zo tri c'hart leo deuz al Leur-Vraz. Neubeud goude e teuen da veza goveller, va nerz a greske bemdez (1).

SONJOMP

E kantik Introun Varia Trezien, moulet er bloaz 1877, ec'h alier stard da bedi ar vam vad-se :

« Pedit, pedit gant fisianz, breudeur ha c'hoarezet :
» Rag var ar mean e-unan, petra velit skrivet :
» Da vad, da vad e teui... komz douz, mardeuzunan :
» Da vad, da vad e teui... diou veach el lavaraz.
» Diou veach em beuz lavaret hag en livirin c'hoaz,
» Rag ar Verc'hez 'zo fidel, bepred eo leun a c'hraz :
» Ha grasou puill a gouezo, e chapel Trezien,
» Var hor c'horf, var hon ene... n'or beuz nemed [goulen.]

N'or beuz nemed goulen : setu ar pez en deuz lavaret Jezuz en e Aviel : hogen Jezuz a zo ar virionez ha ne c'hell ket hor fazia. « Gouleunit, emezan, hag e vezoo roet d'eo'ch ; skoit hag e vezoo digoret d'eo'ch ; rag an neb a glask a gav ha d'an neb a c'houlen e vez digoret. » Gant aoun ne ve ket bet ententet mad, Jezuz a lavaraz c'hoaz : « E pe leac'h ema an tad hag a

(1) Kristof Quellec en deuz skrivet e-unan an dra e d'an Ao. Brignou.

rofe eur mean d'e vab, a c'houlen bara digantan... : ma c'houzoc'h-c'hui, beza ma z'eo kriz ho kaloun, rei traou mad d'ho pugale, daoust hag ho tad, a zo en nenv, a c'helfe ober ar skouarn vouzar ouz ho pedennou ? »

Pedomp eta, pedomp gant fisianz, pedomp gant evez, heb paouez hag e hano Jezuz-Krist; selaouet e vezimp, Doue en deuz roet e c'her ha Doue ne za Morse eneb e c'her. Kinnigomp hor pedennou dre zaouarn Mari : Jezuz ne c'hell nac'h netra ouz e vam.

P E D E N

Introun Varia Trezien, ennoc'h ema hor fisianz, grit ma vo bepred guir :

Start eo hor c'haloun en hor c'breiz
Ha startoc'h ar groaz en hor Breiz ;

Grit ma vo ato ar Vretouned guella mignouned
ha guella soudarded ho mab Jezuz, ha

Pa dremenimp euz ar vuez,
Neuze bezit en hor c'hichen,
'Vit hor zikour, mam a druez
Da beurc'hounid hor c'hurunen.

Introun Varia Trezien,
pedit evidomp.

♦ ♦ ♦

TRIVARC'HVED DEVEZ

Introun Varia Kerzent (*Landunvez*)

E parrez Landunvez, tostig da Borsal, var
ribl ar mor, e veler c'hoaz en e za eun tour
huel ha ledan : eno e z'oa guechall eur maner
hanvet kastel Tremazan. Epad pell amzer, ar
famil Duchastel a zo bet o choum ennan. E
kichen o maner, o doa great sevel chapel
Introun Varia Kerzent, en henor da zant
Tanguy ha da zantez Heodez, e c'hoar. Var o
meno, e tiskennent deuz lignez ar zent-se :
kemeret o doa sant Tanguy evit patroum ha
kalz er famil o deuz douget an hano-ze.

Hervez ar pez a gounter, pevarzek kant
vloaz benag a zo, en amzer m'oaa sant Paol,
eskob Leon, eun dijentil hanvet Galon gant e
bried iaouank, Florensa, merc'h da Honorius,
roue Brest, a ioa o choum e kastel

Tremazan. An Ao. Doue a roaz d'ezo daou vugel : Tanguy hag Heodez. An daou grouadur a ioa savet braoik pa varvaz o mam. Pebez koll evito ! Florensa e doa desket d'ezo abred o fedennou hag o c'hatekiz : n'e doa ket kollet he amzer. O daouik e karent mont ganti d'an iliz da lavaret o fater : fur oant evel daou eal. Goude maro o mam, e vezent guelet aliez o kerzet varzu ti an Ao. Doue hag o lavaret o fedennik eviti.

Bloaz goude, o zad a eilzimezaz d'eun dimezel pinvidik a Vro-Zaoz hag enebourez d'ar guir feiz. Ar vrek iaouank, o velet pegen santel ha pegen devot oa Tanguy hag Heodez, a gemeraz eur gasoni vraz outo hag a deuaz da veza evito eul lesvam didruez ha digaloun. Tanguy a dremeraz eiz vloaz ganti, guella ma c'hellaz. Skuiz o c'houzanz hag o klevet a bep seurt rebechou, e c'houlennaz digant e dad e lezer da guitaat Tremazan : mont a reaz da Baris, da balez ar roue.

Heodez a joumaz he-unan. Lesvam Tremazan a deuaz da veza kalz krisoc'h en he c'henver. Evel m'edo neuze ar c'hiz, Heodez e doa eur chapelik er maner hag enni ec'h en em denne aliez da bedi. Eun devez, he lesmam a lammaz diganti alc'housiou ar chapel, a

brennaz an nor outi hag a gasaz kuit an dimezelled a ioa karget da entent outi. Divar neuze, Heodez a rankaz en em zervicha heunan hag ive servicha oll dud ar c'hastel. Bemdez e ranke mont d'ar feunteun da gerc'hat dour ha skuba an oll grampeier. Mez kaer e doa al lesvam beza didruez, Heodez ne glemme morse : seuvui e deveze da c'houzanz, seuvui e veze laouen : Doue a gennerze anezi.

He zad, beza m'oa dimezet d'eur vaouez difeiz, n'en doa ket troet kein d'ar guir relijon. Bemdez eur beleg a lavare an oferen er maner. D'ar mare avad ma veze guisket an oferen, al lesvam a c'houie atao rei labour da Heodez ha miret outi evelse mont d'ar chapel. Mont a reaz beteg difen outi lavaret he fedennou. « An dra-ze, emezi, n'eo nemed chestou hag eur c'holl amzer. » Heodez ne falgalounaz ket : tremen a reaz an noz o pedi Doue a galoun. Glac'haret braz ec'h en em gave goulskoude : izoum e doa da veza konsolet hag hentchet. Ar beleg, a lavare bemdez an oferen e Tremazan, a sklerijennaz anezi hag a roaz d'ezzi aliou mad : bepred sentuz evel ez-vihanik, Heodez a heuille anezo guella ma c'helle : tostaat a rea aliez ouz he zakraman-

chou : eun devez, var ali he c'hovesour, e reaz
veu da joum ato guerc'hez.

Goulskoude, ma karche, e devije kavet fortuniou kaer ; en eur zimezi e devije gellet en em denna adre skilfou he lesmam ha beva didrouz hag euruz, pell diouti, e ser he fried. Morse ne fellaz d'ezi : roet e doa he ger d'eur pried all, d'hor Zalver Jezuz-Krist. Dre druez outi, he zad a glaskaz avechou he difen : bepred e ranke soubla ha rei peoc'h : re a gabestr en doa lezet gant e bried. Heb dale, Heodez a rankaz kuitaat ar c'hastel ha mont da vatez pe da blac'h en eun tiegez var ar meaz evit gounid he boued : he lesmam n'oa mui evit he gouzany dirag he daoulagad.

SONJOMP

Florensa a ioa eur vaouez a zoujanz Doue : sevel a reaz mad he bugale. Ar Spered-Santel en deuz lavaret : « M'o peuz bugale, kelennit anezo ha deskit d'ezo abred hent ar baradoz (Eccl. vii).

D'eoc'hui eo, mam gristen, p'e guir e vezoc'h an aliesa vardro ar bugel, d'hen boaza, kerkent ha ma c'hell savarat, da lavaret hanoiou santel Jezuz, Mari ha Josef. Krogit en e zourn ha ganti grit varnezan sin ar groaz. Goudeze, dre

ma kresko, deskit d'ezan e venedicite, e bater : bep mintin ha bep noz, grit d'ezan mont var bennou e zaoulin dirag eur grusifi evit lavaret e bedennou. Komzit aliez d'ezan a Zoue, lavarit d'ezan piou en deuz great an eol, al loar, ar stered, ar mor, an douar ha kement tra a zo, perag eo bet krouet, piou a ia d'ar baradoz, piou a ia d'an ifern ; diskouezit d'ezan ar groaz, lavarit d'ezan piou a zo astennet varnezi ha perak en deuz gouzanvet ar maro evidomp.

Pa vezo en oad ha goest da vale, digasit anezan ganeoc'h bep sul d'an oferen, gant na vo ket re ziez an hent na re fall an amzer. Deskit d'ezan petra eo an Iliz, piou a zo o choum enni hag evit petra e z'eer enni, boazit anezan da vont da govez eur veach an amzer.

Nag ar vugale a ve savet mad ma rafe an oll mammou an dra-ze ! Siouaz ! Kalz ne reont ket o dever. Bugale geiz ! marteze emaint en oad da ober o fask ha ne c'houzont tam pater na tam katekiz ebed : a veac'h m'int bet eur veach benag en oferen. Pell a zo e c'houzont pec'hi ha n'euz ket desket d'ezo c'hoaz pedi. Mammou difeiz, maget o deuz ar c'horf hag an ene o deuz lezet da verval gant an naoun. Pec'hed ha pec'hed braz o deuz : marteze e vezint penn-kaoz ma vez daonet o bugale. Deiz o maro, Doue a c'houlenno digant ar mammou-ze ar boan o deuz kemeret evit ober kristenien vad deuz o bugale : nag a bed a glevio rebechou c'houero, nag a bed a baeo ker o leziregez !

Setu deuet ar märe da gas ar vugale d'ar skol : dalc'hit sonj, tadou ha mammou, ho tever kenta eo rei d'ho pugale eur gelennadurez kristen. Klevet o peuz lenn en hoc'h ilizou al lizer skrivet evidoc'h gant eskibien Frans ha bet displeget goudeze gant hoc'h eskob. Setu aman ar pez a lavar an Ao. Duparc : « E kement leac'h ma z'euz eur skol gristen eo pec'hed kas ar vugale d'ar skol dizoue, anez eun abeg vraz benag. » Ma n'o peuz ket a skol gristen en ho parrez ha ma n'o peuz ket a dro da gas ho pugale da leac'h all, c'houi a dle poania muoc'h da zeski d'ezo o c'hatiegiz. C'houi a dle ouspen taoler evez mad ouz ar pez a vez desket d'ho pugale ; ma tigouesfe gant ar mestr-skol mont eneb al lezen en eur c'hoapaat ar relijion, c'houi a dle raktal en em glem ha, ma na vezoc'h ket selaouet, delc'her ho pugale er gear (1).

P'o pezo skoliet ho pugale, n'o lezit ket da veva en o roll : beillit bepred varnezo : guelit da heul piou e z'eont, e pe leac'h e karont beza, peseurt c'hoariou a glaskont, e pe vare e tizroont d'ar gear. Na lezit ket re hirr o c'ha-bestre ganto : anez o pezo keuz divezatoc'h. Kastizit anezo pa vezo red. Ar Skritur Sakr a lavar : an nep a gar e vugale a c'hoar o c'horrija. Pa z'eo iaouank ha soubl ar blanten, e ranker e euna : divezatoc'h, pa vezo braz, ne vezo mui gellet he flega.

(1) *Feiz ha Breiz*, niveren guengolo 1908.

P E D E N

Introun Varia Kerzent, dalc'hit ar feiz en hor bro, diouallit ar skoliou kristen, beillit var ar vugale, lakiit ar peoc'h er famillou ha sikourit ac'hanomp da zavetei hon ene.

Introun Varia Kerzent,
pedit evidomp.

NAONTEKVED DEVEZ

Introun Varia Kerzent

(Divez)

Dek vloaz a zo abaoe m'en deuz Tanguy lavaret kenavo da vaner Tremazan : n'en deuz skrivet lizer ebed d'e gerent ha den ne c'hoar an digemer a zo bet great d'ezan e palez ar roue, e Paris. Klevet en doa e-unan ar goal-vuez great d'e c'hoar ha c'hoant braz en doa da c'houzout ha guir oa kement-se : setu perak, eun devez, e kemeraz hent Breiz-Izel. Den n'en devije gellet e anaout, guisket evel ma zoa ha kalz servicherien endro d'ezan. Kaout a rea d'ezan en devije kavet Heodez er maner : ne c'houie ket en doa ranket mont da vatez var ar meaz.

P'en em gavaz e Tremazan, e lesvam a ioa er zal vraz, endro d'ezi eur maread dimezelled iaouank : ne voue ket anavezet. Gou-

len a reaz dioc'htu kelou deuz Heodez. An Introun a zonjaz oa deuet ar prins iaouank da c'houlen dimezi da Heodez. Setu perak e zeaz gantan en eul leac'h distro : lavaret a reaz d'ezan oa Heodez eur plac'h fall hag e zoa bet ranket en em zizoher anezi evit miret brud-vad ar famil. Tanguy a gredaz re vuhan. Mont a reaz raktal d'an ti m'oa en em dennet Heodez. E kichennik an ti e zoa eur poull-kanna : Heodez a ioa eno o c'hoalc'hi he dillaed. Kerkent ha m'en devoue anavezet anezi, Tanguy he galvaz dre he hano. Ar verc'h paour, spountet, ne anavezaz ket he breur hag a deac'haz d'ar red. Tanguy a zonjaz neuze n'oa ket he c'hoar didamal. Perag, anez, klask kuzat ouz he breur ? Kaout a rea d'ezan oa bet anavezet ganti. Redet a reaz var he lerc'h, dallet gant ar vuhaneges, hag er meaz anezan e-unan ; he faka a reaz ha gant eun taol kleze e tibennaz anezi.

En dizro, e kavaz var e hent amezeien dosta ar maner : goulen a reaz diganto kelou deuz buez Heodez. Respountet e voue d'ezan e zoa eur zantez, skouer ar vro dre he furnez hag eal-mad ar paour. Pa glevaz an dra-ze, Tanguy a voue dare d'ezan koll e benn. Dizrei

a reaz da Dremazan en eur vouela hag amzav a reaz dirag e dad an torfed en doa great. Penaoz en devije gellet ar paour keaz tad tamall anezan ? Daoust ha n'en doa ket ker braz pec'hed ? Gouzout a rea mad pegen kriz oa al lesvam : he lezet en doa da ober ar pez a gare d'e verc'h. Brema pebez ran-galoun evitan !

Al lesvam avad a ioa laouen braz. « Tremen mall oa, emezi, laza ar plac'h fal-ze. » A veac'h m'e doa peurlavaret ar c'homzou-ze, doriou ar maner a zigore anezo o-unan hag Heodez a deue en ti, he fenn ganti etre he daouarn. Tostaat a reaz ouz he lesmam ha, goude beza lakeat he fenn var e gouzok, e rebechaz d'ezi he fallagriez hag he zeodadou. « Doue, emezi, a zo deuet skuiz ; ema o vont d'ho kastiza. » Kerkent e voue klevet eun tarz kurun spountuz : al lesvam a ioa pul-luc'het.

Neuze Heodez a lavaraz d'he kreur : « Pa redec'h var va lerc'h ha p'edoc'h o rei d'in taol ar maro n'hoc'h anavezen ket. Araok m'am meuz tennet va huanad diveza, Doue en deuz va sklerijennet : pedet am meuz evidoc'h : ho pec'hed a zo pardoune d'eoc'h. »

Heodez a c'houlennaz he zakramanchou ha

raktaal goude, he ene a nije d'ar baradoz : besiet e voue e kichen he zud, e iliz Landunvez : ne zaleaz ket da veza brudet abalamour d'ar miraklou a c'hoarvezaz var he bez.

Tanguy a ieaz da Gastel da gaout sant Paol : kovez a reaz e bec'hed gant kalz a c'hlac'hар. Ar zant a roaz d'ezan eur binjen galet : iun a dlie epad 40 devez dioc'htu. Goude beza great e binjen, e c'houlennaz beza digemeret e kouent enez Vaz : ne zaleaz ket da veza skouer an oll venac'h. Divezatoc'h sant Paol a gasaz anezan da Blouneour-Menez hag eno e savaz kouent Introun Varia ar Releck.

Goudeze, var an douarou a lezaz gantan e dad, Tanguy a reaz eur gouent evit digemer relegou sant Vaze : guelet a reer c'hoaz, e kichen Kon-Leon, lod euz ar mogeriou en oza : al leac'h-se a zo hanvet Sant-Vaze Penn ar Bed.

Eun devez e zea da Gastel evit guelet sant Paol : digouezout a rechont an eil gant egile e parrez an Drennek : o daou ec'h en em dennont en eur c'hoat evit pedi. Klevet a rechont eun niver braz a elez o kana eur c'hantik dudiuz : unan anezo a lavaraz d'ezo

e vijent dizale kurunet er baradoz. Ar c'helou a reaz d'ezo kalz plijadur. Al leac'h-se a voue galvet Koat-Elez ha dougen a ra c'hoaz an hano-ze.

Tanguy a ieaz da velet kouent ar Relek ; kouenza a reaz klanv ha mervel a reaz er memez devez gant sant Paol. E gorf a voue digaset da Zant-Vaze ha var e vez e zeuz c'hoarvezet meur a virakl.

Setu aze, evel m'en lavaremp deac'h, ar pez a gounter : marteze n'eo ket guir kement-se pen da ben ; evelato on deuz lakeat an istorze aman, rag meur a gentel a zesko d'eomp.

SONJOMP

N'oump ket evit miret da gaout truez ouz ar paour keaz Heodez, o velet krisder he lesmam en he c'henver. Taolet e voue er meaz euz ar maner ha kaset da yatez evel merch'an den paoura ; tamallet e voue e gaou, lakeat plac'h fall ha setu ar pez a reaz d'he breur he laza. Nag a zrouk ne ra ket an drouk-prezegerez hag an tamall e gaou ! Var zigarez ma vez kasoni ouz an nesa, evit en em venji, e vez lavaret anezan ar pez n'eo ket guir. Pa dorr eur mevel e goumanant, pa joum eun den heb mont gant ar re m'oa boaz, an distera tra en

em gav, e klever an teodou bilimuz o flemma. Pec'hed braz o deuz : mont a reont eneb ar garantez, rag ar garantez a zifen lavaret drouk euz an nesa, eneb ar justis hag al lealded, rag laerez a reont brud-vad o nesa, eneb ar vi-rionez, dre ma n'eo ket guir ar pez a leveront : evit troumpla easoc'h aze e roont hou ar vi-rionez d'ar brasa geier.

Pegen diez n'eo ket goudeze koumpeza peb tra ha restaol e vrud-vad d'an nesa ! Selaouit ar pez a lavare sant Fransez a Zal : « Displuit eur iar, taolit ar plum en ear pa vez krenv an avel ; eiz devez varlerc'h, it d'o dastum. Kento'h o pezo great an dra-ze egred n'o pezo dic'haouet an drouk great en eur damall e gaou. » Na zigoromp eta Morse hor ginou evit dispen hon nesa.

Tanguy a gredaz re vuhan : ken treac'het e voue gant ar vuhanegoz ma roaz taol ar maro d'e c'hoar. Nag a dorfejou na ra ket bemdez ar vuhanegoz ! An den e koler a zo henvel ouz eul loan gouez : koll a ra e skiant-vad ha ne c'hoar mui ar pez a ra. O va Doue, diouallit na gemerfe an treac'h varnomp.

PEDEN

Introun Varia Kerzent, pedit evidomp brema ha da bred hor maro.

Introun Varia Kerzent,
pedit evidomp.

UGENTVED DEVEZ

Introun Varia Prat Koulm (Plougoulm)

Araok ar revolusion e z'oa kalz chapelliou var douarou Plougoulm. E meur a hini anezo e voue great badisiantchou, dimeziou epad ar barr-amzer a reaz kement a zrouk en hor bro. Kalzik tud soken a c'houlennaz beza besiet en o c'hichen, o sonjal e vijen lezet eno e peoc'h beteg devez ar varn ziveza. Siouaz ! ar chapelliou-ze a zo bet diskaret ha ne joum roud ebed anezo.

Brema ne z'euz er barrez nemed eur chapel, hini Introun Varia Prat Koulm ; savet eo bet er bloaz 1496. Goude ar revolusion, Introun Varia Prat Koulm a deuaz da veza tra ar famill Lubois de Marsilly deuz an Oriant. D'an dregont a viz gouere 1843, Louis-Philippe a roe kounje da brenna ha da zevel ar chapel a

nevez : ar pez a voue great er bloaz-se soken. Guerzet e voue gant heritourien eun Introun de Marsilly, a ioa bet dimezet d'ar jeneral Travot deuz Paris, evit 2.400 lur gant eun oferen hag eur zervich, a dlie beza kanet bep bloaz da genver gouel Mari hanter-eost.

Introun Varia Prat Koulm a zo anavezet en oll barresiou divar dro ha soken er meaz deuz an eskobti. Epad an daou gantved diveza, ar pabed o deuz staget outi kalz induljansou kaer ha talvouduz. Ar chapel a zo bet renket a-nevez gant an Ao. Tanguy, en deuz great lakaat guer a liou var ar prenesier. Peder anezo a zo eun testeni beo deuz maledez ar Verc'hez e kenver an dud. Guelet a reer varno mam Doue oc'h en em ziskouez d'he bugale evel e Lourd, e Pontmain hag er Salett, evit o fedi d'en em rei da vad d'he mab Jezuz, ma na fell ket d'ezo beza kastizet er bed-ma soken ha dreist oll eun devez en ifern. Ar guer-ze eta a zo ar gaera prezegen, goest da lakaat ar fisianz da ziouan e kalonou ar brasa pec'herien. Mari a garfe e ve oll vugale Adam euruz eun devez er baradoz.

E Prat Koulm e vez daou bardoun : ar c'henta d'an daou a viz gouere : hennez eo pardoun braz ar barrez hag evit an oll e zeuz

gouel berz en devez-se. Kristenien Plougoulm a ro an devez-se penn da benn d'an Introun Varia : o zud koz o deuz hen goesilet d'ezi ha den ne garfe laerez anezi. Ar gouel-ze a zigaz sonj deuz ar veach a reaz ar Verc'hez evit mont da velet he c'hiniter Elizabet. Plougoulmiz a zired da velet o mam hag eveldi e c'hellont lavaret gant guirionez : « *Magnificat anima mea Dominum* : o va ene, kan meu-leudi da Zoue, en deuz roet d'id eur yam ken madelezuz. »

Ar pardoun all, hanvet ar pardoun mud, a vez digoret denc'hent sul an Dreinded. Nag e zeo kaer ha kentelliuz guelet mignouned ar Verc'hez, o kerzet a vagadou etrezek Prat Koulm ! Ne z'ezuz ger ebed ganto ; ne gomzont nemed ouz Mari ; bep eil tro e lavaront o japeled hag e kanont kantikou.

Pedennou ken birvidik a dle mont eün beteg kaloun mam Doue ha beza selaouet mad ganti. Evit guir, an enklask a reaz ober an Ao. Sergent, er bloaz 1856, divar benn chappelliou ar Verc'hez e eskopti Kemper ha Leon, a ziskouez eo bet mad Introun Varia Prat Koulm evit ar re o deuz he fedet. Ne ziskrivin nemed unanig benag deuz ar grasou kaer ha talvouduz am meuz lennet var an enklask.

Eur vaouez deuz parrez Plougoulm, beo c'hoaz d'ar mare m'oa great an enklask, en eur denna dour a gouezaz var he fenn en eur punz doun-doun : pedi a reaz Introun Varia Prat Koulm ; goude beza diskennet beteg ar strad, e pignaz var c'horre an dour ha choum a reaz evelse eun heur heb kaout an distera drouk.

Abaoue pell braz, eur vaouez a ioa dalc'het gant eur c'hlenned dianavezet, galoupet e doa oll vedesined ar vro, hini n'en doa gellet ober vad d'ezi ha ne rea nemed semplaat bemdez. Eun devez e c'houlennaz beza hanvet da zougen an Introun Varia. « Ma vez roet an henor-ze d'in, emezi, e vezin pareet. » Hanvet e voue, hag evel m'e doa lavaret, ar Verc'hez a bareaz anezi.

Eun den iaouank, deuz enez Vaz, a ioa bet paket gant tri zen gouez, a fellaz d'ezo e laza. Edont varnez seveni o mennoz diaoulek, divisket oa ganto. Ar Breizad a deuaz sonj d'ezan deuz Introun Varia Prat Koulm ; pedi a reaz anezi. Raktal e zivreach'a deuaz evel d'en em astenn, tec'het a c'hellaz : saveteat oa gant an Introun Varia. Digouezet var e lestr, e skrivaz d'e gerent, pedi a rea anezo da lakat lavaret eun oferen e Prat Koulm evit

trugarekaat ar Verc'hez ; ar pez o deuz great daou vloaz dioc'htu.

Ma zeoc'h da Brat Koulm, e veloc'h eun dourn arc'hant stag ouz breac'h an Introun Varia. Var a leverer, roet eo bet gant eur c'habiten a ioa bet trouc'het e zourn epad eun emgan. Ar c'habiten a reaz eur beden d'an Introun Varia ha raktal e zourn a deuaz d'en em staga ouz e vreac'h, an dourn arc'hant-se a ioa er chapel araok ar revolucion.

Introun Varia Prat Koulm a zo bet eta meurbed madelezus ha kendelc'her a ra da skuill eleiz a c'hrasou var ar re o deuz fisianz enni.

Siouaz ! re stank an dud o dalc'h kuzet (1).

SONJOMP

Hano 'zo bet huelloc'h deus induljansou a c'heller da c'hounid e Prat Koulm. Nag a veritou ne c'helpet ket ar c'christen da zastum, ma karfe ! tenzor an Iliz a zo ken pinvidik ! siouaz ! an den a gemer kalz tregas evit bernia madou ne gaso ket gantan ha ne zonj ket dastum danvez ne vezint ket lamet digantan.

(1) Histoire de la paroisse de Plougoulm, par M. Tanguy.

Eun induljans a zo eun diskarg a ro an Iliz eus ar boan or beuz c'hoaz da baea da justiz Doue evit ar pec'hejou pardouneut dre an absolen. An absolen a ro ar pardoun euz ar pec'hejou a zo bet kovescat gant eur gwir c'hlachar hag ive ar pardoun euz poan an ifern dleet d'ar pec'het marvel. Eur boan a joun c'hoaz, dleet d'ar pec'hejou, soken goude ma vezont bet pardouneut : ar boan-ze, hanvet poan temporel pe boan ne bado ket ato, a vo red he faea er bed-ma, en eur ober pinijen, pe er bed all, e fan ar purkator. Ar binjen roet gant ar c'hovesour a zikour hen ober : peuryuia e vez re zister.

An Iliz e deuz eun tenzor hag eun tenzor meurbed pinvidik : ato mam vad, e kinnig anezan d'he bugale evit paea o dle da justiz Doue. Tenzor an Iliz a zo great gant meritou hor Salver Jezuz-Krist, ar Verc'hez hag ar zent. Jezuz en deuz skuillet evidomp beteg ar berad diveza deuz e c'hood ; hogen eur berad hebken a ve bet avoalc'h evit or zavetei. Ar Verc'hez n'e deuz Morse great peched ebed ; dre-ze n'e doa netra da baea ha goulskoude nag a veritou n'e d'ezu ket gounezet ! Nag a zent o deuz great kalz muoc'h a binjen egcd n'oa red evit paea ar boan dleet d'o fec'hejou ! An oll veritou-ze, n'int ket bet implijet hag a zo heb muzul, setu madou an Iliz. An tenzor-ze a zo etre he daouarn hag hi a denu anezan kement ha ma kar evit he bugale. Jezuz, e-unan, en deuz roet d'ezi ar c'halloud-se, p'en deuz lava-

ret : « Ar pez o pezo diliammel var an douar a vez o diliammel er baradoz ». Lod deuz memprou an Iliz a zo er baradoz, lod er purkator, lod all var an douar : dre an induljansou, sent ar baradoz a deu da baea dle o breudeur, a zo c'hoaz var an douar pe er purkator (1).

Tennomp muia ma c'hellimp deuz an tenzor-ze evidomp hon-unan hag evit anaoun ar purkator : dastumont danvez ne vezint ket laeret diganeomp.

P E D E N

Introun Varia Prat Koulm, grit d'eomp koumpren talvoudegez an induljansou, evit ma c'hellimp paea hon dle epad hor buez ha digeri doriou ar baradoz da galz eneou dalc'het e prizoun ar purkator.

Introun Varia Prat Koulm,
pedit evidomp.

1 Kannad, Kerzu 1909.

KENTA DEVEZ VAR N UGENT

I n t r o u n V a r i a K r e i s k e r

Piou m'en deuz ket klevet hano deuz tour Introun Varia Kreisker, an huella hag ar c'haera e Breiz ? Neubeud marteze a c'hoar ar pez a reaz d'hon tud koz e zavel hag henvel an iliz Introun Varia Kreisker : setu perak e kavan mad lavaret aman ar pez a gounter e Kastel.

Da genver gouel Mari hanter-eost, sant Gevrok, vikel-vraz sant Paol, a dremene dre ruiou Kastel. Ar c'hleier var vole a c'halve an dud d'an oferen bred ha Kastelliz, en ho c'haera, a zirede a bep tu da di an Ao. Doue. Goulskoude, e kreiz kear, Gevrok a gavaz eur plac'h iaouank o c'hriat var dreujou he zi : lavaret a rea da gement hini a vele ober eveldi. Glac'haret oll, ar zant a ieaz d'he c'haout : goudrouz a reaz anezi en doare-ma :

« Pec'hed o peuz, emezan, an devez-man eo devez ar Verc'hez hag an Ao. Doue, difen o peuz da labourat hirio. Ma fell d'eoc'h mont d'ar baradoz, c'houi a dle paouez da labourat hag, evel ar re all, mont d'an oferen. » — « Oh ! emezi, gant eur musc'hoarz goapeuz, c'houi lavar mont d'an oferen hirio ha gorren va nadoz ; an dra-ze a zo mad evit an dud pinvidik, n'o deuz ket izoum da c'hounid o zammik bara deuz c'houezen o zal. Me n'am meuz nemed ar pez a c'hounezan gant va labour : evel sul-c'houel e rankan drebi, sul-c'houel eo dao d'in labourat. Ne dal ket ar boan deoc'h terri d'in va fenn gant ho komzou diskiant, rag, ententit mad, ne zentin ket ouzoc'h, kaer o pezo. »

Raktal Doue a deuaz d'he c'hastiza abalamour ma na felle ket d'ezi miret gouel e vam ha dre m'e doa great goap euz sant Gevrok : he oll izili a deuaz da veza sezet, evel skournet ; ne c'helle sinval hini anezo.

Kement-se a reaz d'ezi dont enni he-unan. « Pec'hed am meuz, emezi, en eur skuill eur mor a zaelou : o pet truez ouzin, o va Doue ; Guerc'hez Santel, pedit evidon. » Kerkent e voule'haz eur binijen galet : epad an eiz devez

varlere'h ne zrebaz tam ha ne baouezaz da bedi na noz na deiz, koulz lavaret

Pa deuaz ar zul, e reaz he dougen var dreujou he zi, el leac'h m'e doa roet zkouer fall ha m'oa bet skoet gant Doue evit ma velche an oll e pe stad oa bet lakeat. Pedi a reaz sant Gevrok da zont d'he gnelet. Ar zant ne zaleaz ket : ar plac'h paour, goude beza koveseat he fee'ched, a c'houennaz digantan kaout truez outi. Gevrok a reaz sin ar groaz varnezi ha kerkent ar gemenerez a gavaz ar pare.

Evit diskouez he anaoudegez d'eun Doue ker madelezuz, e rôaz he zi d'ar zant : heunan ec'h en em dennaz en eur gouent benag. Ar zant a reaz anezan eur chapel d'ar Verc'hez hag henvel a reaz ar chapel Introun Varia Kreisker.

Douetuz braz, divezatoc'h e c'hoarvezaz ganti ar pez a zo en em gavet gant kalz ilizou all, demost d'ar mor, e Leon koulz hag e Kerne : diskaret e tle beza bet gant an Normanded.

Daoust da ze, Introun Varia Kreisker n'eo bet Morse ankounac'heat e Kastel.

An iliz gaer a veler eno breman a zo bet savet 500 vloaz benag a zo, el leac'h m'edo ar chapel goz. An tour braz, a lavar lod, a zo

bet great gant ar Zaozoun, en amzer m'oant mistri ar c'horn douar-ze. Kredi ' c'heller goulskoude o deuz ar Vretouned roet andourn d'ezo ha great soken al loden vrasa, dre m'o deuz savet en o bro kement a douriou kaer. Neuz forz gant piou eo bet great, bet e zeo roue an oll douriou : kaer e ve klask ha sell et piz, ne ve ket kavet eun all par d'ezan.

Vauban, ar ministr guisiek-ze, en deuz savet kement a douriou hag a vogeriou evit difenn keariou hor bro hag hor porsiou-mor, a dremenaz dre Gastel en eur vont da Vrest : choum a reaz mantrat dirag tour Kreisker. « Guelet am meuz, emczan, labourou great mad : morse n'am meuz guelet netra hag a dostafe ouz tour Kreisker.

An dra-ze a zig'z da zonj deuz komzou Ozanam : « Ma tiskenfe eun eal euz an Nenv, e rafe eun diskuij var beg tour Kreisker. »

SONJOMP

Er gentel-man e velompa Doue o kastiza eur plac'h iaouank abalamour ma laboure da zul

ha d'ar goueliou berz. Siouaz ! en devez hirio kalz ne anavezont mui gourc'hemen Doue :

Ar zuliuu santel a viri,
E servich Doue, oc'h e veuli ;
displeget gant an Iliz :

1. Ar goueliou berz a zantifi,
Neuze peb labour a lezi :
2. Ha kleo devot a benn da benn,
Sul ha gouel berz, an oferen.

It e kear hag e veloc'h siminal ar c'hoval o tivogedi, doriou ar vagajennou digor-braz, ar vansounnerien o sevel eun ti nevez : guerza ha prena 'vez great evel da hemdez.

Var ar meaz ive, e kalz leac'hiou, ar zul n'eo mui devez an Ao. Doue. Var zigarez ma z'int bet en oferen vintin, kalz a zonj beza great avoalc'h. Unan a vezog ugelet, e bal var e skoaz, oc'h ober tro ar parkeier evit stanka ar ribinou great gant ar chatal epad ar zizun ; eun all o kerc'hat boued d'e loaned : ema o tresa e alar pe e gar, hennez o pozi e zourne-rez pe oc'h endram ed heb na ve doare glao. Nag a bed a dremen ar zul penn da benn o chaseal, o pesketa, o c'hoari pe soken o trebi kement o deuz gounezet epad ar zizun.

Labourat da zul a zo laerez an Ao. Doue. « C'houec'h devez, eme bersoun santel Arz, en deuz roet d'eoc'h evit gounid ho tammik baïra : ar seizved en deuz miret evitan. Peseurt guir o peuz da gemeret ar pez n'eo ket d'eoc'h ? Madou laeret ne zeugont morse fruez : an

devez a laerit var an Ao. Doue ne dalvezo ket deoc'h kenneubeud. Daou hent a anayezan evit mont da baour : labourat da zul ha kemeret madou an nesa. »

« Kaout a ra d'eoc'h marteze ho labour a c'hell peb tra : fazi ha fazi braz : Doue a zo mestr an oll draou. Kaer o pezo poania gant ho park, ma ne zigaz e eol, e c'hliz, e c'hlaou, netra na ziouano ennan. Pa deui mare an eost, pa vezoc'h varnez e zastum, n'en deuz nemed eur ger da lavaret ha kerkent an avel foll, ar c'hazac'h, ar glebor a deuio d'e zrailla ha d'e lakaat da vreina dirag ho taoulagad.

» Peb tra a zo dindan dourn an Ao. Doue : marteze ar c'hlenved a zo e tal ho tor, o c'hor-toz ma vo lavaret d'ezan kregi en unan pe unan deuz tud ho ti : choum a rei pell dindan ho toen ; suna a rei diganeoc'h ho kuenneien ; red e vezo gervel ar medisin, prena louzou ker : Doue ho kastizo en eun doare bennag : al labour-zul ne c'hell ket beza benniget gant Doue. Ouspen lakaat a ra an den da goll e lod baradoz.

« Pa velan, eme c'hoaz persoun santel Arz, tud o charreat da zul, e sonjan emaint o charreat o ene etrezek an ifern. » (1)

PEDEN

Guerc'hez santel, Introun Varia Kreisker, ni a bromet ne labourimp, nemed ouz red, da zul ha d'ar goueliou-berz : mont a reimp d'an ofern, evel m'eo gourel'hennet d'eomp : ni 'zento ouz ho mab Jezuz hag e iliz santel evit ma c'hellimp mont eun devez ganeoc'h da gana e veuleudiou.

Introun Varia Kreisker,
pedit evidomp.

(1) *Kentelliou persoun Arz* 57 58.

EIL DEVEZ VAR N UGENT

Introun Varia Benzez
(*Taulé*)

Introun Varia Gallot
(*Carantec*)

Gwechall ar Verc'hez e doa, e parrez Taulé, diou japel brudet meurbed an eil hag eben : chapel Introun Varia Gallot ha chapel Introun Varia Benzez, hirio n'e deuz nemed unan, rag Introun Varia Gallot a zo bet staget ouz parrez Carantec.

Introun Varia Benzez. — A bell 'zo, chapel Introun Varia Benzez a zo darempredet. Vikonted Leon, o choum e Kastel-Koz ar Roc'h, e kichenik Landerne, eo a reaz da genta sevel eno, n'ouzer ket ped kant vloaz a zo, eun iliz en nenor da Vari. Doueius o dia bet eur c'hraz kaer benag diganti : marteze

ive e felle d'ezo lakaat o douarou dindan he skoazel ha diskouez pegen birvidik oa o c'harantez en he c'henver. Hervez an tad Cyril, breman e zeuz 300 vloaz, ar chapel a ioa paour ha soken dilezet, evel pa vije ankou-nac'heat. « Goulskoude, emezan, a nevez-zo, eo muoc'h darempredet ha kaeraat a ra dre ma kresk ar profou ». Bet eo savet a nevez er bloaz 1789.

Introun Varia Gallot. — Etre Kastel ha Plougasnou, e parrez Carantec, e zeuz eun enezennik, hanvet Callot. Pa vez ar mor en he izela, d'ar mareou braz, e c'heller mont enni var droad, pa vez bihan ar mare e ranker kemeret eur vag : ar Verc'hez e deuz eno eur chapel : pevarzek kant vloaz benag a zo abaoe m'eo bet savet. Hoël kenta pe Riouallon, roue an Domnonee, var a gounter, en deuz great he ober evit trugarekaat mam Doue, hervez ar pez a zo skrivet var eur mean.

Pemp kant vloaz goude donedigez hor Zalver, Corsold, brezeller dispount, e penn eun dournad laeroun-mor hanvet Danemar-kiz, var a laverer, a zouaraz var aot Carantec. Goude beza laeret ha dismantret an Arvor tio var dro da Gastel, ec'h en em dentchont gont o arc'hant hag o frizounnerien e enezen

Callot ; sonjal a reant e vije eaz d'ezo en em zioual eno : rag a bep tu e zoa mor douz ha reier braz evit o difen. Hoël pe Riouallon a deuaz a benn da zastum eun neubend soudarded. Araok kemeret e gleze ha pignat var e varc'h, en doa en em erbedet ouz ar Verc'hez ha promettet, m'en devije ar gounid, diskouez d'ezzi e anaoudegez-vad. Leun a fisianz, Hoël a zaillaz var e enebourien, pa zonjent an neubeuta : spountet, an Danemarkiz a gemeraz raktal an teac'h : al loden vrasha a ioa bet lazet, ar re all a bignaz var o listri evit dizrei d'ar gear.

Hoël na zizonjaz ket ar bromesa en doa great. Er bloavez 513, e reaz ober eur chapel gaer en henor da Vari, el leach'h m'en doa treac'het e enebourien. « Hor galloud, emezan a zo deuet d'eomp digant ar Verc'hez, setu perak ar chapel-man a vezoz hanvet chapel Introun Varia a ro galloud ». An hano-ze e deuz dalc'het. (1)

Abaoue, koulz lavaret, ar chapel-ze a zo darempredet gant ar parresiou tro var dro. Bep bloaz e teu di kalz pardounerien deuz

¹¹ La Borderie. — T. I. ; *Fondation du Royaume de Domnonée*, légende de Corsold, pages 350-355.

a Rosko, deuz a Gastel, deuz a Vountroulez... Meur a veach eo bet savet a nevez : an hini a veler breman a zo bet great gant Yvon Nedelec, persoun Carantec ha benniget d'ar 24 a viz ebrel 1808 gant an Ao. Saout, persoun Taule.

Setu ama ar pez a lenner var eun daolen : « Hon Tad Santel ar Pab, Gregor 16, a ro teir gueach ar bloaz induljansou plenier da gement hini a vizito chapel Callot. An induljansou a zo evit atao hag a c'hounzez :

- « 1° Da lun ar Pantekost,
- 2° Da lun an Dreinded,
- 3° D'ar zul varlerc'h hanter-eost.

An induljansou-ze a c'heller da c'hounid abaoue kreis-deiz an devez araok beteg kuzol an devez merket.

Roet e Roun, 12 a viz c'houevrer 1840.

Sinet, Cardinal Castracane, prefet. Approuvet gant an Ao. Graveran, eskob Kemper, ar c'henta a viz mae 1844. »

Kement-se a lavar freaz e zeo bet karet ha darempredet Introun Varia Gallot.

Guelet a reer eno soudarded ha martoloded, o trugarekaat ar Verc'hez gallouduz da veza o diouallet e kreiz ar brezel hag e kreiz ar mor kounaret ; tud iaouank, araok mont da zoudard, deuet d'en em lakaat dindan he

skoazel, tud klanv ha mac'hagnet, o c'houlen ar pare pe da vihana nerz da c'houzany o foaniou heb en em glem ha da blega da volontez an Ao. Doue.

SONJOMP

An Normanded a deue deuz ar Holland, an Danemark, ar Suèd hag an Norwèj. Fae a reant var al labour douar. Kentoc'h eged lakaat o foan da c'hounid o bara en eur drei o farkeier, e kavent guelloc'h redet ar mor ha mont a bell da laerez. O listri great gant krec'hin ejenned gouez a zouge lien marellet hag a roge mor, founnuz meurbed. Var ar Frans ec'h en em daolent peurvuia ; meur a veach o deuz devet Pariz ; aliez int bet deuet beteg Breiz. Mont a reant en douarou dre ar steriou hag ar goazennou-mor : laerez a reant ar c'heariou, ar c'houentchou hag an ilizou : kement hini a gouze etre o daouarn a veze lazet pe great d'ezan mont d'o heul. Goude beza kemeret kement a blije d'ezo, e lakeant an tan hag e zeant d'eu leac'h all da renevezi o micher milliget.

En amzer-ze n'oa ket brao beva. Red oa beza bepred var evez evit miret outo da zouara, red oa, koulz lavaret, kaout ar c'hleze en eun dourn evit en em zifin hag an alar en dourn all evit

labourat ar parkeier. An dud-se a gemere kalz tregas evit difen o danvez hag o buez : poaniomp eveldo ; poaniomp avad da zastum madou ne vezint ket laeret diganeomp.

An Ao. Dupuch, eskob Aljer, a ioa eat da velet eur plac'h iaouank dalc'het var he guele gant eur c'hlenved heuzus. « Penaos, emezan, e c'hellit-hu gouzany poaniou ker kriz heb en em glem ? » Ar verc'h a ziskouezas d'ezan eur prenestrik, a zigase beteg enni sklerijen an deiz. « Dre aze, emezi, e velan eur c'hornig deuz ar baradoz : setu avoalc'h evit va c'hennerzi ha rei d'in ar brasa fisianz. »

Al labourer, ar marc'hadour, eme bersoun santel Arz, ne zell ket ous e boan, ne zell nemed ous ar gounidegez en devezo. Gounidegez ar c'christen eo ar baradoz. Petra eo 20, 30 vloas poan e kichen eun eurusded a bado da viken ? Sellomp eta ouz ar baradoz ha Morse ne falgalounimp.

Bemdez an drouk-spered a zo o klask disken en hon ene evit laerez diganeomp mignouniach an Ao. Doue ha c'houeza ennan tan-goal ar pec'hed marvel. Diouallomp, taolomp evez, enebomp outan heb falgalouni Morse. Pedomp aliez Mari d'hor zikour ha da rei nerz d'eomp. M'on deuz fisianz enni, ma karomp anezi, ne vezimp Morse dilezet ganti.

P E D E N

Introun Varia Gallot, roit deomp nerz da dreac'hi hon oll dentasionou ; grit m'o karimp ha ma karimp ho mab Jezuz epad ar vuez-man evit gellout mont goudeze ganeoc'h d'ar baradoz.

Introun Varia Gallot,
pedit evidomp.

TREDE DEVEZ VAR N UGENT

Introun Varia ar Vur
(*Mountrouillez*)

Introun Varia ar Vur a zo henoret e Mountrouillez ouspen 600 vloaz a zo. Eun iliz gaer ha brudet e doa er gear-ze beteg ar bloaz 1805. Hervez m'hen lennomp e istor hor bro, an iliz-se n'oa da genta nemed eur chapel savet e diabarz ar c'hastel var urz an duk Ian II. An duk-se a veve e amzer sant Louis, roue Frans ha sant Eozen, alvokad ar beorien. Breiz-Izel n'oa ket c'hoaz staget ouz ar Frans. Mountrouillez, beteg ar bloaz 1286, a voue gouarnet gant vikonted Leon deuz kastel ar Roc'h. Unan anezo, rivinet gant e zispignou foll, he guerzaz d'an duk evit 80 lur leve. An duk, 15 vloaz goude, evit ma vije easoc'h d'e zoudarded mont d'an oferen, a reaz sevel chapel Introun Varia ar Vur.

D'ar mare-ze, Mountroulez a ioa eur gear vraz hag, evel pa lavarsen, unan deuz alc'housiou Breiz-Izel. Abalamour da ze, abred e voue savet mogeriou huel ha ledan evit he difen. Dre vor, avad, an enebour a c'helle dont enni hag aliez e kemeraz an hent-se evit dont a benn anezzi. Setu ar pez a reaz da genta an Normanted hag ar Zaoz var ho lerc'h. An dud o doa great kement a ioa en o galloud en eur zevel mogeriou hag en eur doulla en o c'hichen fosiou a voue karget a zour. Mez an duk Ian II a anaveze komzou ar Skritur Sakr : « ma n'ema ket an Ao. Doue e-unan o tioual kear, ne dal ket ar boan d'ar zoudarded klask he difen ». Setu perak c'hoaz e reaz sevel eur chapel en henor d'ar Verc'hez hag e kemeraz mam Doue evit difennourez Mountroulez.

Er bloavez 1295, e voue eno eur gouel meurbed kaer : pemp eskob a deuaz hag o semp deuz Breiz : eskibien Roazoun, an Naoned, Dol, Leon ha Treger. An duk en doa o fedet da venniga mean kenta ar chapel : dont a reaz e-unan gant an oll dud chentil divar dro. Galvet e voue Introun Varia ar Vur, douetuz braz abalamour m'oa savet var ar voger a zifenne kear deuz tu ar c'huz-eol.

An duk a reaz digas di 8 chaloni : bemdez kanent an oferen hag e lavarent an ofis a vouez huel e diabarz ar c'heur. Goulen a reaz ive ma teufe ar re ioa e breuriez an Dreinded d'en em voda eno hiviziken. Ar vreuriez-se a ioa savet e parrez Sant-Vaze abaoue ar bloaz 1110.

D'ar mare-ze al labour ne zea ket buhan endro : Introun Varia ar Vur ne voue peure'hreat nemed 13 vloaz hag eiz ugant goude. An dud chentilou hag an dud pinvidik divar dro a roaz aluzennou evit kempen an diabarz hag evelse Introun Varia ar Vur a deuaz da veya unan deuz kaera ilizou Breiz-Izel.

Er bloavez 1506, Anna, dukez Breiz bag ive rouanez Frans, a deuaz da bardouna da Introun Varia ar Vur. Fellout a rea d'ezi guelet, eur veach c'hoaz araok mervel, he Bretouned a garie kement. Dre ma zea, he dourn a ioa bepred digor evit sikour an dud ezommek. Disken a reaz e couent menac'h sant Dominik hag araok lavaret kenavo d'ezo e roaz d'ezo eur c'halur a dalvoudegez vraz, henvel ouz an hini e doa roet da zant Ian ar Biz.

Evit rei labour d'an dud dibreder ha difen mad aotchou Breiz, e reaz ober eul lestr a

vrezel e pleg-vor Dourdu, e kichen Plouezoc'h, etre Mountroullez hag ar mor braz : bet e voue ar c'haera hag ar c'hrenfa deuz listri Frans : dougen a rea 1.200 den ha 100 pez kanol : hanvet e voue « Ar C'hordelière », abalamour an dukez Anna a ioa e trede urz sant Fransez. 6 vloaz goude, al lestr-se, bleinnet gant ar c'chapiten Porsmoguer deuz Plouarzel a lakeaz an tan e listri ar Zaoz dirag Sant-Vaze, e kichen Konk-Leon : toulet hag hanter-zevet e-unan, e zeaz d'ar strad.

Neubeud goude (1514), an dukez Anna a varve. Herri VIII a Vro-Zaos, a ziskleriaz brezel da roue ar Frans hag a zigasaz kalz listri dirak Breiz evit devi ar porsiou mor ha laerez kement a c'helchent.

Eun abardaez, 60 lestr a deue e porz Mountroullez. Latricle, gouarner ar c'hastel, a ieaz da gaout ar Zaozoun hag a lavaraz d'ezo : « Ar zoudarded gant o c'habitent, an Ao. de Laval, a zo e Guingamp ; ar vourc'hisien hag ar varc'hadourien a zo eat da foar Bontivy. Astit afo, ha Mountroullez a zo d'eoc'h ne gavoc'h ket prennet doriou kear, rag an alc'housiou a zo etre va daouarn. » A veac'h m'oa goulouet an deiz, ar Zaozoun a ioa ekear, guisket evel tud ar vro : den na reaz van. E

kreiz an noz varlerc'h, ne voue ket diez d'ezo dont a benn deuz o zaol. An dud, spountet o klevet an trouz a reant, a d'ec'haz kuit ha paotred Bro-Zaoz en em lakeaz da laerez kement a gavent, dreist oll ar c'houentchou, an ilizou heb ankounac'haat Introun Varia ar Vur ; goudeze ec'h en em denchont var o listri. 600 benag, choumet varlerc'h ar re all da eva, a gollaz o hent hag en em roaz da gousket e koat ar Stivel. An Ao. de Laval a zigouezaz gant e zoudarded hag a lazaz beteg an diveza anezo. Abaoue ar feunteun a zo var ar c'hae a zo hanvet feunteun ar Zaos, abalamour he dour a ioa bet rusiet gant goad al laeroun-ze. Siouaz ! An Ao. de Laval a ioa digouezet re zivezad : rag ar re all o doa kemere hent o bro ha Mountroullez a ioa rivinet.

Er bloavez 1548, Marie Stuart, euz ar Skoz, a iea da Bariz evit dimezi da roue Frans, François II. Disken a reaz e Rosko ha d'ar 15 a viz eost ec'h en em gave e Mountroullez. Digemeret e voue gant vikont Leon, René de Rohan, hag an dud chentil divar dro. Mont a reaz beteg Introun Varia ar Vur hag eno ar veleien gant ar bobl a ganaz eviti an *Te Deum*. En dizro, ar pount koat, dre ma zoa re a dud varnan, a dorraz hag a gouezaz er ster. A dru-

gare Doue, an dour a ioa izel ha den ne voue glazet. An dud chentil a zianvaz bro, deuet da heul ar rouanez, en em lakeaz da grial : « Guerzet oump, guerzet oump. » An Ao. Rohan a respountaz raktal :

« En hon touez-ni, Bretouned,
« Morse treitour na zo bet. »

Neuze e reaz divarc'ha doriou kear ha terri ar chadennou houarn a ioa e pep penn d'ar pount evit diskouez oa guir e gomzou. Marie Stuart a jourmaz eno daou zevez evit diskuiza ha dreist oll evit lakaat he c'hurunen hag he rouantelez dindan skoazel ar Verc'hez. Paour keaz rouanez ! daou vloaz goude he eured, var eun dro e kolle hag he fried hag he c'hurunen. Dizroet d'he bro, goude beza bet rouanez eur pennadik, e voue tamallet e gaou gant teodou milliget : barnet e voue d'ar maro ha dibennet. En eur bignat var ar chafod, heb douetanz, e c'halvaz Introun Varia ar Vur d'he c'hennerzi.

Mountroulez a zo bet aliez skoet gant ar c'hlenved. Be veach, an dud glac'haret a deue da c'houlen pardoun ha iec'hed ec'h harz treid ar Verc'hez. Er bloavez 1595 dreist oll, ar vosen a réa kalz drouk, hag eun niver braz a dud a varve. Mountrouleziz en em

voestlaz oll da Vari ; Introun Varia ar Vur, bepred madelezuz, a zelaouaz pedennou he bugale.

SONJOMP

Guechall an dud a c'houarde hor bro a ioa kristenien vad ha leun a feiz : kalz ilizou ha kalz kouentchou o deuz great sevel e pevar c'horn Breiz-Izel. Staget o doa outo douarou evit ma c'helche ar re a vije karget anezo kaout o zammik bara, o delc'her bepred kempen ha deread hag entent ouz ar beorien.

Pa rei kristenien Frans o dever, ni 'velo adarre an devesiou euruz-se o para var hor bro. Siouaz ! nag a bed o deuz roet hag a gendalc'h da roi o mouez, pa vez votadek, da gannaded a zo eneb Doue ; nag a bed a zo choumet pe a joun er gear ! Ne zonjont ket o deuz roet hag e roont baz d'ho bazata. Perak goudeze klem ? daoust ha n'or beuz ket ar pez or beuz goulenet ? Ha c'hoant or beuz e ve great stad ac'hanomp, e ve lezet ganeomp frankiz da heul hor relijon, dibabomp evit hor gouarn tud a goustianz hag a feiz. Pec'hed ha pec'hed braz or beuz o roi hor mouez d'an neb a c'houzomp a ielo a du gant enebourien Doue hag e Iliz ; evel or befe roet d'ezan ar c'halloud da ober lezen-nou fall, or befe da respount euz an drouk great abalamour d'ezo. Dale'homp sonj : arbillet

vot a vo lennet diou veach : ar veach kenta en
ti-kear, an eil gueach gant an Ao. Doue, deizar
varn.

P E D E N

Introun Varia ar Vur, ken henoret e Mountroulez,
dalc'hit bepred ar feiz koz en hon touez.

Introun Varia ar Vur,
pedit evidomp.

PEVARE DEVEZ VAR N UGENT

Introun Varia ar Vur

(Kendalc'h ha direz)

Deac'h o poa klevet gant piou ha pegeit a
zo eo bet savet iliz Introun Varia ar Vur e
Mountroulez. Hirio greomp eur bale dreizi
ha sellomp piz outi.

Evit mont en iliz e ranket pignat eun delez
ledan, en doa diou bazen ha tregont : great
oa gant mein Bennerez : neuze ec'h en em
gavet e tal ar porched braz hag an tour huel.
Er porched e velet imach ar Verc'hez ha din-
dannan tri benn kizellet kaer ha livet brao :
hervez Mountrouleziz e zoant pennou an tri
breur o doa great marc'had da zevel an tour
hag ar porched. Izelloc'h e zoa eur groaz vean :
en eur vont en iliz, an dud a stoue o fenn
dirazi hag a boke d'ezi gant kalz a respet.

Tour Introun Varia ar Vur a ioa eun dudi e velet : bet en doa vardo trizek ugent troatad. Hervez ar skridou koz oa henvel tre ouz tour braz Kastel, savet ive er memez amzer. Eiz kloc'h a ioa ennan : pa zounent an heuriou, e roent ton an *Ave Maris Stella*. Unan anezo a ioa ker braz ma na veze Morse lakeat var vole : ne zounem nemed evit an heur ha pa veze unan benag o vont da verval. Er penn all d'an iliz, en eun dourel, edo ar c'hloc'h a veze sounet evit an oferennou var ar zizun : hanvet oa **Guillaouik**. Hervez ar re goz kloc'h ebet n'en deuz bet eur vouez ken kaer : great oa gant pesiou arc'hant ha pesiou daou vennek. Epad ar revolution, evel ar c'hléier all, e voue diskennet evit beza teuzet. Mountroulleziz glac'haret oll o koll ar c'hloc'h o galve bemdez d'an oferen, en em glevaz evit goulen ma vije lezet ganto. Konseil an ti kear ne gredaz ket lavaret nan ; mont a reaz da gaout al lestr digaset d'o c'herc'hat hag ober a reaz an neuz d'he c'houlen, mez laouen e voue o klevet res-pount ar c'habiten : « Al lestr a zo karget, ar c'hloc'h a c'houennit a zo dindan ar re all », Kerkent al lestr a zispake he lien hag a gase da Bariz kleier Mountroullez.

Diabarz an iliz a ioa meurbed pinvidik. Ar

c'heur a ioa frank ha great gant koat kizellet kaer. Var an aoter vraz e zoa bet kalz labour : diazezet oa var billerou marbr marellet du ha ruz : varnezi e zoa 6 kantolor arc'hant ha dirazi tri lamp, en arc'hant ive, ar braza anezo var elum noz-deiz. An tri lamp gant ar 6 kantolor hag eur c'halur a ioa bet roet da Introun Varia ar Vur gant an dukez Anna.

Tost d'an aoter vraz edo skeuden Introun Varia ar Vur, ar mabik Jezuz etre he divreac'h. Endro d'ezi ne velet nemed testeniou deuz he madelez : branellou lezet gant tud mac'hagnet dizroet pare d'ar gear : lizerennou aour var daolennou marbr, kurunennou a dalvoudegez-vraz hag a lavare pep hini en e c'hiz bennoz d'ar Verc'hez. Goulskoude an teir daolen, e zeomp da gomz anezo, a ioa an testeni kaera deuz madelez ar Verc'hez.

Var ar genta e velet eur c'hloc'her o'kouenza deuz garidou an tour braz var ribl ar ster heb kaout drouk ebed ; var an eil e velet eul lestr, e kreiz eur bar-amzer spountuz, o vont da veza bruzunet ouz ar reier. Ar vartoloded en em daol d'an daoulin ha raktal Introun Varia ar Vur a deu d'o zikour ha d'o zenna a dre skilfou ar maro. — Var an trede e velet eur vam glac'haret oll, dougen a ra etre he

divreac'h he bugel klavv-braz ha dare da vervel. Ar vam a ia d'an daoulin dirag Introun Varia ar Vur, goulenn a ra gant fisianz ma vo pare he c'houadur ha kerkent ar bugel en em gav pare.

« Mari a ioa ker mad hag he iliz ker kaer, eme eur skrid koz, mar doa pec'hed komz deuz Breiz-Izel heb lavaret hano Introun Varia ar Vur e Mountroulez. »

Ar revolusion a zirollaz var hor bro Frans : ne dlle ket espern iliz Introun Varia ar Vur, rag ne esperne netra pa c'helle kaout tro da voaska ar relijion ha da ober goap euz an Ao. Doue.

Konseil ti kear Mountroulez a-unan siouaz ! gant lampouned Paris, a reaz teuzi an oll draou arc'hant a ioa var an aoter vraz pe dirazi. Bankou an dud chentil a voue devet hag o merkou, var vein pe var ver, torret a daoliou morzol.

E Miz even 1791, eun dournad framansouned deuz Mountroulez a c'houlen ma vo sarret an oll ilizou ha dreist oll Introun Varia ar Vur : da c'hortoz Sant-Melani a zo great parrez anezhi ha Konseil ar Finister a laka dioc'htu Introun Varia ar Vur e guerz : prenet e voue gant konseil an ti-kear. Goudeze, pa

voue chenhet tu d'an traou, prennet an oll ilizou ha great eun doue nevez, e voue lakeat da ober « **Templ ar Republik.** » Bep dek devez, e veze gouel enni. An aoteriou a ioa bet freuzet, ar zent dibennet ha taolet er meaz. A drugare Doue, eur plac'h devot e doa kaset ganti skeuden Introun Varia ar Vur : he c'hzuzat a reaz e galafez eur paour keaz kemener, Jaketta Cloarec, hag eno e choumaz beteg ma teuaz adarre ar peoc'h er vro.

Mez neuze an dersien a ioa en he goasa. Ar veleien a ioa bet lazet pe taolet er prizoun. « An Doue koz, eme an dud divergount a ioa mistri hor bro, a zo diskaret ha lakeat or beuz eun all chentilloc'h en e blaz. »

Framansouned Mountroulez a voue mall ganto stoui dirag an doue nevez ha lakaat Introun Varia ar Vur da ober iliz d'ezan : chenhet e voue doare d'ezi ; e kreiz e voue lakeat eur gador, ac'hano ar mear a gelenne ar bobl hag a rea an dimeziou. Nag a vlas-femou, nag a brezegennou hudur a zo kouezet deuz ar gador villiget-se !

Eur plac'h iaouank, deuz unan euz famillou brasa Mountroulez oa an Ao. Doue. Dougen a rea eul losten ven, eur vantel c'hlaz hag eur boned ruz : azezet e veze var eur

bank great gant deillou ha glasvez. An dud a stoue dirazi en eur gana en he henor guersiou hudur. « Pegen euruz oump brema, emezo ! Pelloc'h eo great gant ar relijon diskiant a heuillemg guechall. Brema n'or beuz ken Doue nemed **AI Liberte**, ken lezen nemed **an Egalite**, ken karantez nemed ar **Fraternite.** »

E kreiz kement all a zizursou, Introun Varia ar Vur a ioa deuet da veza fall ha fall tre soken. Ar mear, el leac'h lakaat he c'hempen, a lavaraz gronz ne rofe guennek ebet hag oa guelloc'h he lezel da goueza. Er bloaz 1803, ar c'honseil a c'houennaz ma vije pilet : an tour hebken a dlle beza miret. Daou vloaz goude, e voue guerzet gant aotre ar c'houarnamant. Eun den hanvet Mahé, euz a Vountroulez, a gredaz he frena. Dioc'htu e reaz he filat evit kaout ar vein da zevel tiez nevez.

An tour, heb harp ebed ken, a goueze d'ar 26 a viz meurz 1806 en eur bilat kalz tiez. Eur paotrik nao bloaz, hanvet Bannéat, paket dindan ar vein, n'en devoue drouk ebed : galvet e voue goudeze « **paotrik ar mirakl.** » Divezatoc'h e reaz e studi ha marvet eo persoun e Taule.

Mountroulez ne c'helle ket ankounae'haat

Introun Varia ar Vur. An Ao. Keramanac'h, persoun Sant-Vaze a c'hoanteaz sevel eur chapel el leac'h m'edo an iliz : ne c'hellaz ket en em glevet gant perc'hen an douar. Neuze e reaz sevel ar chapel a veler breman e kichen Sant-Vaze : enni ema abaoe skeuden Introun Varia ar Vur : kalz mammou gant o bugale a deu di bep bloaz da bardouna.

SONJOMP

Imach Introun Varia ar Vur a zo koz-koz. An duk Iann II a lakeaz e ober evit an Iliz en doa savet er c'hastel. N'or beuz guelet e neb leac'h hini henvel outan. Great eo gant daou dam koat ha digeri a c'helleranezan : en e greiz eman imach an Dreinded. Mari n'e deuz great pec'hed ebed ; dre ze tri fersoun an Dreinded a zo bet atao enni : ouspen, bet e zeo merc'h an Tad, mam ar Mab ha pried ar Spêred-Santel.

Doue a zo ive o choum en ene a zo e stad a c'hraz : ar pec'hed eo a ra d'ezan mont kuit hag a zigaz an diaoul en e leac'h : tec'homp eta deuz ar pec'hed.

P E D E N

Introun Varia ar Vur, beillit bepred varnomp : hon diouallit ouz ar goal-glenvejou, roit iec'hed d'ar re glanv, lakiit ar bec'herien da zistrei ouz Doue : bezit epad hor buez eur vam vad en hor c'henver ha, da bred ar maro, deuit d'hor c'herc'hat evit ma zeimp ganeoc'h d'ar baradoz.

Introun Varia ar Vur,
pedit evidomp.

P E M P E D D E V E Z V A R N U G E N T

I n t r o u n V a r i a a r S a l e t t

Er zao-eol d'ar Frans, en tu all da Lyon, e eskobti Grenobl, ec'h harz ar menesiou huel ha goloet a erc'h, e zeuz eur chapel brudet meurbed ha darempredet bep bloaz gant eun niver braz a belerined : hanvet eo chapel Introun Varia ar Salett. Eno, evel e Lourd, er Folgoat hag e Rumengol, ar Verc'hez a ziskouez bemdez he madelez e kenver ar re a laka ennio fisianz hag a deu d'en em erbedi outi.

D'an 19 a viz guengolo 1846, daou vugel iaouank, Maksimin Giraud ha Melani Calvat, a zioualle o loaned er menez : Maksimin en doa unnek vloaz ha Melani pemzek. Savet oant bet var ar meaz hag, evel o zud a ioa paour, oant bet kaset abred da c'hounid

o bara heb beza bet tam er skol. Eun tammig pater a ioa bet desket d'ezo mez ne anavezent ket eur ger katekiz. Nevez digouezet oant er c'harter-ze ha n'o doa great anaoudegez nemed abaoue an devez araok.

ENN DEVEZ-SE, an amzer a ioa kaer kenan. Goude kreizdeiz, an daou grouadur en em roaz da gousked. Melani a zihunaz da genta ha mont a reaz da velet ar zaout : o c'haout a reaz gourvezet en diseol. En eur zont endro, ar plac'hik a remerkaz e kichen ar feunteun eur sklerijen vurzuduz : mont a reaz dioc'htu da zihuna Maksimin. « Deuz eta, emezi, deuz buan da velet. » Ar paotrik a ieaz var he lerc'h hag e kreiz ar sklerijen e velchont eun Introun gaer meurbed, azezed : he boutou a ioa guen hag endro d'ezzi bokedou a bep seurt : he losten a ioa guen ive, he zavancher melen-aour ha goloet a berlez : var he c'hoef e touge eur gurunen aour ; endro d'he gouzok, eur jaden-nik aour, eur groaz staget outi, a ziou d'ar groaz diou durkez, a gleiz eur morzol : he daoulagad a ioa leun a zaelou. Dioc'htu e savaz aoun gant ar yugale. Melani a lezaz he baz da goyeza : « va Doue, emezi, va Doue. » — « Peg buhan en da vaz, eme Vaksimin ha skoomp ma klask ober drouk deomp. »

An Introun o dispountaz raktal : goude beza kroachet he divréac'h, e lavaraz gant eur vouez karantezuz : « tostajit, bugaligou : n'o pezet ket aoun. Me zo deuet da zigaz d'eoc'h eur c'helou braz. » Hardiseat neuze eun tammig, lent evelato, e tostaont outi. En eur vouela an Introun a lavaraz d'ezo ar c'homssouma, ger evit ger :

« Ma na fell ket d'am fobl plega, e rankin lezel brieac'h va mab d'her skei : ker pouunner eo ma na c'hellan mui e zelc'ker : keit all 'zo e poanian gantan ! Ne fell ket d'in e ve dilezet gant va mab, ha setu perak e pedan bepred evitan : siouaz ! ne ra van ebed.

» Roet en deuz 6 devez evit labourat, ar seizved en deuz miret évitan ha ne vez ket roet d'ezan. Hirio, ar re a vez vandro ar c'hirri ne c'hellont ket lavaret eur ger ouz o jao heb blasfemi hano santel an Ao. Doue : setu aze an daou bec'hed a bounnera kement breac'h va mab. »

Goudeze e c'houlénnaz diganto hag ober a reant mad o fedennou. « Oh ! nan, Introun, eme an daou grouadur hor pedennou ne deuont ket kaer ganeomp. » — « Va bugale, emezi, red eo lavaret mad ho pedennou bep mintin ha bep noz. Pa n'o pezo ket amzer, lavarit hepken

eur *bater* hag eun *ave* ha pa vezoc'h dibresoc'h, grit eur beden hirroc'h.

» Da zul ne deu d'an oferen nemed ar merc'hed koz. Epad an hanv, ar re all a labour evel da bemdez hag ed ar goany ne deuont d'an iliz nemed evit ober goap ouz an Ao. Doue : ne iunont morse ha da vener e trebont kik evel ar chas.

» C'houi, e mezi, a lavaro an dra-ze d'ar bobl. » En eur bellaat diouto, e lavaraz adarre : « N'ankounac'hai ket lavaret an dra-ze d'ar bobl. » Goudeze e pignaz en near : ober a reaz eur zell ouz an Nenv, eun all ouz an douar hag e tisparisaz kerkent. « Bet e rank beza eur zantez vraz, eme Velani sabatuet. » — « Oh ! eme Vaksimin, m'am bije gouezet e vije bet eur zantez vraz, em bije he fedet d'hor c'has ganti. »

An daou vugel a ieaz neuize da gaout o loaned : beteg an noz avad ne voue hanoganto nemed deuz ar pez o doa guelet. Digouezet er gear, e voue mall ganto senti ouz gourc'hemen an Introun. An oll a jourmaz mantret ouz o c'hlavet : lavaret a reant etrezo : « Ar Verc'hez o denz guelet : Mari eo an Introun gaer-ze. »

Antronoz, an daou vugel a voue galvet peb-

hini d'e dro dirag kalz testou ha great kalz goulennou outo. Kaer e voue, den ne c'hellaot o lakaat d'en em drouc'ha. Tud ar geriadenn a ieaz beteg ar menez : el leac'h m'oа kouezet daelou ar Verc'hez, e kavont eur feunteunn, dour sklear o redet anez. Ne c'hellet mui diskredi : ar vugaligou o doa guelet ar Verc'hez ; rag eno den n'en doa morse guelet berad dour epad an hanv.

Ar c'helou ne zaleaz ket da vont beteg an aotrou n'eskob hag ar prefet. Peb hini anez a gargaz tud guisiek d'ober eun enklask piz var ar pez a ioa c'hoarvezet. Melani ha Mak-simin a voue interrojet adarre a dreuz hag a hed : gourdrousou, promesaou, peb tra a voue great evit ober d'ezo en em zislavaret pe diskleria n'o doa guelet netra : « Eun Introun gaer or beuz guelet ha setu ar pez en deuz gourc'hennet d'eomp lavaret d'ar bobl. »

Divar neuze, an dud a ziredaz d'al leac'h-se. Bloaz goude, da genver an deiz m'oа en em ziskouezet ar Verc'hez, vardro kant mil den en em gave eno. An aotrou n'eskob a skrivaz eul lezer kemennadurez evit pedi ar gristenien da zont da bardouna d'ar Salett : sevel a reaz eun iliz vraz ha breuriez Introun Varia

ar Salett : hon Tad Santel ar Pab Pi Nao a stagaz outi induljansou kaer.

Hirio, Introun Varia ar Salett a zo anavezet e peb leac'h : ma ve kountet piz e ve kavet ouspen mil chapel savet en he henor. Unan deuz ar re gaera ha muia darempredet eo chapel Introun Varia ar Salett e kichenik Mountroullez. Ar Vretouned a gave re hirr mont da bardouna beteg ar Salett : ouspen 300 leo o doa da ober. Petra 'reont ? sevel en o bro eur chapel en henor da Introun Varia ar Salett. Ar chapel-ze a zo bet konsakret gant an Ao. Sergent, eskob Kemper, er bloaz 1860.

SONJOMP

Epad ma komze var menez ar Salett, ar Ver'bez a lenve dourek. « Guelet mad em meuze he daelou o redet, » eme Velani. Lavaret e deuz he-unan ar pez a ioa penn-kaoz a gement-se.

1° An dud breman, emezi, a ia eneb Doue hag e iliz : ne heuillont mui o relijon ; kollet eo ganto o feiz, kaledet int en o fec'hejou. O va Doue, ni a fell d'eomp senti bepred ouzoc'h.

2° E kalz parresiou, ar zul a zo henvel ouz an devesiou all : labourat a reer da zul evel da bemdez. O va Doue, ni a bromet ne labourimp Morse da zul.

3° Ne glever nemed blasfemou ha charneou. Blasfemi a zo disprijout an Ao. Doue, en em gemeret outan, lavaret n'eo ket mad, n'eo ket just, ne ra ket a forz ac hanomp, n'ema tam e chal gant e vugale. Ar pec'hed-se, eme zant Thomas, a zo ar goasa hag ar pounnera etouez an oll bec'hejou. Al laer a lam e arc'hant digant e nesa, an drouk-prezeger e vrud vad, ar muntrer e vuez : mez an oll bec'hejou-ze, neuz forz pegen grevuž e c'helfent beza, ne dizont ket Doue e mab e lagad evel ar blasfem. En eun ti kristen ne dilefer Morse delc'her mevellienn hag a zo boaz da vlasfemi.

Stank eo ar blasfemou, ar charneou stankoc'h c'hoaz. Breman an dud a vez vardo al loaned pe ar c'hirri a vez klevet o charneal bep kammed, koulz lavaret. Ar re iouank a zonj dezo beza paotred-vad pa c'houezont strakal o fouet ha charneal kerkoulz hag ar chalboterien.

4° Ar iun n'eo mui anavezet ; ar vijil, soken da vener ha d'ar pevar-amzer, a zo dilezet e kalz tiegesiou. Pa za d'ar marc'had pe d'ar foar, an den divar ar meaz ne anavez mui lezen an Iliz.

5° Ne beder mui etouez an dud. Dioc'h ar mintin, gant ar prez labour, ne gaver mui amzer da vont var hemm an daoulin ha dioc'h an noz, peurvuia peb hini a lavar e dam pater evel ma kar. Guechall e veze lennet buez ar zent hag an oll a ranke respount ouz grasou.

P E D E N

O pet sonj, mam zantel, deuz an daelou o peuz skuillet evidomp var menez Kalvar ha var menez ar Salett : o pet sonj deuz ar boan a gemerit bemdez ganeomp evit miret ouz Doue d'hor skei. Goude beza great kement, daoust ha c'houi a c'helpre brema hon dilezel. Gant fisianz e taoulinomp dirazoc'h, en despet d'hor pech'ejou : na rit ket ar skouarn vouzar ouzomp, o mam benniget, selaouit hor pedennou ; grit ma karimp ho mab Jezuz dreist pep tra ha ma vezimp sentuz ouz e oll gourc'hennou evit ma c'hellimp mont eun devez d'ho kuelet d'ar baradoz.

Introun Varia ar Salett,
evidomp.

C'HOUEC'HVED DEVEZ VAR N UGENT

Introun Varia Berven

(Guitevede)

Unan euz ar chapelliou kenta, savet var douarou Breiz-Izel, en henor d'ar Verc'hez, a voue, heb mar ebed, hini Berven. Eur skrid koz-koz divar benn Introun Varia ar Folgoat, a zo eun testeni beo deuz ar virionez-se. Douetuz braz eo bet great d'ar mare ma veve sant Paol a Leon. Ar misioner kalounek hag e venac'h a rede ar vro evit prezeg an Aviel : dre mazeant e klaskent terri ar gisiou fall ha sankha doun er c'halonou ne zeuz nemed eun Doue ha ne dle an den daoulinna nemed dirag an Doue-se, en deuz e garet beteg mervel evitan var eur groaz. Martez diskibien sant Paol a gavaz Guitevediz o rei d'eun derven an henor n'eo dleet nemed da Zoue : sevel a rechont e

kichen eur chapel d'ar Verc'hez hag hanvet e voue Introun Varia an Derven : abaoue Introun Varia an Derven a vije deuet da veza Introun Varia Berven.

Er bloaz 1702, aotrou persoun Guitevede a skrive ema aze ar virionez. Rag, emezan, ar park tosta d'ar chapel a zo galvet c'hoaz park an derven hag en devez hirio e veler enoc'hoaz meur a vezen zero. Ouspen, an oll a c'hoar eo ganet sant Herve e Lanrioul var dro ar bloaz 600 : hogen Lanrioul a zo e kichenik Berven ha sant Herve a ioa devot braz d'ar Verc'hez.

Hervez eun^e den guisiek, (1) ar chapel a veler hirio a zo bet great er bloaz 1567 hag an tour er bloaz 1601 : ker brao ha ker kaer int ma ranker amzav e zoa Introun Varia Berven karet kenan.

Araok an dispac'h vraz, Berven a ioa ken darempredet ha marteze muoc'h egod ar Folgoat : setu aman ar pez hen diskouezawoalc'h. An Introun de Lescoat o choum e maner Kerno, demdost d'ar Folgoat a ioa seziet he oll izili. Lakaat a reaz he c'has da Verven : epad an oferen lavaret eviti, e kavaz ar pare

(1). M. Vincent, chef des architectes, chargés des monuments historiques.

ha lezel a reaz he branellou var he lerc'h; neu-beul goude e tizroe evit kinnig d'an Introun Varia eur gurunen arc'hant-alaouret ha kalz profou all.

En hon amzer, Introun Varia Berven n'eot tam berreat he breac'h ha kendalc'h a ra da ziskouez he madelez e kenver an dud a laka o fisianz enni. Klevet a c'helpet! daou bried, dizer epad 13 vloaz, o lavaret o deuz bed an eur-vad da gaout eur c'hrouadur goude eur beden galounek d'an Introun Varia. Nag a dud o deuz gellet, aliet hag kentchet ganti, kas da ben labourou kalet ha talvouduz ; nag a glanvourien e deuz iac'heat ha pareet : ne gomzin nemed deuz unan.

N'ez ket pell c'hoaz, en eun ti divar ar meaz, eur c'hrouadur tri bloaz a ioa dalc'het var e vele a boan. Ar paour keaz bugel a c'houzanve eur verzerinti spountuz : ken stard oa varnan ma veze klevet deuz al leur o tenna e alan. Eun oferen a voue lavaret evitan e Berven, hag ar c'hrouadur, beo c'hoaz en devez hirio, a gavaz ar pare.

Dre anaondegez evit eur vam ker mad, n'eot ket souez en devije klasket an Ao. persoun(1)

1. Au Aotrou Baï, Châlon.

rei muoch'a sked da bardoun Berven. E vouez a zo bet selaouet. Ar Breizad ne ankounac'ha ket, ha piou n'en deuz ket **mersi** da lavaret d'ar Verc'hez ? Setu perak, abaoe ar bloaz 1907, da genver gouel Mari hanter-eost, deuz an oll barresiou divar dro, e tired an dud a vagadou da Verven evit pedi ha trugerekaat eur vam ker madelezuz.

SONJOMP

Bep bloaz araok mont d'ar zervich, an oll baotred iouank divar dro a deu da Verven evit lavaret kenavo d'o mam garet, goulen diganti dioual anezo, rei d'ezo ar c'hraz da zistrei beo ha iac'h d'ar gear ha prometti delc'her ato stard da feiz o zadou koz. Tud iaouank, kemerit skouer diouto : araok kuitaat ar gear, lavarit kenavo d'ar Verc'hez. Epad hoc'h amzer zoudard, dougit bepred varnoc'h he japeled, he skapular hag he medalen ; an dra-ze a blii kalz d'ezzi ; sikouret ha diouallet e vezoc'h ganti evel an daou zoudard ma zan da gomz anezo.

Er bloaz 1609, tour bras kastel an Taro, e gouzok ster Mountroulez, a goueze en e boul. D'ar mare ma c'hoarvez an darvoud, ar zoudard a rea goard a lavare e japeled : n'en em gavaz drouk ebet gantan ; ar Verc'hez a reaz eur burzud en e genver. Mein ar mogeriou en

eur zizac'ha a reaz evel eur grott endro d'ezan gant eur volz a zioc'h e Benn : kaeroch c'hoaz : eul lodennik euz ar volz a jourmaz distank ha dre an toul-ze e c'helle kaout eun tammig ear. Eur pennadik a ioa abaoe m'oa prizouniet evelse pa ze az unan deuz chas ar c'hastel da furchal etouez ar mogeriou. Digouezet e kichen dor prizoun ar paour keaz soudard, ar e'hi en em lakeaz da harzal ha da skrabat an douar. Ous e velet hag e glevet, ar zoudarded a zonjaz edo eno korf o mignoun : en em gavet e kichen e klevont klemmou hag huanadou. Rak-tal en em lakeont da zivernia ar vein : goude beza tennet meur a garrad, e kavont ar zoudard divac'hagn-kaer : lavaret a rea e japeled evit trugerekaat Introun Varia ar Rozera⁽¹⁾.

Bet e zeuz daou vloaz benag, eur zoudard deuz or bro a zo bet saveteat gant medalen ar Verc'hez. Pa lavare kenavo d'ezan, e vam e doa roet d'ezan eur vedalen en ehoulen digantan delc'her mad d'ezzi bag en dougen bepred varnan. Ar paotr iouank a bromettaz hag a lakeaz ar vedalen en e ialc'h. A veach m'en doa guisket ar bragou ruz, mignouned fall a glaskaz e goll : ne baouezent d'e bedi da vont ganto d'eun osteleri goal vrudet. Eun devez ec'h asantaz : evet e voue banne var vanne : hor Breizad a ioa tommet mad, d'ezan oa da baea : digeri a ra e ialc'h ha taoler a ra eur pez

(1) Vies des saints de la Bretagne par A. Le Grand, annotés par J. M. A. — A. M. T. — et P. P. — Kawané mis du, 1908.

guen var an daol. An ostizez a zirollaz da c'hoarzin. « Aman, emezi, ne vez ket digemeret ar mouniz-se. » Ar zoudard a velaz en doa en em faziet. El leac'h eur pez a eiz real, e vedalen eo en doa taolet var an daol. Raktal e teuaz sonj d'ezan deuz e vam, deuz e bromesa : goude beza paet ar mizou, e lavaraz d'e vignouned : « Kenavo, birviken ne zin ganeoc'h. » Dalc'het en deuz d'e c'her : lavaret a c'hell eo bet save-teet gant e vedalen.

Kalz burzudou all, henvel ouz ar re-ze, a ve gellet da gounta. Nag a zoudarded a zo dizroet d'ar gear abalamour ma pédent ar Verc'hez, ma tougent he japeled, he skapuler pe he inedalen.

P E D E N

Introun Varia Berven, grit ma talc'ho stard hor zoudarded da feiz ho zadou koz, ma teskint servicha Doue en eur zervicha o bro.

Introun Varia Berven,
pedit evido np.

♦ ♦ ♦

SEIZVED DEVEZ VAR N UGENT

Introun Varia Lambader
(*Plouvorn*)

Abaoue pell braz, mam Doue a zo karet hag henoret e parrez Plouvorn : bet e deuz eno eur chapel hanvet Introun Varia Lambader ; ma ve guir ar pez a lavar ar re goz, ar chapel a zo bet savet gant eun dijentil deuz Plouvorn, goude eur burzud great gant ar Verc'hez en e genver ; ne lavaran ket e ve ar virionez ganto : goulskoude an histor a zo ken kaer ma kavan mad he displega e berr gomzou (1)

E penn kenta an daouzekved kantved, eun dijentil iaouank deuz Plouvorn a eiaz da zifenn an douar zantel eneb an Turked. Araok mont

(1) Var a leverer, chap'l Introun Varia an Joa e Penmarc'h e ve bet great goude eur hurund demhenvel ouz heman.

kuit e fellaz d'ezan en em lakaat dindan skoazel ar Verc'hez Vari. Demdost da vourg Plouvorn e zoa eur feunteun, hanvet feunteun Lambader : a zioc'h an dour, eur volz-yean a chouducure skeuden mam Doue. Daoulinet dirazi, hon den iaouank a c'houlennaz ar c'hraz da veza diouallet epad e veach, var dachen ar brezel ha da zistrei beo ha diva-chagn d'ar gear : goude beza evet eur banne dour, ec'h en em lakeaz en hent, seder ha leun a fision.

Eun devez, ar gristenien a rankaz teac'het araok ar baianed : dijentil Plouvorn a gouezaz etre daouarn an enebourien ; taolet e voue en eur prizoun tenval, meur a zevez e voue lezet heb tam na banne. Ennan e-unan e lavare : « Aman eta e rankin mervel ! Ne velin mui va bro gaer Breiz-Izel na douarou Plouvorn ! » Dare gant ar zec'hed, e sonje e dour fresk feunteun Lambader. « Ma c'hesfen, emezan, kaout eur banne dour euz ar feunteun-ze ! » Va main vad, o pet truez ouzin : roit d'in ar c'hraz da zistrei d'ar gear ha me bromet sevel deoc'h eur chapel var feunteun Lambader, e Plouvorn, va bro. »

A veac'h m'en doa peurlavaret ar c'hom-sou-ze, oa gounezet gant ar c'housked hag ober

a reaz eun ure meurbed dudiuz. Sonjal a reaz d'ezan oa douget var diouaskel an elez beteg Breiz-Izel, beteg feunteun Lambader. Pa zihunaz e choumaz pell heb kredi digeri e zaoulagad : c'hoant en doa da zaouri pella ma c'hesfe dousder e ure. Pebez souez ! pa zellaz endro d'ezan : dirazan feunteun Lambader hag imach ar Verc'hez. Evel m'en devije aoun d'en em fazia, e sav en e za. « Re vir eo, emezar, setu aze koajou Troerin, du-hont Kergedal, a gleiz tour koz Plouvorn, er gear emaoun, digaset gant ar Verc'hez benniget. » An dijentil a zaoulinaz evit trugarekaat mam Doue : ar chadennou a ioa c'hoaz ouz e zaouarn hag e dreid. « Staget e vezint, emezan, ouz mogeriou ar chapel a rin sevel ha bet e vezint eun testeni euz ar burzud kaer great gant mam Doue em c'henver. »

An dijentil a zalc'haz d'e c'her ha sevel a reaz eur chapel d'an Introun Varia var feunteun Lambader.

Ar chapel ne zaleaz ket da veza brudet. Eun devez e voue kavet re vihan pe marzeze re baour. Vardro ar pemzekved kantved e voue great eun all kalz kaeroc'h ha kalz brasoc'h ganteun tour ken uhel ha ker brao, ma lavare ar re goz :

« Ma vije pilet tour Kreisker,
Ne vije hini par da Lambader. »

Kalz traou kaer a voue lakeat er chapel, dreist oll eur *Jubé* e koat dero kizellet ker brao, ma n'en deuz e bar e neb leac'h, da vihana er beg douar-ma, nemed er Folgoat.

Epad ar revolution, an traou talvouduz-se a voue laeret pe torret a dammou. An tour hag ar chapel, lezet dirapar epad meur a vloaz, a venne kouenza en o foul. D'an nao a viz guengolo 1877, gouel kaer e Lambader. An Ao. n Eskob a vennige ar chapel great a nevez gant ar memez mein hag er memez doare. Chapel Lambader n'eo bet Morse kaeroc'h nag an tour a nao ugent troatad sederoc'h eged breman. Chadennou ar prizounier a zo atao stag ouz ar mogeriou.

Morse n'euz bet guelet muoc'h a dud o tont d'en em erbedi ous Introun Varia Lambader.

Da zul an Dreinded e tigouez pardoun ar vugaligou. N'euz mam ebet divar dro hag a jounse heb kinnig ha goestla he c'hrouadur d'an Introun Varia. N'eo ket souez : ker mad eo e kenver ar re a laka o fisianz enni !

Kannad Miz c'houevrer 1897 a zisplege eur burzud kaer, great gant Introun Varia Lambader e kenver Mari Amis Picart.

D'an 19 a viz mae 1634, Mari Amis Picart a ieaz da Lambader : tostaat a reaz gant kalz a feiz ouz an daol zantel. Dioc'h an abardaez, pa zistroe d'ar gear, eun den fall a fellaz d'ezan he lakaat da bec'hi gantan : kennerzet gant Doue hag ar Verc'hez, ar plac'h santel a jounaz ar gounid ganti.

Mari Amis Picart e doa pedet kalounek e Lambader hag ar Verc'hez n'e dilezaz ket. « Ar Verc'hez, emezi d'an den fall-ze, ar Verc'hez a zifen ac'hanon. — Skoit ganen, lazit ac'hanon, mar kirit; euruz e ven da skuill va goad evit Jezus : n'em meuz aoun ebed rag ar boan : n'em meuz aoun nemed da gouenza er pec'hed. »

SONJOMP

Mari Amis Picart e doa kommuniet e Lambader ha bet e voue nerzuz avoalc'h evit treac'hi eun den milliget a felle d'ezan he lakaat da gouenza er pec'hed. Ar communion eo nerz ar c'hristen.

Ar jeneral de Soniz a gerze etrezek Patay. Eur mignoun a c'houennaz digantan ha n'en doa ket aoun. Soniz en doa communiet en devez-se : en eur lakaat e zourn var e galoun,

e lavaraz : « Doue a zo aze : rag petra em beffe aoun ? »

Goude beza kommuniet, ar gristenien genta a ie a d'ar maro evel d'eur friko : oll gounnar an ifern ne c'helle ket dont da benn anezo. Er gommunion eo e kav ar misioner hag al leanez nerz da zilezel o c'herent hag o bro, da dreuzi ar mor ha da veva eur vuez ker kalet, e mesk an dud divadez.

Jezuz e-unan en deuz prezeget ar virionez-se; lavaret en deuz : « Me a zo bara ar vuez. Va c'horf a zo e guirionez eur vagadurez ha va goad eun evaj. An hini a zreb va c'horf hag a ev va goad a joun ennon ha me ennan ». Hogen petra c'helpet beza treac'h da Jezuz.

Hervez sant Thomaz, etre buez ar c'horf ha buez an ene e zeuz kalz henvedigedez : evit choum beo, kreski, krenfaat, ar c'horf a rank beza maget : ar boued eo a ro nerz ha iec'hed d'ar c'horf. Magadurez an ene eo ar gommunion : nerz ha santelez an ene a deu deuz ar gommunion. Evel ma zeo red drebi aliez evit choum beo ha iac'h, red eo ive kommunia aliez evit ma choumo an ene beo ha iac'h. « An neb ne gommuni ket n'en deuz ket ar vuez ennan, eme hor Zalver Jezus-Krist.

Selaouomp eta mouez hon Tad Santel ar Pab. Pie X a garfe guelet ar gristenien o tostaat bemdez ouz an Daol Zantel. Jezuz n'en deuz savet Sakramant an Aoter, nemed abalamour ma c'houie or boa izoum anezan ; en em rei a ra d'an den dindan furm eun tam bara, a

zo e voued pemdisiek evit ober d'ezan koum pren e tle kommunia aliez. Er bater en deuz bet ar vadelez da zeski d'eomp en deuz lakeat ar goulen-ma : « Roit d'eomp hor bara pemdisiek. » Ar bara pemdisiek en deuz c'hoant e c'houlen-femp, eo ar gommunion. Dudi Jezuz eo beza gant an den hag ar siboar a blij d'ezan eo hor c'halonou.

P E D E N

Introun Varia Lambader, dour ho feunteun e deuz pareet kalz klenvejou : grit ma tostaio aliez ho pugale ouz Sakramant an Aoter a zo feunteun an oll c'hrasou : sikourit ac'hanomp da ober ato kommunionou mad evit ma tiskenno Jezuz gant plijadur en hor c'haloun ha, kennerzet gantan, ma c'hellimp digouezout e porz eurus ar baradoz.

Introun Varia Lambader,
pedit evidomp.

EIZVED DEVEZ VAR N UGENT

Introun Varia ar C'hran (Spezet)

Seiz kant vloaz a zo, sant Louis a ioa roue e Frans. P'oa c'hoaz bihanik, ar rouanez Ven, e vam, a lavare d'ezan aliez : « Va mab, ho karet a ran kalz ; goulskoude guelloc'h e ve ganen ho kuelet maro, eged klevet lavaret o pefe great eur pec'hed marvel hebken. »

Ar c'hetelliou fur-ze ne vouent ket kollet. Biskoaz roue guelloc'h evit e zujidi, biskoaz roue santelloch. Dor e balez a ioa digor d'ar paour evel d'ar pinvidik : ne glaske nemed eun dra : eurusded tud e rouantelez ha dre-ze plijout da Zoue ha d'e vam benniget.

Lakaat a reaz dougen eul lezen evit kastiza ar re vije klevet oc'h ober goal implij deuz hano santed an Ao. Doue : o zeod a dlie beza skotet gant an houarn ruz.

Ma poanie kement gant e vro, e sikoure ive ar venac'h hag ar visionerien da gelen ar baianed ha da gas beteg ar broiou pell, sklerijen ar feiz. E galoun a ioa rannet o klevet edo an douar zantel varnez koueza etre daouarn an Turked hag e zoa an dud-se meurbed kriz e kenver ar gristenien.

Setu perak, d'an 12 a viz even 1248, e c'halv endro d'ezan e vella soudarded ha goude beza karget ar rouanez Ven da c'houarn ar vro, e za da Aigues-Mortes, e kichen Mar-seill : eno e vartoloded, gant o listri dispak o lian ganto, a ioa ouz e c'hortoz. E vouez a ioa bet klevet ha kalz tud kalounek a ioa diredet evit mont da zisen an douar a zo bet santeleat gant Jezuz.

Goude beza tremenet ar goan e Chypre, e kerzaz etrezek an Ejipt. Aotchou an Ejipt, keit a ma c'hellet guelet, a ioa goloet a Durked, kalz anezo var loan hag oll prest d'an emgan. Digouezet e kichenik an douar, sant Louis a ziskennaz er mor, e gleze en e zorn, en eur bedi e zoudarded da ober eveldan ha da skei dizamant var an Turked. Pegen niveruz benag ma zoant, ar baianed ne enebhont ket pell goulskoude : meur a gant anezo a joumaz var an dachen, ar re all a dec'haz ha Damiett,

unan euz keariou braz an Ejipt, a rankaz digeri he doriou da zant Louis.

Siouaz ! pennou braz e arme n'oant ket evit en em glevet etrezo : red e voue choum e Damiett, hag an enebour en devoue amzer da zastum eun dournad mad a zoudarded. Ar pez a zo goasoc'h, eun devez a deuaz ha ne voue mui kavet tam bara ebed hag an Turked a vire ouz al listri karget a ed da zont beteg kear. Ouspen an eol a zeve, an darn vuia euz ar punsou n'oa banne dour ebed enno, ha dre-ze ar zoudarded a ioa bevet fall tre. Er parkeier, er prajou ha var ribl ster an Nil, ne velet nemed korfou maro, n'oa ket amzer d'o lakaat en douar : n'e ket souez ma tirollaz ar c'hlenved spountuz hanvet ar vosen.

Sant Louis ne voue ket espernet, ha pa n'oa mui evit en em zifen e penn e arme, an Turked var evez a zaillaz varnezan e kichen Mansourah hag a lazaz kalz deuz e zoudarded. Ken dinerset oa, ma ne c'hellaz ket tec'het : kouëza a reaz etre daouarn e enebourien hag, en despet ma z'oa goal glanv, e voue chadennet ha taolet er prizoun gant e zaou vreur hag an dud chentil a ioa endro d'ezan.

Unan euz an dud-chentil-ze, an Ao. Cos-Castel, a ioa d'euz parrez Spezet. Epad

emgan Mansourah edo gant ar re dosta d'ar roue : eveldan e voue chadennet hag eveldan taolet er prizoun. Eun dervez benag varlerc'h e kouezaz klany gant ar vosen. Ar vedisined ne c'hellt netra : o louzou ne reant vad ebed. Hon dijentil ne rea nemed fallaat : guelet a rea e-unan ar maro o tostaat. Evit guir, eun dra gaer oa mervel evit Doue en eur zifen an douar zantel. Goulskoude n'oa ket evit dizonal e vro garet Breiz-Izel : daelou puill a zirede deûz e zaoulagad, c'hoant en doa da velet c'hoaz e gerent araok mervel.

Eur zonj a deu en e spered. « Mari hebken, emezan, a c'hell va farea. » Neuze ec'h en em daolaz d'an daoulin hag e kreiz e zaelou e lavaraz d'ezi gant fisianz : « Guerc'hez santel, mam da Zoue, c'houi a zo gallouduz, c'houi a c'hell roi d'in ar iec'hed. Pareit ac'hanon eta, roit d'in ar c'hraz da zistrei d'am bro ha mebromet sevel d'eoc'h eur chapel var va douarou, e kreiz etre va zri goat braz. »

E beden a voue selaouet : kerkent ec'h en em gavaz guelloc'h : sant Louis hag hen a bareaz, hag ar peoc'h sinet, e vouent lezet da zistrei d'ar gear.

An Ao. Cos-Castel ne ankounac'heaz ket e bromesa : ober a reaz sevel eur chapel gaer en

henor da vam Doue ; ar chapel a voue hanvet chapel Introun Varia ar C'hran pe Introun Varia ar C'hoat, abalamour m'edo e kreiz etre tri goat braz.

Introun Varia ar C'hran a zo anavezet en oll barresiou tro-var-dro : kalz tud a deu di bep bloaz da bardouna : mar deo braz o fisianz er Verc'hez, brasoc'h eo c'hoaz madelez mam Doue en o c'henver.

SONJOMP

Sant Louis ne c'helle miret da lenva o klevet pegen kriz oa an Turked ouz kristenien an Ejipt. Sevel a reaz eun arme evit sikour ar rema da gastiza o bourrevien. Lizeri *Breuriez ar Feiz* a zesk d'eoc'h stad truezuz ar baianed : breudeur int d'eoc'h. O ene a zo chadennet e prizoun hag e tenvalijen ar pec'hed. Ha truez o peuz outo ? Petra rit-hu evit sikour kas beteg enno sklerijen an Aviel ? Hag hoc'h hano o peuz lakeat e *Breuriez ar Feiz* ? Ha rei a rit-hu hoc'h aluzen bep bloaz, hervez ho kalloud ?

Meur a veach Doue a sko kalet ar re a gar anezan. Job, er memez dervez, a gollaz e iec'hed, e zanvez hag e vugale ha divar e vern teil e lavare : « Doue en doa o roet d'in, Doue en deuz o lamet diganen, ra vo great e volontez. » Sant Louis eat da ober brezel keit all

deuz e vro a glanz gant ar vosen : e vi-gnoued a varve endro d'ezan, e-unan e kouez etre daouarn e enebourien. En e brizoun, klanv, chadennet, pell deuz ar Frans, ne lez ket eur glemmaden. « Ra vo great, emezan, hervez ho c'hoant, o va Doue, ha nan va himi-me. »

Pa zigouezo eun drouk pe eur c'holl benag ganeoc'h, lavarit ive evel Job ha sant Louis : « Va Doue, c'houi eo ar mestr, ha me ho servicher : ra vo great ho polontez. »

PEDEN

Introun Varia ar C'hran, ho kalloud a zo braz : c'houi a bare ar re glany hag a zigor, pa bli ganeoc'h, doriou ar prizouniou : pareit eneou ar bec'herien, torrit chadennou o zechou-fall, tennit anezo deuz prizoun tenval ar pec'hed, lakiit da bara varno eol tom gras Doue, hentchit anezo epad ar vuez-ma evit mac'h en em gavint er baradoz.

Introun Varia ar C'hran,
pedit evidomp.
Evelse bezet great.

NAVED DEVEZ VAR N UGENT

Introun Varia Lourd (Leuhan)

Introun Varia Lourd a zo anavezet e peb leac'h ; en oll ilizou, koulz lavaret, e veler he imach hag he aoter. Peder japel e deuz d'an neubeuta en eskobti : unan e Sant-Martin Mountroulez, eun all e Kerber, an drede e Landi hag ar bederved e parrez Leuhan.

An Ao. Cabioc'h, persoun Leuhan, a ioa devot braz d'ar Verc'hez ha c'hoant braz en doa da velet e barrisioniz ouz he c'haret eveldan. Lakaat a reaz imach Introun Varia Lourd en eul lochik deread, var bord an hent braz, eur c'hart leo benag deuz ar bourg ; kasi bemdez e teue di da lavaret e japeled. Neubeud ha neubed e barrisioniz a reaz eveldan.

Introun Varia Lourd parrez Leuhan ne zaleaz ket da veza anavezet hag euz a bell e

teue tud d'e fedi. Setu perak an Ao. Peron, persoun d'ar mare-ze, a zonjaz e vije mad sevel eur chapel evit lakaat imach ar Verc'hez ha digemeret ar belerined. Mizou braz a vije, ar c'houarnamant a ioa eneb : an Ao. Peron ne gilaz ket evit an dra-ze. Kristenien vad a roaz an dourn d'ezan hag al labour a voue boulc'het. Ar mean kenta a deue euz a Lourd : digaset oa bet gant eun den euz ar barrez a ioa bet eno o pardouna. Kerkent ha ma voue peurc'hreat, an Aotrou n Eskob a reaz he benniga : abaoue ar chapel a zo darempredet dreist oll evit ar pardoun braz a vez great d'ar zul kenta a vae.

Perag an hano-ze, roet da Vari ? Klevet o peuz ha lennet marteze ar pez a zigouezaz e Lourd er bloavez 1858. Ar Verc'hez en em ziskouezaz beteg 18 gueach d'eur plac'hik, hanvet Bernadett. Re hirr e ve displega aman kement a dremenaz ; o c'haout a c'heller e leor kaer an Ao. Madec. Eur gerik goulskoude, a gredan, ne rei ket a zrouk : ar pez a ben-naouin a zigaso sonj deuz an oll draou c'hoarvezet pe a lakei da ziouan er galoun ar c'hoant d'o anaout.

Bernadett Soubirouz a ioa eur plac'hik 14 vloaz, merc'h d'eur paour keaz miliner deuz

Lourd. Karet a rea kalz he japeled ; ez-vihannig oa bed boazet da bedi.

D'ar bevar a viz c'huevreur 1858 e zeaz gant he c'hoar iaouanka hag eur verc'hig all da zastum keuneud var ribl ar ster. Choum a reaz eun tammig varlerc'h an diou all ha klevet a reaz eun trouz braz evel eun tarz kurun a zioc'h he fen. Tra burzuduz ! Pa zav he daoulagad, e vel dirazi, er grott, eun Introun gaer. Bernadett a zonjaz ober sin ar groaz, mez, ken spouniet oa, ma n'e devoue ket a nerz da gas he torn beteg he zal. An Introun a reaz sin ar groaz he-unan ; hardiseat, Bernadett her greaz ive ha lavaret a reaz he japeled penn da benn ; beteg an *Ave Maria* diveza, e velaz an Introun dirazi.

An diou verc'hig all a voue mall ganto, a veac'h distro d'ar gear, kounta da vam Bernadett ar pez o doa klevet ganti. Ar vam a c'halvaz he merc'h hag a zifennaz outi mont mui d'ar grot. Goulskoude an deveze varlerc'h, Bernadett a reaz kement varni ma voue roet konje d'ezi da zistrei.

An dro-man, an Introun a ioa glac'haret oll. « Petra eo, eme ar plac'hik ? Petra c'houlennit diganen ? » — « Pedi evit ar bec'herien. »

Antronoz, kerkent ha sao-eol, Bernadett a

ioa adarre er grot. An Introun gaer ne zaleaz ket d'en em ziskouez. « Bernadett, emezi, eun dra am meuz da lavaret d'eoc'h, prometti a rit n'hen disklerioc'h da zen var an douar. » — « Ia, emezi, prometti a ran. » Petra oa, den n'her gouezo biken. « Brema, Bernadett, kerz euz ma ferz da lavaret d'ar veleien e fell d'in e ve savet ama eun iliz e va henor. — Eun dra all c'hoaz, eme ar Verc'hez : hag ar vadelez o pefe da zont ama bemdez epad pemzek devez ? » — « Dont a rin, me c'houlenno digant va c'herent. »

Beteg ar bevar a viz meurz, ar pemzekved devez, an Introun gaer en em ziskouezaz bemdez : ar plac'hik a deuaz ive bemdez d'ar grot, eur bobl tud ganti. Evit senti ouz an Introun e doa evet bemdez euz dour ar feunteun vurzuduz, e doa diskouezet d'ezi.

Goulskoude an oll a lavare da Vernadett : « Pedit eta an Introun da lavaret d'eoc'h he hano. » Meur a veach ar bugel a reaz ar goulenn : an Introun ne rea nemed musc'hoarz ha ne responce ket.

D'ar 25 a viz meurz, abred kaer, Bernadett a ieaz d'ar grot, eur maread tud var he lerc'h. A veac'h oa daoulinet, ma velaz adarre an Introun. Beteg teir gueach Bernadett a c'hou-

lennaz diganti : « O va Introun, bezit ar vadelez da lavaret d'in hoc'h hano. » D'an trede goulen, an Introun a respountaz :

« Me eo ar Verc'hez, konsevet hep pec'hed. » Mam Doue e-unan eo a ioa diskennet euz an Nenv evit komz ouz eur bugel (1).

Diou veach all c'hoaz Bernadett a velaz ar Verc'hez, d'ar 7 a viz ebrel ha d'ar 16 a viz gouere.

D'ar 7 e voue renevezet ar burzud en em gavet eur veach pe ziou araok. Heb her gouzout, Bernadett a lakeaz he dourn kleiz a zioc'h ar c'houlaouen a zalc'he en he dourn diou : an tan a iea etre he bized, ne vouent na rusiet na devet an distera : choum a reaz evelse eur c'hart-heur, heb kaout drouk ebed.

D'ar 16 a viz gouere, ar Verc'hez ne lavaraz ger ebed : al levenez a gendalc'haz da bara var he zal evit m'e dese he merc'h plijadur, hed he buez, o sonjal er guel diveza (2).

SONJOMP

Bernadett a veze bemdez o tioual an denved : epad an deiz ne baoueze da lavaret he japeled.

(1) Kannad, meurz 1908.

(2) Madec. — Introun Varia Lourd.

Pa zeoc'h da daoler evez ouz o loaned, grit eveldi, lavarit ho chapeled. Mari a gar ar beden-se : eur chapeled aour a veze ganti bep tro m'ec'h en em ziskouezaz da Vernadett : ar veach kenta, hi he-unan a reaz gantan sin ar groaz evit diskouez e zeo ar beden a blij ar muia d'ez : bep Ave Maria lavaret gant Bernadett e leze eur c'hreuneun da dremen etre he bized ha ne rea nemed muse'hoarzin.

« Me eo ar Verc'hez konseved hep pec'hed. » Tri bloaz araok, d'an 8 a viz kerzu 1854, ar Pab Pie Nao en doa embannet, evel eur virionez da veza kredet gant an oll, dindan boan da veza daonet, e zeo bet ar Verc'hez konsevet hep pec'hed. D'ar 25 a viz meurz, e tiskouezaz pegement e kar an hano-ze, p'e guir e kemeraoz anezan. Lavaret a c'helle : « Me a zo mam da Zoue, me'zo rouanez Frans, an Introun Varia » ; guelloc'h e kavaz lavaret e zoa ar Verc'hez konsevet hep pec'hed.

En devez-se, var goulen ar Verc'hez, Bernadett a lezaz er grot he filed koar var elum. Klevet e vez avechou tud o lavaret : « Perag koll kement-se a arc'hant o tevi koar en aner ? » Ar Verc'hez he-unan e deuz diskouezet e plij an dra-ze d'ez p'e deuz great da Vernadett rei d'ar re all skouer var gement-se.

Peuryvia ar Verc'hez a zo en em ziskouezet d'ar vugale. Perak an dra-ze ? Abalamour ene ar bugel n'eo ket bet saotret gant ar pec'hed.

Setu perak ni a dle karet ar vugale ha pa deu ar mare da veza var evez anezo, poania

gant tiz evit na vo ket kaillaret sae venn o badisiant. Red eo ive da bep hini ac'hanomp distrei da veza bugel, da lavaret eo, da veza eûn hag humbl evel ar bugel. Rag ouz ar vugale hag ouz ar re a zo henvel outo eo e vusc'hoarz an nenv : inti eo a velo Doue er baradoz.

PEDEN

Guerc'hez santel, plijet eo ganeoc'h en em ziskouez d'eur bugel, lakiit doun en hor spered kentelliou ar mister dudius-se, sikourit ac'hanomp da gaout eur galoun izel ha karantezuz, eur galoun troet, dreist pep tra, da labourat evit ar baradoz.

Introun Varia Lourd, karet e Breiz,
Er bed-ma roit deomp ho pennoz,
Hag er bed all ar baradoz.

Introun Varia Lourd,
pedit evidomp.

TREGONTVED DEVEZ

Introun Varia ar Rozera

Epad pell amzer, Introun Varia ar Rozera e deuz bet diou japel en eskobti hag o diou var douar Leon ; kouezet int ha n'int ket bet savet a nevez : unan e enezen Eusa, demdost d'ar bourg ; eben e Guilers. Ma n'e deuz mui chapel ebed, Introun Varia ar Rozera n'eo ket goulskoude ankounac'heat en hor bro : e peb iliz e kaver eun aoter hag eur vreuriez a zoug he hano : setu perak e kavomp mad displega e ber gomzou histor ar Rozera.

Petra eo ar Rozera ? Eur beden d'ar Verc'hez a zo enni *15 Pater, 15 Gloria Patri ha 150 Ave, Maria*. Ouspen en eur lavaret peb dizenez e sonjer en unan deuz pemzek mister brasa buez hor Zalver pe ar Verc'hez.

Pedennou ar Rozera a zo anavezet pell a zo en Iliz. Hor Zalver e unan e zeskaz ar bater

d'e ziskibien : sin ar groas hag ar gredo a deu d'eomp digant an ebestel ; an Ave, Maria, a zo great gant komzou an eal Gabriel, re santez Elizabeth ha re eskibien ar bed oll, bodet e konseil Efez er bloaz 431.

Mez ar Rozera, evel m'hen lavaromp hirio, a deu d'eomp digant sant Dominik. Ar zant-ma, trede mab da Jeanne, plac'h chentil deuz Breiz, a zo ganet er Spagn, 700 vloaz benag a zo. Eur veach beleget, e teuaz da joun er c'hreiz-deiz d'ar Frans, en eur vro a ioa enni kalz heretiked, hanvet *Albigeois*.

Sant Bernard, eur prezeger dispar, eur misioner kalounek, mar deuz bet unan, ne c'helle ket o lakaat da drei kein d'o falz kredennou. Sant Dominik oa an den dibabet gant Doue evit dont a benn anezo. Goulskoude da genta, den na reaz van evit e glevet : Ar zant n'en doa ket c'hoaz kavet hent ar c'halonou kaledet-se.

O velet e kolle e boan hag e amzer, e sonjaz eun devez goulen digant ar Verc'hez rei an dourn d'ezan. Mari en em ziskouezaz dirazan, teir rouanez endro d'ezi hag 50 guerc'hez oc'h heul peb hini anezo. Ar re a heuille ar rouanez genta a ioa guisket e guen, ar re a ioa endro d'an eil e ruz hag ar re a ioa gant an

trede en aour. « An teir rouanez-se, eme ar Verc'hez, eo tri japeled ar Rozera : an 50 guerc'hez a zo endro da bep rouanez a verk an 50 Ave, Maria, a vez lavaret e pep chapeled ; al liou guen a verk ar misteriou a joa, al liou ruz ar misteriou a geuz hag al liou aour ar misteriou a c'hloar. Kerz ha prezeg ar rozera e pep leac'h, heb dale e veli an heretiked o tizrei ouz Doue. » Dominik a zentaz ha nebeud goudé en devoue an eur-vad da veled komzou ar Verc'hez o tont da vir. Sant Dominik a zavaz neuze breuriez ar rozera : en em skigna a reaz buhan etouez ar gristenien hag ar pabed abaoe n'o d'euz ehanet d'he benniga ha da staga outi kalz induljansou (1).

An dournadik heretiked a jounaz aheurtet a voue treac'het gant arme ar Verc'hez dirak kear Muret. Introun Varia ar Rozera a ziskouez e galloud ! a du edo gant ar gristenien hag abaoe ped gueach n'eo ket bet o skoazel.

Setu ama ar pez a zo c'hoarvezet er bloaz 1571. Rouantelesiou an Europ a ioa en em zavet an eil eneb eben. Roue an Turked a zonjaz oa deuet ar mare evitan da ober e vestr varnezo evit gellout skigna relijon faoz

(1) Le P. Lacordaire. — Vie de saint Dominique.

Mahomet : dastum a ra e listri brezel : 324 a ioa anezo, o c'harga a ra a ganoliou, lakaat a ra enno ouspen 50.000 den ha kemeret a ra hent an Itali.

Ar pab santel, Pie V, a velaz oa great gant an Iliz ma vije deuet a benn euz e daol. Setu perak e skrivaz d'ar brinsed kristen evit klask lakaat ar peoc'h etrezo hag o alia da ober brezel d'an Turked. Kalz ne reehont van ebed : Ar Spagn, Gènes ha Venise hebken a zelaouaz e vouez hag a roaz o zoudarded hag o listri. Mez pegen dister oa arme ar gristenien e kichen hini an Turked ! Ma na vez ket an Nenv a du ganto, aned eo e vezint treac'het.

D'ar 6 a viz here, dioc'h an abardaez, listri an Turked a ioa dastumet e pleg-vor Lépante, er Grèce. Antronoz, kerkent ha sao-eol, e voue guelet listri ar gristenien o tostaat : bleniet oant gant Don Juan d'Autriche. A veac'h ma velaz an enebour, Don Juan a reaz staga ouz penn araok e lestr ar banniel en doa bet digant ar Pab : varman e velet ar Verc'hez gant ar groaz a zioc'h he fenn hag ar Rozera endro d'ezi. « Mignouned, emezan, evit Jezuz hag ar Verc'hez e zeomp d'an emgann : eur beden araok mont d'ezi. » An oll a zent var an taol hag a c'houlen digant

Doue rei an dourn d'ezo. Goude beza touet skuill beteg ar berad diveza deuz o goad ha lakeat ar rozera endro d'o gouzok, e kerzont heb aoun d'ar brezel.

An abaden a vezoz stard : an Turked a zo pemb ouz unan, an avel a zo mad evito hag ouspen an eol a sko a bik e daoulagad ar gristenien : ar re-man a ranko koll eta, an Turked n'o deuz douetanz ebed : mes setu an avel o chench tu hag eur goabren o c'holo an eol. « Fisianz, mignouned, eme Don Juan d'e zoudarded, ha ne velit-hu ket ema Doue hag ar Verc'hez a du ganeomp. » An Turked en em ganne evel bleizi kounaret ; goulskoude, pa voue lazet o c'habitent e kollont kaloun hag e kemeront an teac'h.

Ar viktor gaer-se a voue gounezet da genver sul ar Rozera. Eun devez-se, hervez goulenn Pie V oa bet great en oll ilizou prosesion ar Rozera evit tenna bennoz Doue hag ar Verc'hez var arme ar gristenien : kement a bedennou ne c'hellent ket choum heb beza selaouet : Introun Varia ar Rozera a roaz ar gounid d'he bugale.

Ar Pab a ioa en e gramb, endro d'ezan eun toulland kardinaled, d'ar mare ma tlie an emgan beza en he goasa : digeri a reaz ar

prenestr hag e zaoulagad, gueach tro ous ar mor, gueach tro ous an Nenv, e lavaraz laouen : « Avoalc'h evit hirio ; paouezomp da labourat, var hon daoulin oll evit trugare-kaat an Ao. Doue hag ar Verc'hez p'e guir eo plijet ganto rei d'eomp ar viktor. » Ar c'helou a redaz buhan dre gear hag an oll a stagaz da lavaret ar Rozera ha da gana litaniou ar Verc'hez. Introun Varia ar Rozera, emezo, eo e deuz treac'het an Turked. »

Evit trugarekaat ar Verc'hez, ar Pab Pie V a reaz ober gouel Introun Varia ar Viktoriou hag ar gouel-ze a zoug hirio hano Introun Varia ar Rozera.

SONJOMP

Ar ger Rozera a lavar kurunen : lavaret ar Rozera a zo lakaat eur gurunen var benn ar Verchez. Ar gurunen-ze n'eo ket great gant bokedou a zaver parkeier hag er prajou : great eo gant bokedou kaera chardin an Iliz, ar Gredo, ar Bater, an Ave Maria, ar Gloria Patri.

Introun Varia ar Folgoat a ioa meurbed kaer pa voue lakeat eur gurunen aour var he fenn. Mes evit an dra-ze oa ranket kaout asant hon Tad Santel ar Pab ha c'hoaz, etouez kant mil den a ioa eno, unan hebken, Arc'heskob Rao-

zoun, en doa het ar garg hag an henor-ze. Mad, ar gurunen-ze n'eo netra e kichen kurunen ar Rozera ha pep hini ac'hantomp a c'hell, pa gar, bemdez ha meur a veach bemdez kinnig ar gurunen-ze d'ar Verc'hez.

Bep ar mare e tired var an iliz barrou-amzer spoutuz. Guechall heretiked, hanvet Albigeois, var o lerc'h an Turked a glaskaz diskar ar guir feiz. Ar gristenien a c'houlennaz sikour digant Mari hag o feden a zo bet selaouet.

Hirio adarre, mevellen an diaoul a zao huel o mouez hag a iouc'h evel guechall ar Juzevien, pa lakeant Jezuz d'ar maro : « Ne fell het d'eomp kaout Jezuz evit roue ». Hon Tad Santel ar Pab a zo lammet e rouantelez digantan : en hor bro, an Iliz e deuz guelet nac'h he guiriou, kas d'an harlu he guella bugale, laerez he madou hag ar goabren a gendalc'h da veza tenval ha meurbed tenval. « Unanomp hor pendennou, lakeomp hor fisianz e Mari, eme Leon XIII, Introun Varia ar Rozera n'hon dilezo biken. »

Lakiit eta hoc'h hano e breuriez ar Rozera, ma n'o peuz ket great c'hoaz. Ar vreuriez-se e deuz great kalz vad en hon touez ha n'euz hini all ebed hag a ve stag outi muoc'h a induljansou.

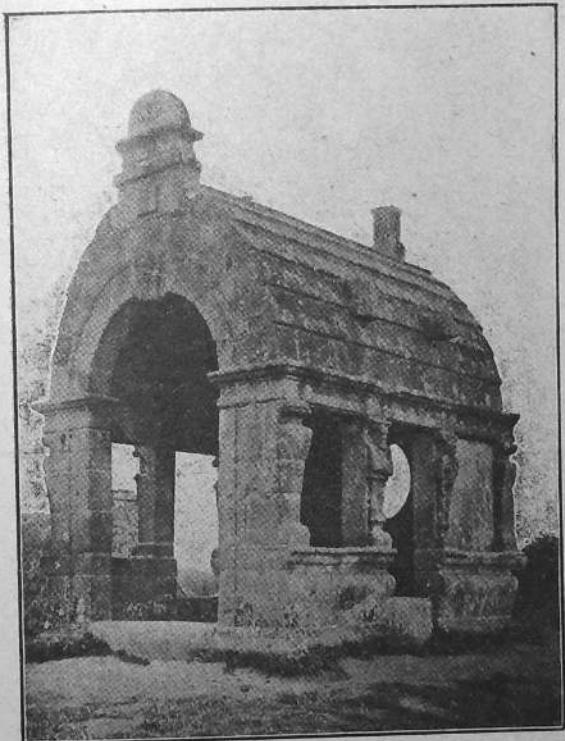
Epad miz here, dalc'homp da lavaret pedennou ar Rozera en iliz muia ma c'hellimp ; pa na c'hellimp ket mont d'an iliz, greomp anezo er gear gant hon tud pe gant tud hor c'charter. Deuomp da c'hounid an induljansou kaer a gin-

nig an Iliz d'ar re a lavar pedennou ar Rozera
edoug ar miz hag evit an dra-ze deuomp da
govez ha da gommunia d'an neubeuta eur
veach epad miz ar Rozera.

PEDEN

Introun Varia ar Rozera, grit pelloc'h eur zell a
druez ouz ho pugale : diskarit enebourien an Iliz ;
ennoc'h ema hor fisianz : c'houi a zo gallouduz ha
madelezuz ive : bezit truez ouzomp.

Introun Varia ar Rozera,
pedit evidomp.

Introun Varia Lorette

KENTA DEVEZ HA TREGONT

Introun Varia Lorett

Introun Varia Lorett e deuz meur a japel en eskobti : setu perag, el leac'h displega istor peb hini anezo, e kavomp guelloc'h rei da anaout ar pez a zo c'hoarvezet gant ti ar Verc'hez, var a gounte da vihana ; rag, hervez meur a zen desket, ti Lorett n'eo ket ti ar Verc'hez. Ar pez a zo sur, kement-se n'eo ket eun artikl a feiz : mam Doue, goulskoude, a zo bet meurbed madeluz e kenver ar re a zo bet ouz he fedi e Lorett.

Sant Jozef hag ar Verc'hez a ioa o choum e Nazaret. Var urz an Ao. Doue, eme an Aviel, an eal Gabriel a deuaz di evit lavaret da Vari e tlie beza mam da Zalver ar bed.

Jozef ha Mari a vevaz eno evel daou eal en eur c'hounid o zammig bara dioc'h c'houzezen

o zal : rag paour oant, daoust ma tiskennent
o daou deuz lignez ar roue David.

Tri c'chant vloaz benag goude m'oa savet
Jezuz leun a vuez euz e vez, santez Helena a
reaz sevel eun iliz gaer a zioc'h ti famill
Nazaret. Siouaz ! mil vloaz goude, ar sarra-
zined a zirollaz var an douar zantel : laerez a
reant an ilizou, o filat pe lakaat an tan enno.
Iliz santez Helena ne voue ket espernet :
Doue na falvezaz ket gantan e vije freuzet tiik
Nazaret. An elez a ziskennaz euz ar baradoz
hag hen dougaz var o diouaskel beteg kear
Fiume, en Dalmasi : kement-se a c'hoarvezaz
d'an 10 a viz mae 1251, e kreiz an noz.

Da c'houlou-deiz, an dud divar dro a voue
souezet o velet eun ti var an aod el leac'h n'oa
bet Morse na ti na lochen. Ar brud a redaz
buhan dre ar c'harter hag an oll a deuaz evit
guelet ar pez o doa klevet.

An ti a ioa dem-henvel ouz tiez ar Palestine : great oa gant meinigou munud, ruz ha
karre, unanet gant simant : ar mogeriou
n'oant nag eün en o hirder na soun avoalc'h
en o za : bet o doa vardro daou droatad ha
tregont hirder, 12 troatad ledander ha 18
troatad huelder. Varnan e zoa eun tourik
koat gant eun nor hebken. An diabarz a ioa

livet kaer : ouz ar volz steredennou o lugerni ;
n'oa nemed eur prenestr ha c'hoaz e zoa
meurbed striz. Dirag ar prenestr e zoa eun
aoter vean ha var an aoter eur grusifi. Er
penn huella, a zioc'h an aoled, imach ar
Verc'hez, ar mabig Jezuz etre he divreac'h.

Da biou an ti-ze ? Piou en doa hen digaset
eno ? Den na c'helle lavaret. Setu ma veler o
tont, gant ar re all, eskob kear, klany abaoue
pell braz. An oll a joumaz souezet, rag ar
vedesined o doa lavaret n'oa pare ebed evitan.
Pedet en doa Mari da gaout truez outan ; ar
Verc'hez a ioa en em ziskouezet dirazan :
« Va mab, emezi, galvet o peuz ac'hanon...
En ti-ze, nevez digaset en ho pro, e z'oun-
ganet. E Nazaret edo beteg vremant : eno-
n'euz mui a feiz hag an dud n'o deuz tam
karantez evidon. Doue en deuz great e zigas-
aman : c'hoant en deuz e vijec'h pare evit
renta testeni eo guir ar pez a lavaran. » An
eskob a gavaz raktal ar pare ha redet a reaz
da velet an ti benniget.

Gouarner ar vro, Nicolas Frangipane, a
gasaz pevar den desket beteg Nazaret. En-
dizro, o dourn var an Aviel, e touent oa bet
distaget tiik Nazaret a resed an douar hag e-
zoa e vogeriou ken hirr ha ken ledan ha re-

an hini a ioa en o bro : great oant ive gant hevelep mein. Douetanz ebed mui ; an ti-ze a ioa ti ar Verc'hez.

Tri bloaz hanter goude, en Elez hen dougaz beteg an Itali. Glac'haret oll, Nicolaz Frangipane, a-unan gant ar bobl, a reaz sevel eur chapel el leac'h-se ha skriva enni gant lizrennou aour : « Aman eo bet ti ar Verc'hez euz an 10 a viz mae 1291 beteg an 10 a viz kerzu 1294 »

An Elez a lakeaz an ti burzuduz-se e kreiz eur c'hoat lore (1). Ar Verc'hez a rea miraklou bemdez, koulz lavaret ; bemdez niver a beleminated a iea var gresk. Eun dournad laeroun en em zastumaz tro-var-dro evit o laerez : mont a reant beteg o laza : setu perak Loret (hano ar gearik savet e kichen)a voue dilezet.

A benn eiz miz an ti, douget adarre gant an Elez, a voue kaset var eun huelen, demdost d'ar c'hoat lore, e kreiz douarou daou vreurd euz Recanati : o daou e zoa re stag o c'haloun ouz an arc'hant ha derc'hel a reant evito kement prof a veze roet d'ar chapel. Heb dale an ti, evel pa vije skuiz eno, a ieaz da

(1) Abalamour da ze, ar gear savet e kichen, a vije bet hanvet Lorett.

glask eur plas all larkoc'h, var an hent braz etre Recanati hag ar mor, el leac'h m'ema c'hoaz hirio.

Divezatoc'h e voue savet eun iliz vraz a zioc'h an ti santel. Tud guisiek a voue karget da c'holo anezan gant ar c'haera marbr evit he zioual guelloc'h a ze ouz an amzer. Ouspen, evit ma vije easoc'h d'ar belerined mont ennan, ar pab a roaz urz da ober teir zor nevez varnezan. An den, a stagaz gant al labour, en doa a veach'skoet an taol kenta var ar mogeriou, ma semplaz : an oll a zonjaz edo o vont da verval. E c'hrek en em daolaz d'an daoulin ec'h harz treid ar Verc'hez : raktal he fried a gavaz ar pare. Pa glevaz kement-se, ar pab a lavaraz : « Daoust da ze, an teir zor a rank beza great ». Start e voue kaout eur micherour evit boulc'ha al labour. Unan en em ginnigaz goulskoude : pedi ha iun a reaz eped tri devez hag ober a reaz ar beden-ma : « Guerc'hez santel, n'oun ket din da douch ouz ho ti : evit senti ouz ar pab eo : c'hoant en deuz d'he gaeraat : hen am digaz ama. » Skei a reaz an taol kenta heb drouk ebed ; re all a deuaz d'e zikour hag, heb dale, Loret a voue eun dudi da velet.

Setu aze istor ti ar Verc'hez : choum a ra

en he za, var an douar noaz, heb harp, heb dialez ; Morse neuz bet gellet nag he zistama nag he bilat : harpet eo gant dourn Doue : ti ar Verc'hez eo e guironez.

SONJOMP

Ar brud deuz mirakl Loret a redaz buhan dre ar bed kristen. An dud klanv, ar re veze e riskl var zouar pe var vor, a bede gant fisianz Introun Varia Loret ; kalz a ie a beteg eno da bardouna. Mari a veze ato madelezuz e kenver peb hini. Evit he zrugarekaat hag abalamour m'oa re hirr mont keit-se, hon tud koz o deuz savet chapelliou hon eskobti a zoug he han.

Nag a gentelliou kaer ne ro ket d'eomp tiik Nazaret ! sant Josef hag ar Verc'hez a ioa paour ; bemdez e raukent labourat evit gounid o zammik bara : Morse goulskoude ne glemment eneb Doue : kountant oant gant o neubeudik.

« Sentuz oa outo, » eme an Aviel. Jezuz a cent ez-vihanik : deuet braz, e kendalc'h da zenti. Breman e teu ar c'his gant ar vugale da glask koumandi araok beza desket senti. Tadou ha mammou, ho ti n'eo ket henvel ouz tiik Nazaret ma na c'houezoc'h ket ober d'ho pugale plega.

E Nazaret, peb hini a boanie da ober mad e labour hag al labour a ioa evit Doue. Ha c'houi,

marteze ne labouroc'h nemed evit kreski ho madou ha bernia arc'hant.

E tiik Nazaret Morse ger fall, distrez ; hirio ne glever nemed charneou, komzou brein ; ha gourdrouz ebed !

Etre Josef ha Mari e renaz bepred ar brasa peoc'h : pegen dishenvel n'eo ket kalz tiez hirio : an tad hag ar vam ato oc'h en em zrailla.

Bep mintin, bep noz etaoulinent en eur gichen evit cher o feden : goudeze e veze lennet eur gentel gaer benag : hirio, e kalz tiez eo kollet ar c'his da lavaret grasou ha da lenn Buez ar Zent.

Sant Josef a varvaz eno. Pa velaz e heur diveza o tostaat, e reaz eur zell orz Jezuz gant enkrez ha dreist oll gant fisianz : Jezuz a zavaz evit roi d'ezan e vennoz hag a glozaz e zaoulagad : en e gichen, var he daoulin, Mari a bede : maro eurus !

PEDEN

Introun Varia Loret, roit d'ar paour ar c'hraz da veza kountant gant e neubeudik ; grit d'ar vugale beza sentuz ouz o c'herent ; pellait diouzomp ar e'homzou udur hag al labour-zul : lakiit ar priejou d'en em garet ha d'en em glevet : bezit ganeomp epad hor buez, bezit dreist oll en hor c'hichen da bred hor maro evit pedi evidomp ha digeri d'eomp doriou ar baradoz.

Introun Varia Loret,
pedit evidomp.

EIL DEVEZ HA TREGONT

Introun Varia an Elez pe ar Porsionkul

An elez a zo kaera hag huella krouadurien an Ao. Doue ; bet e zint sperejou pur, n'o deuz korf ebed. Neuz forz, Mari a zo kalz dreisto ; an elez a zo he zervicherien ; karget int bet da zigaz d'ezi ar c'helou e tlie beza mam zalver ar bed. Setu perak an iliz e deuz galvet anezi Rouanez an Elez.

Introun Varia an Elez n'e deuz mui chapel ebed en hon eskobti ; goulskoude dre ma zeo henoret e kalz ilizou deuz hor bro, e kavan mad displega e berr gomzou histor induljansou ar Porsionkul.

700 vloaz a zo, en Itali, e kichen kear Asis, en amzer ma veve sant Franses, e zoa eun iliz anter-zilezet, bet savet guechall en henor da Introun Varia an Elez.

Eun nosvez, ar zant a ioa en e gouent o pedi, stouet dirag e grusifi. Klevet a reaz a benn teir gueach hor Zalver o lavaret d'ezan : « It, Franses, ha kempennit va zi 'zo varnez kouenza. » Raktal Franses a reaz dresa an teir iliz dirapar a ioa e kear Asis : iliz Introun Varia an Elez pe ar Porsionkul a ioa unan anezo.

Galvet oa Introun Varia an Elez, abalamour enni an elez en em ziskouezaz aliez d'ezan hag abalamour m'oant bet klevet aliez o kana tro var dro d'an aoter.

Galvet oa ive Porsionkul, abalamour m'edo en eul liorz, ar bihanna tam douar stag ouz kouent tadoù sant Beneat var menez Sublar, araok ma voue roet ganto da zant Franses.

Abaoue m'oa bet kempennet, sant Franses he c'hare muoc'h eged an oll ilizou all deuz ar bed : n'oa ket évit pellaat diouti. Brud Introun Varia an Elez a ieaz deuz an Itali dre an oll vroiou tro var dro : kalz tud a deuaz di da bardouna ; paour oa ; mez Mari a ioa eno hag enni Franses a zeske d'an oll ar guella doare da garet mam Doue.

Eun nosvez, epad ma pede, Jezuz en em ziskouezaz d'ezan gant ar Verc'hez, a ioa kalz

elez endro d'ezi. « Franses, bennoz d'eoc'h abalamour ma labourit kement da zavetei an eneou ha da c'hounid ar bec'herien ; goullennit diganen ar pez a geroc'h, me hen roio d'eoc'h. » — « O va Zalver, eme Franses, pa zoc'h ker mad, va lezit da c'houlen ar c'hraz-ma : roit eun induljans plenier da gement a deuio da velet an iliz-ma. » — « Ar pez a c'houlennit, eme Jezus, a zo eur c'hraz dispar ; goulskoude hen roi a ran d'eoc'h ; it da gaout ar pab ; lavarit d'ezan e c'hourc'hemannan d'ezan roi an dra-ze d'eoc'h. »

Antronoz, abred kaer, Franses en em lakea en hent evit mont da gaout ar pab. Honoriuz III, d'ar mare-ze e penn an Iliz, ne varc'hataz tam evit rei e c'houlen d'ar zant, pa glevaz ar pez a ioa c'hoarvezet. Franses a zistroaz laouen d'e gouent : n'en doa ket sonjet goulen eur skrid na soken an devez ma vije gellet gounid an induljans-se.

Daou vloaz goude, an drouk-spered a glaskaz e zistrei deuz e binijennou kalet : Franses en em ruillaz etouez an drez hag ar spern beteg ma kemeraoz an teac'h ; beradou goad a ioa diveret var an douar : varno e tiouan en eun taol roz kaer, lod guenn, lod all ruz. An elez a deuaz da gennerza Franses hag a lavaraz d'ezan

mont d'an iliz. Jezuz hag e vam benniget a ioa eno ouz e c'hortoz. Ar zant a c'houlennaz neuze an devez ma vije gellet gounid an induljans plenier a ioa bet roet d'ezan. « He gounid a vo gellet, eme Jezuz, d'ar c'henta a viz eost. »

Evit an eil gueach, Franses a ieaz da Roum. Kas a reaz gantan lod deuz ar roz burzuduz en doa dastumet ; fresk beo oant choumet en despet d'ar goan hag eur c'houez dudiuz a ioa ganto. Ar pab a roaz d'ezan e c'houlen ; diskleria a reaz e roe eun induljans plenier da gement hini, goude beza koveseat ha kommuniet, a deuche, da genver an deveze, da velet iliz Introun Varia an Elez ha da lavaret eur bedennig enni.

An induljans a vije gellet gounid deuz gousperou ar c'henta a viz eost beteg kuz-eol antronoz. Seiz eskob deuet da Asis var urz ar Pab a skignaz ar c'helou dre bevar c'horn an Itali.

Divezatoc'h Leon 10, Paol 5 ha Gregor 15 (1622) a ziskleriaz e vije gellet gounid an induljans-se e oll ilizou urz sant Franses.

Urban 8 (1624) en deuz lavaret freaz e c'heller gounid an induljans-se da vloavez ar jubi!e braz, ar pez n'eo ket guir evit an indul-

jansou all. Abaoue Innosant 11 (1689) e c'heller he gounid evit an anaoun.

Menac'h sant Franses en em skignaz buhan e Breiz ; hanvet oant *Cordeliers*, abalamour ma tougent eur gorden kloumet var gorre o mantel. O c'houent kenta en hor bro a zo bet savet e enezen ar Verc'hez, dirag Plougerne. An enezen-ze a ioa re droet ouz ar goal-amzer : a veac'h ma c'hellent beva enni. Dre druez outo, eun dijentil braz ha pinvidik, Tanguy du Chatel deuz Tremazan, e Landunvez, hag e bried, Mari ar Ieuc'h, a reaz sevel evito eun Iliz hag eur gouent all e parrez Landeda, varribl an Aber-Rac'h (1507). Evit delc'her sonj deuz Asis, an tadou a c'halvaz al leac'h-se an Elez : an hano-ze a zoug c'hoaz hirio.

Diou gouent all o deuz bet e eskobti Leon beteg ar revolution : unan e Landerne, eben e Mountroulez : o zeir e vouent sarret ha laeret hag abaoue urz sant Franses n'e deuz gouent ebed var douarou hor bro (1).

(1) Hervez an Ao. de Kerdanet, menac'h sant Franses, ne heuillent ket ar reolen striz hag hanvet Récollets, o deuz bet eur gouent ei leach'ma veier bremen skolach Lesneven : ar gouent-se a ioa bet savet er bloavez 1625. Ar skolach a zo bet great er bloavez 1833 gant an Ao. Roudaut, beleg.

SONJOMP

Sant Franses en doa savet diou urz : unan evit ar goazed, hanvet urz ar Breudeur Bihan, o doa karg da brezeg an Aviel ; eun all evit ar merc'hed, hanvet urz santez Clara : ar re-man a dlie pedi nos-deiz hag ober pinijennou kalet evit distro ar bec'herien. Kement-se n'oa ket avoalc'h evitan ; c'hoant en doa ive da lakaat ar re n'int ket evit kuitaat ar bed da veva en ostad evel sent ha da vale eün varzu ar baradoz. Abalamour da-ze e savaz an Trede-Urz (1224). Doue hebken a c'hoar ar vad en deuz great en amzer dremenet hag ar vad a c'hell da ober en amzer da zont. Leon 13 ha, var e lerc'h, Pi 10 a ali kalz da vont ennan (1).

Evit mont en Trede-Urz, e ranker kaout 1/4 vloaz echu, beza didamall hag heul mad ar relijon : an dud dimezet evel ar re dizemez, ar goazed koulz hag ar merc'hed a c'hell beza digemeret. Red eo dougen ar skapular hag ar gorden, mont da govez bep miz : ar re ne c'houzont ket lenn a dle lavaret bemdez 12 Pater, 12 Ave, Maria ha 12 Gloria Patri : iun a ranker diou veach ar bloaz, d'ar 7 a viz kerzu ha d'an 3 a viz here ; n'euz pec'hed ebed o terri ar reolen ; pa vez torret, avad, ne c'hounezzer induljans ebed.

Greomp ar pez a zo en hor galloud evit gounid induljansou ar Porsionkul, ma zeuz en-

(1) Cf. Kannad, guengolo 1969.

hor c'hichen eun iliz hag a ve stag an induljans-se outi. Setu aman ilizou an eskobti o deuz an induljansou-ze : e Leon : ar Folgoat, Rosko, Guinevez-Lokrist, Guimiliau, chapel Lezerazienn ; e Kerne ; Pluguen ha katedral Kemper. Ne c'houlenner ket kalz a dra : kovez ar pec'hejou ha kommunia neuz forz e pe iliz, mont da velet eun iliz hag e deuz an induljansou-ze ha lavaret eur beden benag enni ; he gounid a c'heller ken aliez ha ma kerer, dek, ugent gueach er memez devez gant mont er meaz eur pennadik ha dizrei goudeze da lavaret eur beden benag hervez intansionou ar Pab : an hini genta a vez evidomp hag ar re all evit anaoun ar purkator.

P E D E N

Introun Varia ar Porsionkul, c'houi 'zo anavezet ha karet e Breiz pell braz a zo ; skuillit bepred ho krasou varnomp ; selaouit pedennou ho pugale ken niveruz hirio en Trede-Urz, sikourit ar veleien da c'hounid ar bec'herien kaledet, ker stank breman, hentchit ac'hanomp epad ma vezimp var an douar evit ma z eimp eun devez d'o meuli d'ar baradoz.

Introun Varia ar Porsionkul,
pedit evidomp.

T A O L E N

**

	Pajen
1 Devez. Introun Varia Rumengol	1
2 — — ar Folgoat	8
3 — — — (kendalc'h). .	15
4 — — — (kendalc'h). .	23
5 — — — (kendale'h). .	31
6 — — — (divez). .	37
7 — — ar Porzou	45
8 — — Kernitroun	53
9 — — an Erc'h.....	60
10 — — Kerdevot	67
11 — Ti mam Doue	74
12 — Introun Varia ar Veach Vad ; Beg ar Raz	80
13 — Introun Varia Garmez	88
14 — — Relek ; Run	96
15 — — Vir Zikour	102
16 — — an Esperanz	111
17 — — Trezien	121

	Pajen
18 Devez. Introun Varia Kerzent	127
19 — — (kendale'h ha divez).	134
20 — — Prat-Koulm.....	140
21 — — Kreisker	147
22 — — Benzez ; Callot	154
23 — — ar Vur	161
24 — — (kendale'h ha divez).	169
25 — — ar Salett.....	177
26 — — Berven	185
27 — — Lambader	191
28 — — ar C'hran.....	198
29 — — Lourd.....	204
30 — — ar Rozera.....	211
31 — — Lorett.....	221
32 — — Porsionkul.....	228

